

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

АРХІТЕКТУРНИЙ

(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

(кафедра)

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР**

на тему:

**«РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ»**

Виконала: студентка 6 курсу, групи Арх-61Б
191 «Архітектура та містобудування»,
спеціалізація «Містобудування. Архітектурно-ландшафтне проектування»
(шифр і назва спеціальності, спеціалізації)

Селезенєва Марія Дмитрівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента повністю)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Селезенєва — СЕЛЕЗЕНЄВА М. Д.
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Київ - 2022 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

АРХІТЕКТУРНИЙ

_____
(факультет)

МІСТОБУДУВАННЯ

_____
(кафедра)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри містобудування
д. арх., проф. _____ Н.М. Шебек
“ _____ ” _____ 20 22 року

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТЬНОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР**

Регіональні особливості ландшафтно-планувальної
організації київських скверів
(назва)

Виконала студентка групи Арх-61Б

_____
Селезенєва Марія Дмитрівна

(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

Спеціальність: 191 – Архітектура та містобудування

Спеціалізація: Містобудування. Архітектурно-містобудівне
проектування

Науковий керівник: _____ Шебек Н. М.
(прізвище, ініціали)

_____
д-р. арх., проф.
(науковий ступінь, вчене звання)

Керівник проектної частини: _____ Шебек Н. М.
(прізвище, ініціали)

_____
д-р. арх., проф.
(науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: _____ Тимохін В. О.
(прізвище, ініціали,)

_____
д-р. арх., проф.
науковий ступінь, вчене звання

Київ – 2022 р.

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ**

Факультет: **Архітектурний**

Кафедра: Містобудування

Освітній рівень: ОНП

Галузь знань: 19 – Архітектура та будівництво

Спеціальність: 191 – Архітектура та містобудування

Спеціалізація: «Містобудування. Архітектурно-ландшафтне проектування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан архітектурного факультету

„___” _____ 2022 року

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА**

Селезенєва Марія Дмитрівна

(прізвище, ім'я та по батькові студента)

1. Тема роботи Регіональні особливості ландшафтно-планувальної організації київських скверів

затверджена наказом ректора КНУБА № _____ від «___» _____ 2022 року

2. Науковий керівник

Шебек Надія Миколаївна д-р. арх., проф.

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник проектної частини

Шебек Надія Миколаївна д-р. арх., проф.

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання студентом роботи до захисту 25.05.2022 р.

4. Зміст пояснювальної записки:

Вступ. *(Актуальність теми, мету і завдання та об'єкт і предмет дослідження)*

Розділ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ КРИТИЧНОГО РЕГІОНАЛІЗМУ ПРИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ

(Назва розділу)

Розділ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

(Назва розділу)

Розділ 3. МЕТОДИКА КЕРУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

(Назва розділу)

Розділ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

Розділ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

5. Перелік графічного матеріалу (з точними назвами обов'язкових креслень)

1. Схема розташування території у планувальній структурі населеного пункту

2. Схема розташування підземних річок в системі міста

3. Схема розташування скверів в системі міста

4. Опорні плани _____
5. Проектні плани (Генеральні плани) _____
6. Схеми функціонального зонування _____
7. Схеми організації руху транспорту і пішоходів _____
8. Денроплани _____
9. Дизайн-деталі _____
10. Креслення поперечних профілів вулиць _____
11. Розгортки _____
12. Техніко-економічні показники _____
13. Перспективні зображення _____

6. Календарний план виконання роботи:

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Розділ 1.	14.02.2022
Розділ 2.	4.04.2022
Розділ 3.	27.04.2022
Розділ 4. Естетика містобудування	30.04.2022
Розділ 5. Цивільний захист	05.05.2022
Остаточне оформлення роботи	11.04.2022
Перевірка роботи на плагіат	12.05.2022
Попередній захист роботи на кафедрі	25.05.2022
Захист роботи	26.05.2022

7. Консультанти розділів атестаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірів	
		дата	підпис
Транспорт	Г.Г. Лисюк, доцент		
Естетика містобудування	Н.М. Шебек, професор		
Цивільний захист	В. І. Корінний, старший викладач		
Дендрологія	А.А. Дзиба		

8. Дата видачі завдання 27.01.2022 р.

Зав. кафедри	_____	<u>Н.М. Шебек</u>
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Наук. керівник	_____	<u>Н.М. Шебек</u>
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Керівник пр. част.	_____	<u>Н.М. Шебек</u>
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
Студент	<u>Селезенсва</u>	<u>М.Д. Селезенсва</u>
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

РЕЗЮМЕ (summary) <i>до атестаційної випускної роботи студента:</i>			Селезенєва Марія Дмитірівна
ЗВО	Київський національний університет будівництва і архітектури		
Тема	Регіональні особливості ландшафтно-планувальної організації київських скверів		
Освітній ступень	Магістр за освітньо-науковою програмою навчання		
Факультет	Архітектурний		
Кафедра	Містобудування		
Спеціальність	191 «Архітектура та містобудування»		
Спеціалізація	Містобудування. Архітектурно-ландшафтне проектування		
Наук. керівник	док. арх., проф. Шебек Надія Миколаївна		
Обсяг роботи:	<i>пояснювальна записка, стор.</i>	<i>розділів</i>	<i>креслень формату А1</i>
	156	5	15
Розділ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ КРИТИЧНОГО РЕГІОНАЛІЗМУ ПРИ ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ	На основі проведеного аналізу досвіду керування засадами критичного регіоналізму при організації територій, зокрема скверів, було виявлено, що така стратегія організації міських територій є дієвою. Дослідивши наукові роботи, публікації та практичний досвід з організації ландшафтно-планувальних об'єктів з урахуванням регіональних особливостей, було виділено та декодовано шість принципів критичного регіоналізму Кеннета Фремптона на площину скверобудування, а саме: керування методом адхокізму; проектування камерних, а не монументальних об'єктів; свідоме підсилення ролі природо-кліматичних факторів; акцент на сприйняття індивідом ландшафтно-рекреаційного об'єкту на ірраціональному рівні; відмова від уніфікації; розвиток ландшафтно-рекреаційних територій в місцях хаотичної урбанізації.		
Розділ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ	Проаналізувавши сквери різних періодів було виявлено ряд регіональних особливостей, характерних для київського скверобудування. Більшість скверів ХХ ст. має регулярну планувальну структуру, тоді як сквери 2010-2020 років в більшості створюються живописними. У скверах найчастіше використовуються аборигенні для Києва види дерев – липа, тополя, клен, дуб, граб, ялина. Найбільш цікавою особливістю київського скверобудування є зв'язок скверів з водою – історичними річками та струмками, які наразі протікають у підземних колекторах. Ця особливість проявляється у розміщенні на території скверів фонтанів, бюветів, питних фонтанчиків, басейнів, вода до яких поступала або досі поступає з підземних водотоків. Також особливістю київських скверів початку ХХ ст. є елементи благоустрою з чавуну – лави, ліхтарі, сміттєві урни і фонтани. Найвідоміші київські фонтани – фонтани Термена розташовані саме у скверах Києва.		

<p><i>Розділ 3 МЕТОДИКА КЕРУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРИ ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ</i></p>	<p>Проекти останніх років показують підвищену увагу до київських річок – Либіді та Почайної, отже система регіоналістичних скверів на місцях історичних річок буде своєчасним і потрібним заходом покращення міського середовища та міської пам’яті.</p> <p>Планується організація системи скверів, в яких будуть враховані регіональні особливості київського скверобудування, <i>genius loci</i> районів і ділянок проектування, потреби та побажання місцевих громад, культурно-просвітницькі та меморіальні функції.</p> <p>Аналіз ділянок показав, що вони потребують часткової або повної реорганізації. Райони, в яких вони розташовані, потребують ландшафтно-рекреаційних зон і туристичних магнітів, які принесуть нові економічні ресурси, адже одним із шести принципів критичного регіоналізму є розвиток в місцях хаотичної урбанізації, в «правильно-маргіналізованих» районах міста.</p> <p>Також планується урізноманітнити рослинний світ обраних п’яти скверів, використовуючи рослини не лише для естетизації простору, а й для просвітництва, покращення екології та збиральництва.</p>
<p><i>Розділ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ</i></p>	<p>Організація системи регіоналістичних скверів на місцях підземних київських річок передбачає втілення загальної художньої концепції. Загальна художня концепція полягає в об’єднанні підземного світу, який символізують підземні ріки і струмки, зоряного неба – синонімічні до духів місця скверів сузір’я, і Землі – місця перетину світу ідей і речей. Червоною ниткою через концепції всіх скверів проходить динамічна жива вода і легенда, пов’язана з нею.</p> <p>Таким чином, сквер «Либідь» отримав свого духа місця у вигляді родини засновників Києва, сквер «Почайна» - легенду про хрещення Русі, Кирилівський сквер меморіалізує Куренівську трагедію, яка мала місце у цих місцях у 1961 році, Павлівський сквер – сузір’я Оріон, найяскравіше сузір’я, яке можна спостерігати з київської обсерваторії, яка з ним межує, сквер «Добрий шлях» - напівлегенду про Чумацький шлях.</p>
<p><i>Розділ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ</i></p>	<p>Ділянка для проектування знаходиться в зоні можливого хімічного ураження внаслідок аварії на потенційно-небезпечному об’єкті – Дніпровській водонапірній станції, Деснянській водонапірній станції, Фармацевтичному заводі «Фармак», АТ "Київський вітамінний завод". З збірного евакуаційного пункту існує автотранспортний маршрут, який забезпечить евакуацію людей до безпечного місця.</p>

<p><i>Висновки по роботі:</i></p>	<p>Дослідивши наукові роботи, публікації та практичний досвід з організації ландшафтно-планувальних об'єктів з урахуванням регіональних особливостей, було виділено та декодовано шість принципів критичного регіоналізму Кеннета Фремптона на площину скверобудування, а саме: керування методом адхокізму; проектування камерних, а не монументальних об'єктів; свідоме підсилення ролі природо-кліматичних факторів; акцент на сприйняття індивідом ландшафтно-рекреаційного об'єкту на ірраціональному рівні; відмова від уніфікації; розвиток ландшафтно-рекреаційних територій в місцях хаотичної урбанізації.</p> <p>Було проаналізовано київські сквери та виявлено їх регіональні особливості. Найбільш цікавою особливістю київського скверобудування є зв'язок скверів з водою – історичними річками та струмками, які наразі протікають у підземних колекторах. Вода з цих водотоків використовується для функціонування бюветів, фонтанів та басейнів, що є домінантами скверів.</p> <p>Система регіоналістичних скверів на місцях історичних річок буде своєчасним і потрібним заходом покращення міського середовища та міської пам'яті.</p> <p>Планується організація системи скверів, в яких будуть враховані регіональні особливості київського скверобудування, <i>genius loci</i> районів і ділянок проектування, потреби та побажання місцевих громад, культурно-просвітницькі та меморіальні функції. Планується урізноманітнити рослинний світ обраних п'яти скверів, використовуючи рослини не лише для естетизації простору, а й для просвітництва, покращення екології та збиральництва.</p> <p>Художня концепція полягає в об'єднанні підземного світу, який символізують підземні ріки і струмки, зоряного неба – синонімічні до духів місця скверів сузір'я, і Землі – місця перетину світу ідей і речей. Червоною ниттю через концепції всіх скверів проходить динамічна жива вода і легенда, пов'язана з нею.</p> <p>Заходи цивільного захисту забезпечують безпеку людей у випадку надзвичайної ситуації.</p>
<p>Ключові слова: критичний регіоналізм, сквер, ландшафт, архітектура</p>	
<p>Keywords: critical regionalism, city square, landscape, architecture.</p>	

Укладач: _____ /Шебек Н. М./
(прізвище та ініціали)

Наук. керівник: _____ /Шебек Н. М./
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	9
ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ КРИТИЧНОГО РЕГІОНАЛІЗМУ ПРИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ	
1.1. Теоретичні засади критичного регіоналізму.....	17
1.2. Досвід керування засадами критичного регіоналізму при ландшафтно- рекреаційній організації територій	31
1.3. Фактори і умови організації ландшафтно-рекреаційного середовища з врахуванням регіональних особливостей	42
Висновки до розділу 1.....	47
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНО- ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ	
2.1. Класифікація київських скверів	49
2.2. Аналіз існуючих київських скверів з метою виявлення їх регіональних особливостей	57
2.3. Систематизація виявлених регіональних особливостей ландшафтно- планувальної організації київських скверів	64
Висновки до розділу 2.....	71
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА КЕРУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ	
3.1. Критерії підбору ділянок під організацію або реорганізацію регіоналістичних скверів	72
3.2. Аналіз актуальних та перспективних потреб міського населення що до ландшафтно-планувальної організації обраних територій.....	79
3.3. Особливості благоустрою та озеленення обраних територій.....	83
Висновки до розділу 3.....	96
РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ.....	
4.1. Художня програма формоутворення системи київських скверів.....	96

4.2. Художня програма формоутворення окремих київських скверів.....	98
Висновки до розділу 4.....	122
РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ.....	122
5.1. Коротка характеристика об'єкту проектування.....	124
5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань цивільного захисту.....	126
5.3. Розрахунок заходів цивільного захисту на об'єкті, що проектується.....	128
Висновки до розділу 5.....	130
ВИСНОВКИ	131
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	133
ДОДАТКИ	140

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Регіоналізм – це напрям у світовій архітектурі, в якому архітектори надихалися ідеями національної винятковості та самобутності, зверненням до місцевих особливостей та традицій, при цьому поєднуючи їх із сучасністю [8].

Критичний регіоналізм — це підхід до архітектури, який прагне протистояти безмовності та відсутності ідентичності міжнародного стилю, але також відкидає химерний індивідуалізм та орнаментацию архітектури постмодерну. Стили критичного регіоналізму прагнуть забезпечити архітектуру, засновану на сучасній традиції, але пов'язану з географічним та культурним контекстом. Критичний регіоналізм - це не просто регіоналізм у сенсі народної архітектури. Це прогресивний підхід до дизайну, який прагне посередництва між глобальною та локальною мовами архітектури [8].

Метод адхокізму – постмодерний метод свідомого підсилення духу/генію місця (з лат. *genius loci*), за яким архітектор мусить враховувати реальні умови, особливості та обставини ділянки проектування.

Коллективна пам'ять місця – це сукупність уявлень про минуле, яке поділяють та інтерпретують члени спільноти, надають їм поле для відтворення у архітектурному, містобудівному чи ландшафтно-рекреаційному середовищі (наприклад, в давнину у підставі заснування міста завжди лежав міф).

Феноменологія – напрям філософських досліджень початку ХХ-го століття. У своїй найпростішій формі феноменологія намагається створити умови для об'єктивного вивчення того, що зазвичай вважається суб'єктивним — свідомості та таких її проявів, як судження, сприйняття та почуття [16].

Сквер – упорядкована й озеленена ділянка площею від 0,02 га до 2,0 га, яка є елементом архітектурно-художнього оформлення населених місць, призначена для короткочасного відпочинку населення [42].

ВСТУП

Актуальність дослідження

Уповільнення темпів глобалізації, що пов'язане з пандемією COVID-19, дозволяє нам заново відкривати для себе наше коріння. Космополітизм більше не предмет гордості, тепер ми звертаємося всередину і намагаємося встановити зв'язки з нашою місцевою та національною спадщиною, по-новому зрозуміти регіональні особливості, традиції та досвід. Ми пізнаємо та з нових сторін відкриваємо для себе те, на що в нас не вистачало часу до пандемії.

Як вказує філософ Поль Рікер, сьогодні більшою мірою, ніж будь-коли, регіональну або національну культуру слід вважати місцевим проявом «світової культури». Безумовно, не випадково, що це парадоксальне припущення виникає в той час, коли загальна модернізація все глибше підриває всі форми традиційної, заснованої на сільському господарстві самобутньої культури. П. Рікер вважає, що існування будь-якої самобутньої культури в майбутньому буде залежати від здатності створення життєвих форм регіональної культури при одночасному засвоєнні впливів ззовні як на рівні культури, так і на рівні цивілізації [1].

Під час стрімких темпів урбанізації Києва та захоплення законними та незаконними способами зелених зон з метою їх монетизації шляхом будівництва нових житлових комплексів, сквери потрапляють під ризик знищення. Більшість забудовників якщо й пропонує нові зелені насадження, то лише для своїх мешканців, огороджуючи ці території парканами або розміщуючи їх на дахах.

На мою думку, сквери прийнято сприймати на районному або навіть мікрорайонному рівні – не раціонально витратити зайвий час та їхати на інший кінець міста задля відпочинку в такому ж сквері, як той, що знаходиться в 10 хвилинах від дому. До того ж більшість київських скверів досить одноманітна – ті ж самі лави, ліхтарі, уніфіковані дитячі майданчики (якщо такі є), квітники тощо. Цим міським територіям приділяється недостатньо уваги, їх важливість для комфортного міського середовища недооцінюється. Але міські сквери – важливі буферні природні зони, місця відпочинку та зустрічей, зелені оази, які покращують умови візуального сприйняття середовища та його екологію.

Керуючись принципами критичного регіоналізму, досліджуючи оточуюче середовище, проводячи опитування громадян, аналізуючи рельєф та звертаючись до історичних довідок про місцевість, сквер із пішохідного транзиту можна перетворити на туристичний магніт.

Саме тому створення мережі регіональних скверів у м. Києві, які виконуватимуть поміж основних функцій ще й культурно-пізнавальну та просвітницьку, важливе для сталого розвитку не лише окремих районів, а й міста в цілому.

Інформацію за темою магістерської роботи було зібрано в наступних організаціях:

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>);
- Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного (<http://www.dnabb.org/>);
- Комунальна організацію виконавчого органу КМДА «Інститут Генерального плану м. Києва» (<http://kievgenplan.grad.gov.ua/uk/>);
- Комунальне підприємство виконавчого органу КМДА по охороні, утриманню та експлуатації земель водного фонду м. Києва «Плесо» (<http://pleso.org/>);
- Науково-дослідний і проектний інститут містобудування (<http://ndpi.com.ua/>);
- Реєстр зелених зон комунальної власності територіальної громади міста Києва, що перебувають на балансі КО "Київзеленбуд" (https://gis.kyivcity.gov.ua/green_zones/);
- Репозитарій Київського національного університету будівництва і архітектури (<http://repository.knuba.edu.ua/>);
- Репозитарій Національного університету «Львівська політехніка» (<http://ena.lp.edu.ua/>).

Актуальність цієї проблеми засвідчують наступні документи:

- Цілі розвитку тисячоліття, ухвалені на саміті ООН 25 вересня 2015 р., а саме 11 ціль – Сталий розвиток міст та громад до 2030 р. [2];
- Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини від 16 листопада 1972 р., ратифікована в Україні 4 жовтня 1988 р. [3];
- Закон України Про засади державної регіональної політики від 2015 р., а саме зазначені у ньому принципи історичної спадкоємності, етнокультурного та сталого розвитку [4];
- Типові правила благоустрою території населеного пункту, затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 27.11.2017 № 310 [5];
- Закон України "Про благоустрій населених пунктів" [6].

Дослідження і публікації:

1. Олександр Цоніс, Ліана Лефевр. Як навчати історії архітектури. Історія повертається до дизайну. – 1980 [7];
2. Кеннет Фремpton. Сучасна архітектура. Критичний погляд на історію розвитку. – 1985 [8];
3. Олександр Цоніс, Ліана Лефевр. Критичний регіоналізм. Архітектура та індивідуальність в глобалізованому світі. – 2003 [9];
4. Альдо Россі. Архітектура міста. – 1966 [10];
5. Чарльз Дженкс. Мова архітектури постмодернізму. – 1985 [11];
6. Тімохін В. О. Регіоналізм і архітектурно-містобудівні проблеми урбанізації. – 2016 [12];
7. Джекі Боурінг, Саймон Сваффілд. Думай глобально, думай локально. Критичний регіоналізм та ландшафтна архітектура. – 2004 [13];
8. Джекі Боурінг, Шеллі Егоз, Марія Ігнат'єва. Два парадокси прояву глобалізації у ландшафтній архітектурі Санкт-Петербургу. – 2009 [14];
9. Едвард Рельф. Місце та безмісцевість. – 1976 [15];

- 10.Крістіан Норберг-Шульц. Дух місця: до феноменології в архітектурі. – 1980 [16];
- 11.Мартін Промінські, Фанг Ванг. Урбанізація та місцевість. – 2016 [17];
- 12.Мартін Промінські, Фанг Ванг. Урбанізація та місцевість. Захист, планування та дизайн міського водного середовища сталим шляхом. – 2020 [18];
- 13.Мартін Промінські, Хвейтінг Жуань. Як прийняти та розвинути «дух місця» на непривабливих територіях: організація прибережних просторів вздовж річки Рейн. – 2021 [19];
- 14.Меттью Кармона, Тім Хіт, Танер Ок, Стівен Тісдел. Публічні простори – міські простори. – 2003 [20];

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами

Обрана тема магістерської роботи пов'язана з темою науково-дослідної роботи кафедри містобудування КНУБА «Проблеми формування та перспективи розвитку архітектурно-містобудівних і ландшафтних об'єктів» на період 2018-2023 (№ держреєстрації 0117U005341).

Мета і задачі дослідження

Мета: виявлення регіональних особливостей ландшафтно-планувальної організації київських скверів з подальшим використанням набутих знань в розробці проекту мережі скверів на місцях історичних річок в м. Києві.

Задачі:

- Аналіз розкриття принципів критичного регіоналізму у вітчизняних та іноземних дослідженнях.
- Аналіз регіональних особливостей ландшафтно-планувальної організації скверів м. Києва.
- Визначення ефективних та суттєвих методичних прийомів з регіональної ландшафтно-планувальної організації скверів.

- Впровадження результатів дослідження в проєкт організації системи скверів на місцях історичних річок у м. Києві.

Об'єкт і предмет дослідження

Об'єкти дослідження: Сквери Києва

Предмет дослідження: принципи регіональної ландшафтно-планувальної організації скверів.

Методи дослідження

- аналіз джерел дослідження (бібліографічних, культурно-історичних, картографічних; контент аналіз, аналіз містобудівних концепцій та документів);
- містобудівний аналіз (виявлення можливостей та потенціалу для ландшафтно-планувальної організації);
- опитування населення (для виявлення основного спектру проблем та побажань щодо організації скверів);
- натурні обстеження (для оцінки якості існуючого середовища та виявлення елементів потребуючих збереження);
- метод експериментального проєктування.

Передбачувана наукова новизна:

- визначення регіональних особливостей київських скверів;
- визначення принципів критичного регіоналізму придатних для використання при ландшафтно-планувальній організації скверів;
- доповнення наукових досліджень в галузі регіональних особливостей архітектурного проєктування аспектами, яким не приділялося достатньо уваги, а саме втіленням принципів критичного регіоналізму при організації скверів;
- конкретизація принципів критичного регіоналізму придатних для використання при ландшафтно-планувальній організації скверів.

Передбачувана практична цінність:

Використання наданих висновків під час ландшафтно-планувальної організації скверів, у подальших наукових дослідженнях та наукових процесах; впровадження результатів дослідження під час розробки проекту-пропозиції з організації системи скверів на місцях історичних річок у м. Києві.

Апробація результатів

Участь у міжнародному науково-технічному форумі “Архітектура та будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика” 27.10.2021 р., участь у XIII Всеукраїнській науковій конференції "Сучасна архітектурна освіта. Етнологічні засади української архітектури" 25.11.2021.

Публікації:

Результати наукової роботи опубліковані у збірках тез та статей до наступних конференцій:

- Збірка тез науково-технічного форуму “Архітектура та будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика” 27.10.2021 р.
- Збірка тез XIII Всеукраїнської наукової конференції "Сучасна архітектурна освіта. Етнологічні засади української архітектури" 25.11.2021

Структура та обсяг роботи:

Робота буде складатися з п'яти розділів: аналітичний, теоретичний, експериментальний, а також розділи «Естетика містобудування» та «Цивільний захист». Кожний розділ міститиме три параграфи і висновки. Додатки включатимуть завдання на проектування та усі зображення проєктної частини.

РОЗДІЛ 1. ДОСВІД ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ З УРАХУВАННЯМ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МІСЦЯ

1.1. Історія формування і теоретичні засади критичного регіоналізму

Термін *критичний регіоналізм* вперше використали Олександр Цоніс та Ліана Лефевр у 1980 р. [7]. Вони описували географічні та культурні обставини існування архітектури модернізму, з її непевною естетикою, фрагментарністю та смутною політизацією. На противагу їй та архітектурі постмодернізму була висунута концепція критичного регіоналізму, що уникала обидві крайнощі – гомогенність середовища інтернаціонального стилю та поверхневий історизм постмодернізму.

Регіональна архітектура, за думкою К. Фремптона [8], це симбіоз життєспроможних архітектурних форм регіональної культури та спадку цивілізації. Разом з тим, регіоналізм ототожнюється школами, головною задачею яких було обслуговування регіону, а також, свого роду антицентризм та прагнення до збереження самостійності. У своїй праці 1980 р. «Сучасна архітектура. Критичний погляд на історію розвитку» [8] Кеннет Фремптон виявив шість головних принципів критичного регіоналізму.

1. Використання методу адхокізму – свідомого підсилення духу/генію місця (з лат. *genius loci*). Адже споруда не може існувати поза місцем. І це завжди конкретне, певне місце – воно має не тільки об'єктивні параметри, як то наявність або відсутність історії, але й індивідуальні – характер, дух, який можна тільки відчувати, вловити на ірраціональному рівні. Будь-яка споруда змінює, трансформує місце. Ця трансформація може його «вбити» або знеособити, а може підкреслити особливості, виявити та висловити його сутність [21].

2. Фрагментарна і маргінальна природа критичного регіоналізму підштовхує застосування цього підходу до проектування камерних, а не монументальних об'єктів. Райони – «анклави», вони мають власні осередки суспільного життя та прагнуть створити острівну культуру в межах мегаполісу, критично протистояти урбанізованому середовищу та масовій культурі.

3. Свідоме підсилення ролі природо-кліматичних факторів спонукає до використання місцевих технологій та матеріалів.

4. Свідоме протистояння концепції масової культури інформаційного профіциту, що витісняє особистий досвід сприйняття архітектурного середовища людиною, спонукає до пошуку способів впливу на відчуття індивіда, який взаємодіє з міським простором.

5. У процесі проектування здійснюється пошук нової гармонії, відхиляються або ретельно перевіряються здобутки масової культури, які можуть уніфікувати архітектурне середовище.

6. Критичний регіоналізм розвивається поза зонами впливу центрів цивілізації, а саме – в місцях хаотичної урбанізації. Нова світова культура створюється на конструктивному хаосі, а не на основах масової культури.

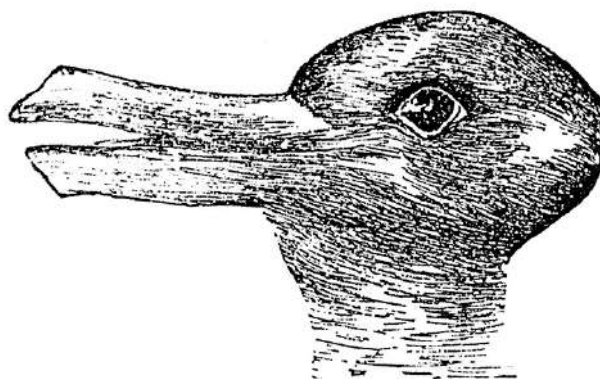
У 2003 р. Олександр Цоніс та Ліана Лефевр розширили визначення критичного регіоналізму [9], а саме зазначили, що елементи можуть бути виключені з контексту, але використовуватися незнайомими способами. Мета полягає в тому, щоб через роздуми та переоцінку зробити очевидним порушення і втрати місця.

Альдо Россі [10], досліджуючи історичне місто, з його існуючою міською архітектурою, описаною як складний, насичений сенсами та емоціями феномен, відкритий новим будинкам, але який приймає їх за своїми власними законами, зазначає, що саме місто є колективною пам'яттю народів. Так само як пам'ять прив'язана до фактів та місць, місто є локусом (мається на увазі особливий і в той же час універсальний зв'язок, що існує між певними місцевими умовами та будівлями, розташованими на цьому місці). Цей зв'язок між локусом та городянами формує головний образ, архітектуру, пейзаж; і так як факти входять у пам'ять, нові «факти» вбудовуються у місто. У цьому цілком позитивному сенсі великі ідеї наповнюють та формують історію міста.

Колективна пам'ять може трактуватися як трансформація простору зусиллями колективу; трансформація, яка завжди зумовлена конкретними

матеріальними даними, що протидіють цьому процесу. Це пояснює у тому числі, чому в давнину на підставі заснування міста завжди лежав міф.

Чарльз Дженкс [11] аналізуючи мову архітектури постмодернізму торкається питання коду місця. Як приклад він приводить відому візуальну ілюзію – малюнок «зайця-качки», який спочатку можна прочитати одним способом, а згодом іншим (рис. 1.1.1). Оскільки нам всім добре відомі візуальні коди обох тварин, ми можемо сприйняти цей малюнок в одному з двох змістових варіантів. Подальші, більш віддалені трактовки малюнку – важчі, оскільки знаходяться за межами нашого культурного коду. Таким чином, межі кодів, обумовлені освітою та культурою, визначають спосіб трактування; існують різноманітні коди, серед яких деякі можуть бути конфліктними для різних субкультур.

Рис. 1.1.1 Візуальна ілюзія «качка-засць» [11]

Архітектурні метафори, які прочитуються через прийняті візуальні коди є різними для різних груп людей, але вони можуть бути виразно, якщо й не точно, встановлені для всіх цих груп у соціумі.

В. О. Тимохін у своїй праці [12] відмітив низку ключових проблем сучасного регіоналізму. До них він відніс відсутність досліджень і рекомендацій щодо диференціації існуючої субкультурної маси «населення» на конкретні громади мешканців із власними лініями поведінки, з власною ментальністю, цілями й цінностями життєдіяльності; проблему, пов'язану з нез'ясованими пріоритетами у виборі підходящого для кожної громади чи спільноти відповідного їй типу урбанізованого середовища; більш масштабну проблему

занадто заорганізованого нормами і правилами урбанізованого середовища, універсального для всіх типів громад і спільнот мешканців.

У методах вирішення сучасних проблем регіоналізму В. О. Тимохіним був розглянутий альтернативний термін «урбаніка», який означає способи використання і розвитку міст, а також їх людських й архітектурних можливостей [22, с. 175] та міська синергетика, чи, по-іншому, урбосинергетика, предметом якої є просторова, часова і функціональна самоорганізація міських громад і мешканців урбанізованих територій, планувальна самоорганізація міст і регіонів.

Джекі Боурінг та Саймон Сваффідл також підіймали сучасні проблеми, з якими зіштовхується критичний регіоналізм [13]. Різкі темпи інновацій та використання інформаційних технологій за останні два десятиліття змінили відчуття простору та місця у сотень мільйонів людей, оскільки з'явився паралельний цифровий світ віртуальних супермаркетів, Amazon.com, віртуальних кладовищ і меморіалів. Здається, що все є у кіберпросторі. Сфера «повного потоку» охоплює індивіда, місцевість і регіон, і люди часто опиняються більш пов'язаними з іншими людьми в інших місцях земної кулі, ніж зі своїми сусідами та місцевим середовищем. Як сказав теоретик Мануель Кастельс, простір і час, матеріальні основи людського досвіду, трансформувалися, оскільки простір потоків домінує над простором місць, а «позачасовий» час замінює годинник індустріальної ери [23].

Пов'язаним наслідком концептуального колапсу географічного простору і часу стало зміщення фокусу в бік поглиблення відчуття часу в окремих точках простору – розкопки, розкриття та відновлення пам'яті минулих подій і можливостей. В результаті, з одного боку, існує світ «універсальної техніки», що швидко гомогенізується [8], а з іншого – розрізнені місця та точки опору. Напруга між глобальним і локальним у ландшафтній архітектурі, між «тут» або «там», є центральною проблемою, яка розглядалася Д. Боурінгом та С. Сваффідлом.

Значна частина дискурсу про критичний регіоналізм зосереджується на архітектурі, що відображає дисциплінарну увагу провідних теоретиків. Але

навіть у цьому дискурсі визнається потенціал ролі ландшафту. У своєму маніфесті «Сім пунктів для тисячоліття: несвоєчасний маніфест» К. Фремpton визначив ландшафтну форму як спокутну стратегію і сказав, що архітектурні школи в усьому світі повинні приділяти набагато більше уваги ландшафту як всеохоплюючій системі замість того, щоб зосереджуватися виключно на дизайні будівель як естетичних об'єктів, як це було до цього часу [24].

Значення ландшафту було зазначено ще в одній статті К. Фремптона – «Перегляд критичного регіоналізму», де він визначає його як єдиного агента, що залишився, здатного опосередковувати хаос мегаполісу [25].

Також Д. Боурінг та С. Сваффілд виділили особливості ландшафтно-планувальної організації з врахуванням принципів критичного регіоналізму, а саме: відчуття місця (феноменологію), підкреслену тактильність місця, формування простору з врахуванням його тектоніки, не прямі метафори та культурні запозичення, меморіалізацію та ностальгію.

Джекі Боурінг, Шеллі Егос та Марія Ігнат'єва у дослідженні проявів глобалізації у ландшафтній архітектурі Санкт-Петербурга, розглядають причини та наслідки наслідування європейських регіональних особливостей та їх вплив на генетичний код міста [14]. Прийняття, наслідування та натуралізація ритуалів ландшафтного міського середовища Санкт-Петербурга є прикладом того, що Е. Гобсбаум і Т. Рейнджер [26] називають «винаходом традиції», де сконструйована міфологія беззаперечно сприймається як частина ідентичності. Як форма колективної пам'яті, винайдені традиції є прикладом процесів, описаних соціологом Морісом Хальбваксом, щодо формування та реформування уявлень про минуле, а також способів формування та привласнення таких спогадів [27]. У своєму дослідженні історії ритуалізованої практики та поведінки Ерік Гобсбаум описав, як винайдена традиція означає набір практик, які зазвичай керуються відкрито або мовчазно прийнятими правилами та мають ритуальний чи символічний характер, які прагнуть прищепити певні цінності та норми поведінки шляхом повторення, що автоматично передбачає спадкоємність з

минулим (рис. 1.1.2). Такий прояв глобалізації веде до гомогенності середовища та стирання його «духу місця».

Figure 1 Set of images showing homogenous landscapes: Wellington, Sydney, Dubai, St. Petersburg, Beijing

Рис. 1.1.2. Зображення, що ілюструють гомогенність ландшафтного середовища (зліва направо) Веллінгтон, Сідней, Дубаї, Санкт-Петербург, Пекін

[14]

Варто відмітити, що критичний регіоналізм формувався на підґрунті філософської течії – феноменології.

На початку 1970-х років Едвард Рельф [15] працював над дисертацією про співвідношення між канадською національною ідентичністю та символічними ландшафтами Канадського щита. Однак, він був незадоволений відсутністю філософії «місця». Ця галузь досліджень була поверхневою і неповною, особливо з точки зору важливості місця в повсякденному житті людини. Зрештою, Е. Рельф відмовився від свого дослідження та змістив фокус на есенцію та значення місця.

У праці «Місце й безмісцевість» Е. Рельф ставить під сумнів природу місця, що сприймається як належне, та його значення як невідворотного виміру людського життя та досвіду. Глибоко досліджуючи місце, Е. Рельф зосереджується на ідентичності місця, під якою він розумів «постійну однаковість і єдність, що дозволяє його відрізнити від інших» [15, с. 45]. Е. Рельф описує цю стійку ідентичність у термінах трьох компонентів: фізичне

середовище місця; діяльність, ситуації та події, що відбуваються у ньому; індивідуальні та групові значення, створені через досвід і наміри людей щодо цього місця (рис. 1.1.3).

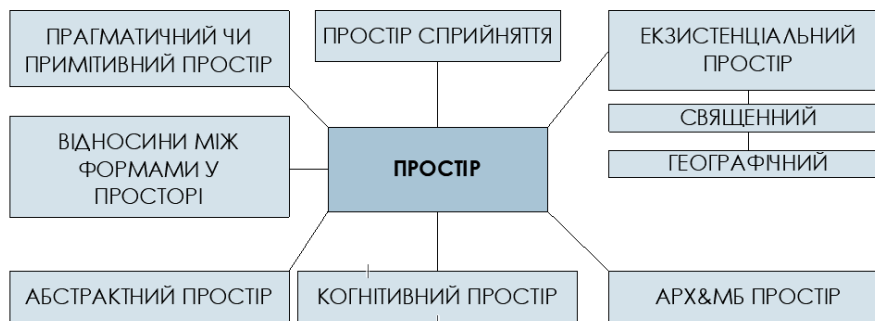

Рис. 1.1.3. Ознаки взаємодії місця і простору [15]

Проте Е. Рельф наголошує, щоб краще розуміти місце, потрібна мова, за допомогою якої ми зможемо ідентифікувати конкретні місця і переживання з точки зору інтенсивності сенсу, які людина та місце мають одне для одного (рис. 1.1.4).

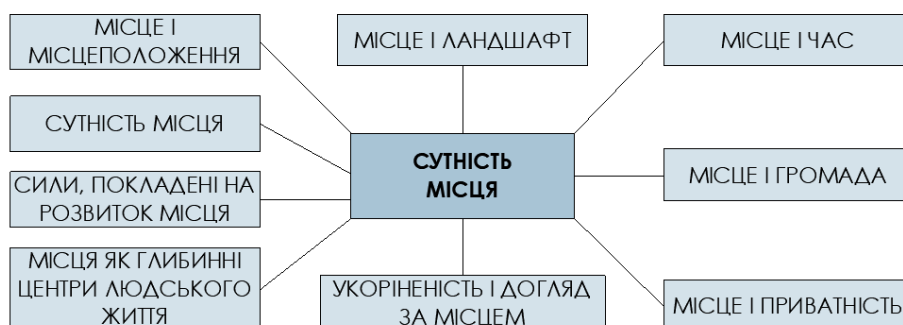

Рис. 1.1.4. Сутність та роль місця [15]

Для Е. Рельфа суть цієї живої інтенсивності – тотожність з місцем, яку він визначає за допомогою концепції «залученості» та «сторонності» [15, с. 49]. – ступеня прихильності, яку людина чи група людей відчуває до певного місця. Якщо людина відчуває себе «всередині» місця, вона відчуває себе у безпеці, а не під загрозою, закритою, а не відкритою, у спокої, а не у стресі. Е. Рельф припускає, що чим глибше людина відчуває себе в якомусь місці, тим міцніше буде її ідентичність з цим місцем. З іншого боку, людина може бути відчуженою від місця, і цей спосіб переживання місця Е. Релф називає «сторонністю» [15, с. 57]. Вирішальний феноменологічний момент полягає в тому, що зовнішні і

внутрішнє становлять фундаментальну діалектику в людському житті і що через різні комбінації та інтенсивності зовнішнього та внутрішнього місця різні місця набувають різної ідентичності для різних індивідів і груп, а людський досвід набуває різних якостей, почуттів, значень, атмосфер. У своїй книзі Е. Релф обговорює сім способів «залученості» та «сторонності», заснованих на різних рівнях досвіду та значення (рис. 1.1.5)

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА СТОРОННІСТЬ	- всі місця набувають однакової ідентичності і розрізняються лише за своїми поверхневими якостями; - передбачає самосвідоме та рефлексивне не залучення до місця, відчуття відчуження, безпритульності і неприналежності.
ОБ'ЄКТИВНА СТОРОННІСТЬ	- навмисне прийняття безпристрасного ставлення до місця; - дозволяє архітекторам та урбаністам при реорганізації місць відокремлювати емоційне та чуттєве від принципів логіки та ефективності
ВИПАДКОВА СТОРОННІСТЬ	- на відміну від ОС, яка є, по суті, свідомо прийнятим інтелектуальним ставленням до місця, випадкова зовнішність описує дуже несвідоме ставлення, де місце сприймається як фон або оточення для діяльності і є досить випадковим щодо цих видів діяльності.
ЗАМІЩЕНА ЗАЛУЧЕНІСТЬ	- стосується місць, залученість до яких можна відчути без фактичного їх відвідування, через їх зображення художниками чи поетами; - найбільш яскраво проявляється, коли зображення місця відповідає нашим переживанням відносно знайомих нам схожих місць
ПОВЕДІНКОВА ЗАЛУЧЕНІСТЬ	- розгляд місця як набору предметів, поглядів і дій, розташованих певним чином і які мають певні схожі риси. На відміну від ВС, в якій місце сприймається лише як тло подій, поведінкова залученість передбачає навмисне піклування про зовнішній вигляд цього місця.
ЕМПАТИЧНА ЗАЛУЧЕНІСТЬ	- вимагає готовності бути відкритим для сенсів місця, відчувати його, знати і поважати його символи, відноситись до місця як до людини; - від ПЗ відрізняється тільки здатністю емпатувати та глибиною занурення у місце
ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ЗАЛУЧЕНІСТЬ	- місце переживається без навмисних і свідомих рефлексій, але залишається сповненим значень; - людина відчуває глибоку і повну ідентичність з місцем (зачасту ці місця пов'язані з дитинством); - є основою концепції місця

Рис. 1.1.5 Сім способів взаємодії з місцем [15]

Наслідувачем архітектурної феноменології є Крістіан Норберг-Шульц [16]. Простір, за Крістіаном Норберг-Шульцом, не може сприйматися архітектором виключно як геометрична абстракція (Евклідовий простір) або як об'єкт візуального сприйняття. Як альтернативу частковості цих двох позицій він використовує у своїх роботах поняття «екзистенційний простір» або «простір життєвого досвіду», що формується одночасно як сукупність суттєво різних аспектів: прагматичного (задоволення потреб), чуттєвого, архетипного простору універсальних зразків, культурного простору, абстрактного простору логіки, експресивного простору мистецтва.

Крістіан Норберг-Шульц став одним з перших інтерпретаторів та популяризаторів ідей екзистенційної феноменології М. Хайдеггера в архітектурі,

побудувавши на цій основі свою власну феноменологію. Широке цитування М. Хайдеггера допомагає йому прояснити взаємну обумовленість будівлі місцем, а місця будинком. Також він – найвідоміший інтерпретатор концепції "духу місця" (Genius Loci), він розвиває її у своїх роботах, починаючи з 1980 року [16].

Genius Loci – це римська концепція. Згідно з давнім римським повір'ям, кожна незалежна суть має свій дух, свого ангела-охоронця. Цей дух дає життя людям та місцям, супроводжує їх від народження до смерті та визначає їх характер чи сутність. По суті, сучасна людина довгий час вважала, що наука і технологія звільнила її від прямої залежності від місця, але це переконання виявилось ілюзією; забруднення та хаос несподівано з'явилися як лякаюча Немезида і, в результаті, проблема місця знову набула своєї справжньої значимості [16, с. 7].

Мартін Промінські та Фанг Ванг у своєму дослідженні процесів урбанізації у містах Китаю та Німеччини [17] зазначають, що через участь громади у процесах планування міських просторів, місцеві особливості та історичний контекст можуть бути ефективно захищені. Також вони висувають теорію органічного росту; цей підхід приймає умови матеріального планування простору, але, тим не менш, здатний захистити традиційні особливості. Порівняльне дослідження на місцевості допомагає сформуванню правильного розуміння про характеристику місцевості, яке допомагає уникнути подібності міст і стимулювати всебічний, здоровий, і швидкий розвиток міст.

На рівні міста, розглядаючи міську пам'ять як основну ідею в історичному районному плануванні, нову методологію охорони та планування історико-культурних районів можна було б отримати шляхом дослідження міського контексту, декодування і вилучення фрагментів пам'яті, приєднання та інтеграції міської пам'яті, а потім планування та створення простору пам'яті (рис. 1.1.6, рис. 1.1.7).

Рис. 1.1.6 Фактори міської пам'яті [17]

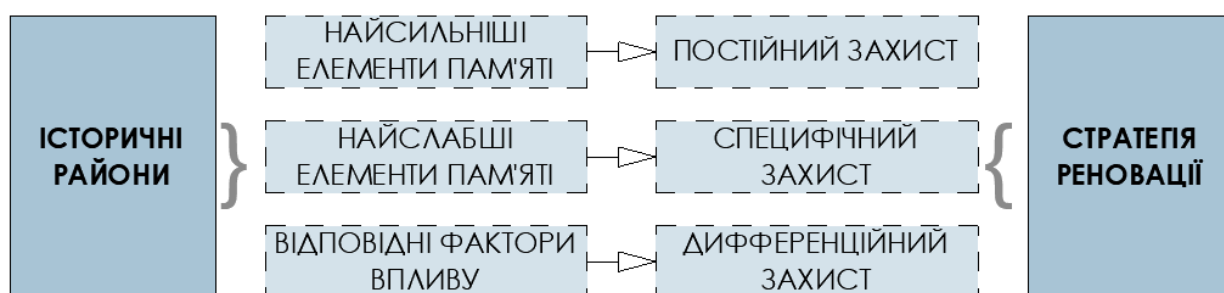
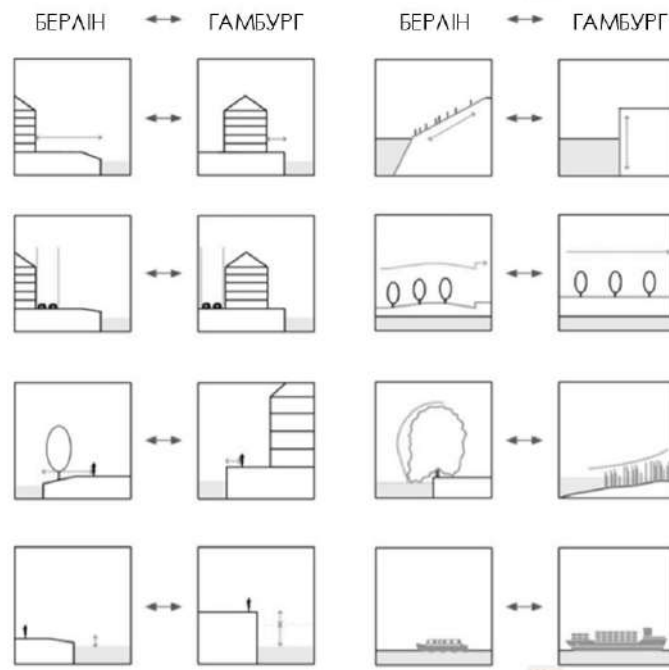
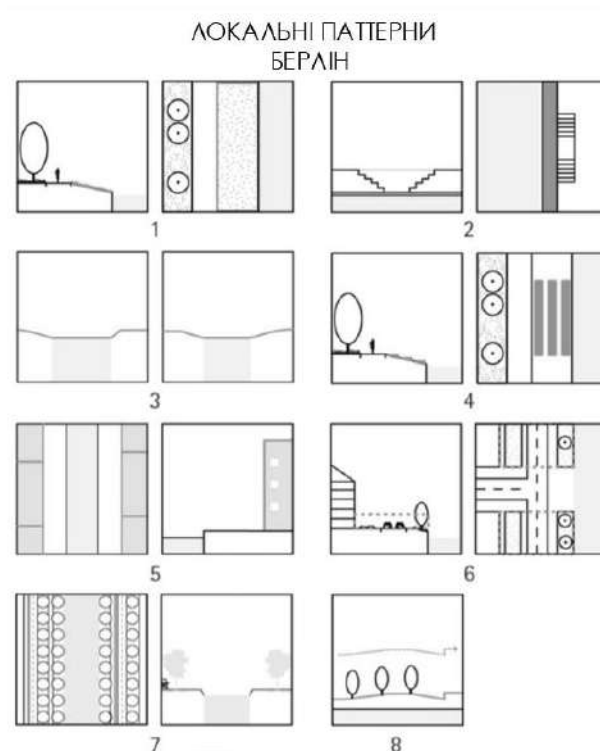

Рис. 1.1.7. Схема оновлення історичних районів за п'ятьма категоріями [17]

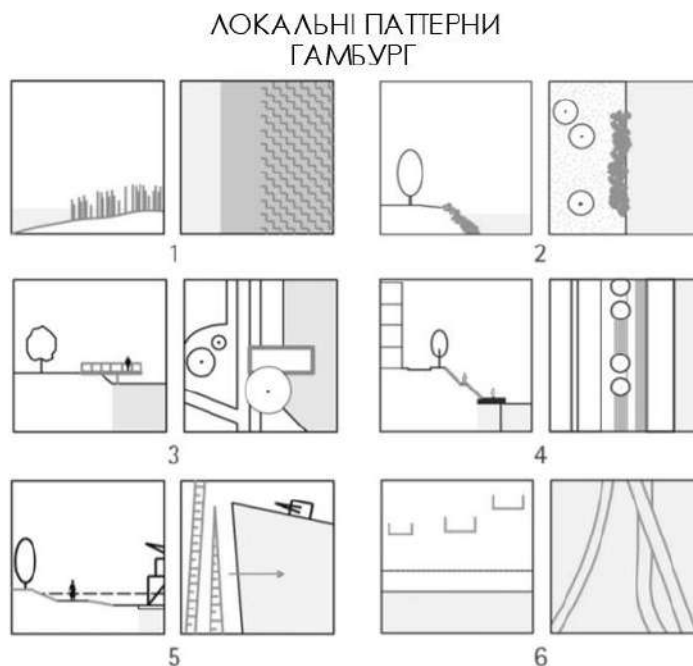
Мартін Промінські та Фанг Ванг, продовжуючи своє дослідження урбанізації та місцевості, у 2020 році приділили більше уваги захисту, плануванню та дизайну міського водного середовища за вимогами сталого розвитку [18]. Основне питання, яке вони підняли – який зв'язок між містом і водним середовищем в контексті урбанізації? Частина дослідження присвячена стосункам між містом і водою на тлі урбанізації, характеристикам динамічного розвитку місцевості, уникаючи при цьому пасток перетворення міст або міських кварталів на музеї. Також М. Промінські та Ф. Ванг дослідили міські ландшафти, що примикають до каналів у Берліні і Гамбурзі, виявили та систематизували їх регіональні особливості (рис. 1.1.8, рис. 1.1.9, рис. 1.1.10)

Рис. 1.1.8. Порівняння локальних паттернів, просторових відмінностей та регіональних особливостей ландшафтних просторів вздовж каналів у Берліні та Гамбурзі [18]

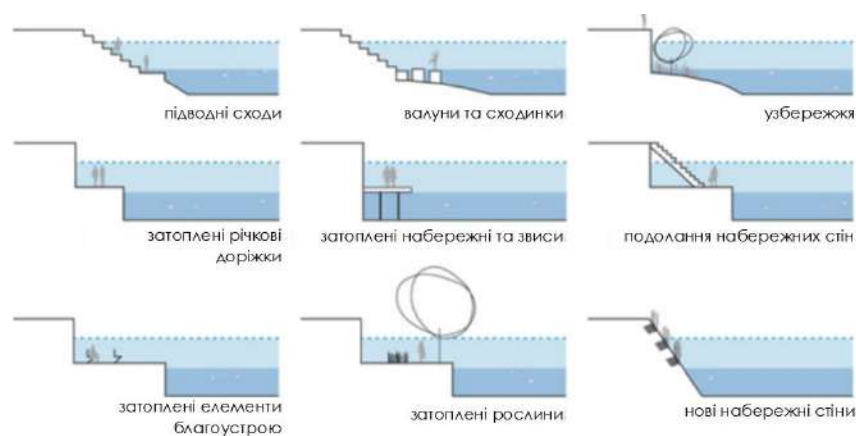

Рис. 1.1.9. Локальні паттерни ландшафтних просторів вздовж каналів у Берліні [18]

Рис. 1.1.10 Локальні паттерни ландшафтних просторів вздовж каналів у Гамбурзі [18]

Ця система шаблонів була створена для проектування двох прилеглих до каналів міських просторів у Берліні та Гамбурзі. Також на тему водного простору автори продовжили дослідження значення місцевості. Поняття місцевості та специфіки ділянки все детальніше розглядається в контексті містобудування і набуває все більшого значення (рис. 1.1.11). М. Промінські та Ф. Ванг прийшли висновку, що локальність та «дух місця» завжди виявляється в області напружень між часовим, просторово-фізичним і соціокультурним вимірами.

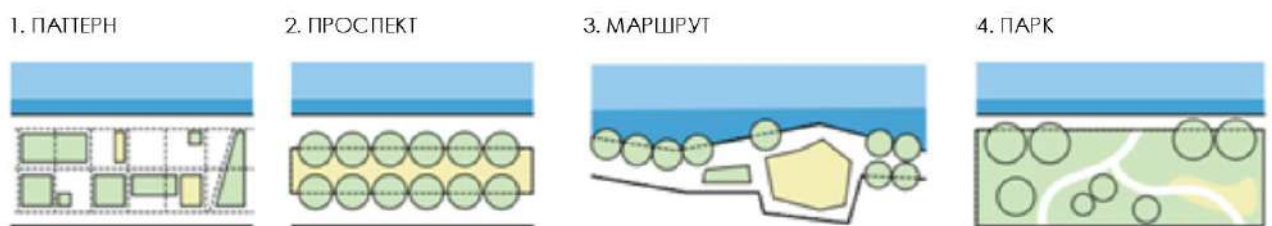

Рис. 1.1.11 Приклади дев'яти локальних паттернів організації міських просторів у місцях розливу річок у каналах [18]

Праця М. Промінського була розширена його студентом Хвейтінгом Жуанем [19]. Він досліджував як можна прийняти та розвинути «дух місця» на непривабливих територіях, на прикладі організації прибережних просторів вздовж річки Рейн. Було обрано 20 міст вздовж Рейну, та за допомогою просторового та історичного аналізу досліджено регіональні особливості організації прирічкових міських просторів.

Також Х. Жуань розглянув аргументи проти підходу критичного регіоналізму при організації міських територій та привів контраргументи до них. Наприклад, домінування репрезентативного мислення в нашій нинішній практиці дизайну має негативний вплив, адже воно не вирішує проблему міської одноманітності та втрати ідентичності; семіотичні міркування шляхом читання та бачення ландшафту як тексту приводять до «Диснеїфікації» [28] та негативно впливають на відчуття простору місцевими мешканцями; «живописні і словесні кліше», які служать лише для публічного показу та залучення відвідувачів призводять до розчарування та невдоволення.

Як висновок, у дослідженні було виявлено чотири типи прибережного простору а також схема їх поширення вздовж річки Рейн (рис. 1.1.12).

Рис. 1.1.12. Чотири різні типи прирічкових територій [19]

Меттью Кармона, Тім Хіт, Танер Ок, Стівен Тісдел [20] розглядають дизайн міських просторів як більше, ніж просто фізичний або візуальний вигляд забудови, і як інтегративну (тобто об'єднуючу) діяльність. Вони наголошують на його етичності та соціальній справедливості, наводячи приклади принципів організації публічних площ та скверів (рис. 1.1.13).

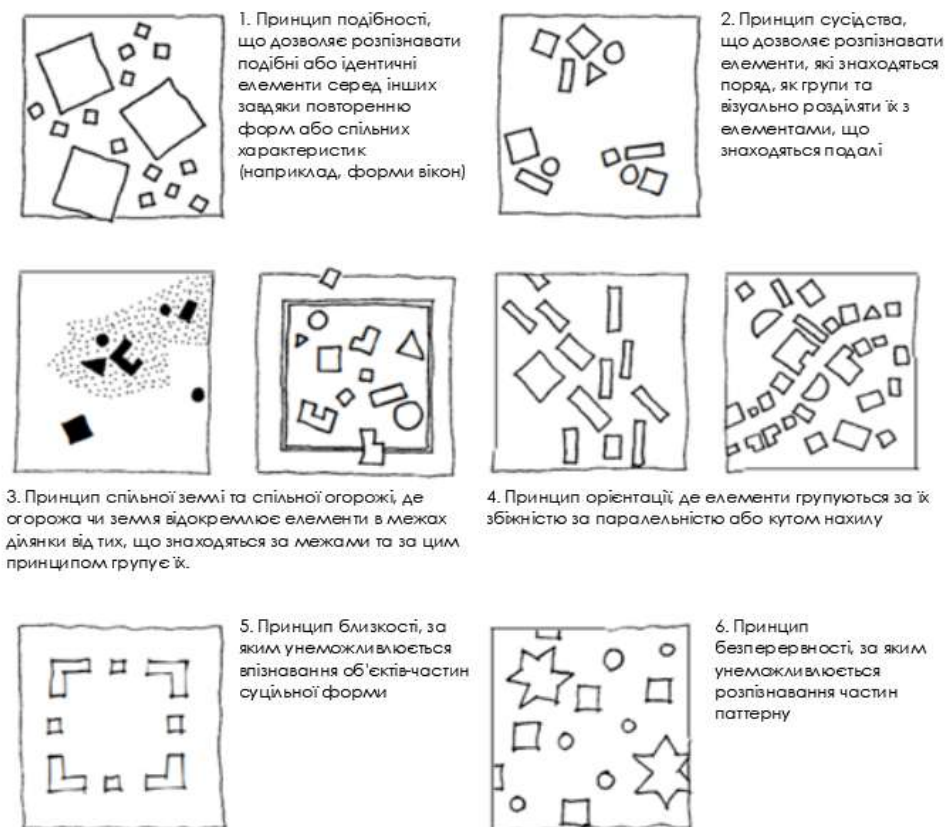

Рис. 1.1.13. Принципи організації міських площ та скверів [20]

Дослідження та публікації, присвячені регіональним особливостям архітектурних об'єктів, акцентують увагу на важливості цієї проблеми у площині архітектури будівель та споруд. У наведених дослідженнях було порушено питання збереження та використання природних об'єктів в урбанізованому середовищі, впливу регіоналізму та критичного регіоналізму на архітектуру. Були розглянуті методи, принципи та прийоми течії регіоналізму та підходу критичного регіоналізму.

Однак, більшість наведених вище досліджень проводилась в сфері архітектури будівель та споруд, лише фрагментарно торкаючись впливу регіоналізму на ландшафтно-планувальні структури. Також більшість з досліджень не торкається регіональних особливостей України, тим паче Києва. Тому, опираючись на результати попередніх досліджень, необхідно розширити галузь наукового знання про регіональні особливості архітектурного середовища, доповнивши її дослідженнями в зрізі ландшафтно-планувальної організації.

1.2. Досвід організації рекреаційних територій міст на засадах критичного регіоналізму

Критичний регіоналізм у більшій мірі проявив себе саме як архітектурний підхід, залишивши небагато взірців ландшафтно-рекреаційних територій, тим паче скверів. Однак у творчості деяких архітекторів можна побачити характерні для критичного регіоналізму особливості організації ландшафтно-рекреаційних територій.

Для виявлення ефективних принципів критичного регіоналізму придатних для використання при ландшафтно-планувальній організації скверів необхідно ознайомитися з тими засобами підкорення схожих обставин, які були випробувані на практиці, та з наслідками реалізації конкретних пропозицій, а саме:

- *Таємний сад, 0.2 га, 2012 р., Olson Kundig Architects*

Том Кундиг – власник та керівник фірми Olson Kundig Architects, є сучасним представником критичного регіоналізму. У своїх проєктах він надає перевагу не стільки архітектурній виразності, скільки цікавим культурним особливостям, які притаманні регіону. Так, наприклад, Таємничий сад, що знаходиться в осередку бетонних джунглів міста Йиджонбу, був натхнений традиційними корейськими гобеленами, що зображують чарівний сад, наповнений традиційними символами довголіття: журавлями, оленями, туманом, водою та соснами. Використання цих метафоричних образів, на ряду з групами регіональних рослин, були прямим результатом інтенсивних досліджень місцевої культури та умов навколишнього середовища.

Таємний сад складається з ряду «таємних» тематичних зон: художньої інсталяції До-Хо Су, таємничого саду з туманом, саду-лабіринту, басейну та будиночків на деревах, відкритих для відвідувачів. В саду є як зони тихого відпочинку, де можна провести час в оточенні регіональних рослин, так і активного – майданчики для дітей, щоб досліджувати, лазити, плескатися та грати в оточенні химерних скульптур птахів і тварин, створених із переробленої деревини та знайдених матеріалів [29].

Рис. 1.2.1. Оформлення Таємного саду, Йїджонбу, Південна Корея [29]

- *El Anatsui's Broken Bridge II, 2014 p., Olson Kundig Architects*

Тимчасова інсталяція нігерійського художника Ель Анацуї «Broken Bridge II» — це монументальний гобелен, розміром 157 на 37 футів, який складається з викинутих у навколишнє середовище кришок від пляшок та жерстяних банок з-під алкогольних напоїв, які сплетені між собою мідним дротом. Broken Bridge II створює приголомшливий візерунок хвиль і складок, нагадуючи традиційні практики ткацтва гобеленів, одночасно відображаючи навколишній ландшафт району Хай-Лайн. Olson Kundig Architects були відповідальними за підбір ділянки та її благоустрій під інсталяцію – вона повинна була відображати «дух місця» – урбанізоване середовище колишньої промислової зони, яка потрапила під джентрифікацію [30].

Рис. 1.2.2. Інсталяція Ель Анауї за підтримки Olson Kundig Architects, Нью-Йорк, США [30]

- Реконструкція громадських просторів в кварталі Гратасольо, Мілан, 2002 р., Cino Zucchi Architetti

Чино Дзуккі, голова бюро Cino Zucchi Architetti спеціалізується на об'єктах різної складності, і найбільш відомий, зокрема, проектами реорганізації колишніх промислових, портових та аграрних територій. Також Дзуккі виступає ярим прихильником теорії «духу місця».

Реорганізація кварталу Гратасьоло проходила з врахуванням історико-культурного потенціалу місця та регіональних історичних матеріалів. Так, наприклад, нове мощення міських просторів виконано бруківкою з порфіру – гірської породи, що використовувалась для мощення доріг у Стародавньому Римі. Низька стіна, облицьована тим же парфіром, немов обіймає нову площу, яка знаходиться на місці старого римського шляху до Павії [31].

Рис. 1.2.3. Оформлення міських просторів в кварталі Гратосьоло, Мілан, Італія [31]

- Центральный сквер микрорайону Сан-Дона-ді-П'яве, 2 га, 2007 р., Венеція, Cino Zucchi Architetti

Ділянка під проектування скверу була виділена «залишково» – вона знаходиться серед типової середньоповерхової забудови спального микрорайону, від головної вулиці її відділяє стоянка для автомобілів. Але Cino Zucchi Architetti вирішили зробити з неї туристичний магніт, який би приваблював не тільки мешканців навколишніх будинків, а й відвідувачів з усього міста.

Використовуючи земельні дюни, архітектори відгородили основні зони скверу від стоянки та шумної вулиці. Планувальна структура утвореного амфітеатру стала нагадувати венеціанську річкову дамбу. Основне мощення виконане з дрібною білою галькою та об'єднує пішохідні доріжки, які, до речі, місцями деформуються та утворюють глядацькі сидіння, залу під відкритим небом, фонтан, дитячий майданчик, велосипедний маршрут та місце для пікніка. Деревя, освітлювальні прилади та білокам'яні лавки, пронизані горщиками, допомагають створити різний мікроклімат у різні пори року. Мощення з глазурованої білої плитки відблискує в сонячні дні та повільно змінюється відтінками в різні години і пори року, посилюючи сприйняття природних подій і змін погоди як великий сонячний годинник або пейзаж, узгоджуючи природне із щоденним містом [32].

Рис. 1.2.4. Оформлення ландшафтно-рекреаційних просторів скверу Сан-Дона-ді-П'яве, Венеція, Італія [32]

**- Меморіальний сквер Великої синагоги в Освенцимі, 2019 р.,
NArchitekTURA + Bartosz Haduch**

Меморіальний сквер, що символізує руїни нині неіснуючої Великої синагоги і шляхи життя мультикультурної спільноти, які колись перетиналися в цьому місці. У проєкті згадки про знесений 80 років тому храм набувають різних форм. Обриси колишньої синагоги позначає вузький бордюр, що відокремлює внутрішній простір парку від густої зелені, що його оточує.

Головним елементом благоустрою скверу є мозаїка з сорока сірих плит піщанику. Їхнє неправильне розташування нагадує залишки колишньої синагоги (зокрема, її підлогу, виконаної з подібного кам'яного матеріалу). Окремі плити утворюють доріжки, що ведуть до інших елементів парку: відкритого виставкового модулю, що представляє історію синагоги, «колодязю», мілководного ставка, лавки Кортен і люстри (яка є копією артефакту, знайденого на цій ділянці під час археологічних робіт). Розміри, форми та кольори цих нових форм асоціюються не лише з єврейською традицією, а й із універсальною символікою, розбірливою для різних конфесій та культур.

Плити з піщаника були класифіковані як промислові відходи, але були повторно використані архітекторами скверу та «повернені до життя» в місті Освенцимі – як жест протидії надмірній експлуатації природних ресурсів. Лінії вирізаних каменів, що перетинаються, також набувають символічного виміру. Без чіткого початку чи кінця вони прямують до нескінченності [33].

Рис. 1.2.5. Меморіальний сквер Великої синагоги в Освенцимі, Польща [33]

**- Меморіальний сквер *Kola Bhaban Prangon* університету Дахи, 2017 р.,
*STHANIK Consultants***

Факультет мистецтв Університету Дахи вважається центром історичного та культурного значення, на території якого знаходяться найбільш значущі пам'ятники: пам'ятник Визвольній війні Бангладешу, скульптура «Непереможена Бенгалія» та історичне велике баньянське дерево, яке було у епіцентрі масових повстань у 1960-х роках.

Мета полягала в створенні місця зустрічей та спілкування студентів. Стратегія ландшафтно-планувальної організації полягала в поєднанні кожного елемента меморіалізації на одному «аркуші». Геометрія восьмикутників, які обертаються, акумулює «дух місця» і поширює духовний спокій завдяки каскаду з водою, що падає до спокійного ставка з ліліями, де з глибини піднімається храмове дерево плюмера. У південному кутку центральної трикутної зони встановлено чотири меморіальні дошки, присвячені пам'яті мучеників визвольної війни. Також в організації скверу використовувались місцеві матеріали: мощення з місцевих різаних цеглин та пігментованої цегляної крихти, сталь та латунь.

Простір навмисно був деполітизований – було прийняте рішення перетворити смуток та негативні емоції у спокій, дати відвідувачам скверу час придатися спогадам та побути наодинці зі своїми думками [34].

Рис. 1.2.6. Фотографії Меморіального скверу Kola Bhaban Prangon університету Дахи, Бангладеш [34]

- «Малі раї», Амман, 2019 р, арх. *studiolibani* + *#civilarchitectureorg*

Як уявляються громадські місця у посушливих регіонах, де води або мало або взагалі немає? «Малі раї» — це низка провокативних скверів, спрямованих проти арабського уявлення «райського місця» та колоніальних уявлень про зелений колір. Арабські країни східного Середземномор'я називають сади маленькими райськими місцями (джнянами) – це обмежені геометричні ділянки з зеленими рослинами та упорядкованою композицією. На Аравійському півострові вони називаються «hadayiq», що в буквальному перекладі означає «зв'язати або оточити».

Сад, як обмежений простір зелені був рідкістю на Аравійському півострові до середини ХХ століття. Традиційні двори часто були позбавленими зелені, призначені для прання, скотарства та приготування їжі. Зелені насадження були доступні лише для тих, хто міг дозволити собі розкіш витратити воду на задоволення естетичних потреб.

«Малі раї» – це повернення до традиційного йорданського внутрішнього дворику і мальовничого ландшафту. Піски, гравій, вулканічні породи та вапняк місцевого походження відтворюють ландшафт, формують топографію та умови

місцевості. Курган сприймається як гора або як пагорб. Гравійна ділянка як площа. Лавки з білої фанери відображають типологію двору як соціального простору в арабському світі. Система скверів «Малі раї» пропонує альтернативні поняття естетики та доречності [35].

Рис. 1.2.7. Фотографії скверу серії «Малі раї» у Аммані, Йорданія [35]

- Сквер Гейдара Алієва (вул. Глибочицька, 24), 2003 р.

Сквер було відкрито 25 квітня 2013 року на честь 90-річчя від Дня народження колишнього президента Азербайджану. На мою думку, цей сквер є взірцем вдалої ландшафтно-планувальної організації з яскраво виявленими регіональними особливостями. Окрім вдало підібраної ділянки для розміщення скверу – вона знаходиться біля посольства Азербайджану та в пішохідній доступності від мечеті Ар-Рахма, при організації скверу був врахований історичний рельєф Кудрявця. На крутому схилі розмістили каскад водоспадів, який закінчується мозаїкою – єдиною у світі точною копією килима Шейх Сафі в натуральну величину, виконаною з кераміки, муранського скла та італійських кахлів. Килим Шейх Сафі – один з найдавніших тебризьких килимів, який зберігся до наших днів. Такі килими вважаються дивом Сходу, адже вражають найтоншою ручною роботою, дрібними, унікальними візерунками, ідеально підбраною колірною гамою і оригінальною, багатою канвою. Також задня підпірна стінка нагадує історичні азербайджанські фортифікаційні споруди.

На території скверу висаджено кілька видів рослин, характерних для Азербайджану. Якщо прийти сюди навесні, крім краси парку, можна насолодитися квітучими магноліями, сакурами та кизилом. Тут ростуть також клен, тис, айва, слива, барбарис, акація. З квітів на клумбі створено карту Азербайджану. Ці ландшафтно-планувальні та дендрологічні особливості роблять сквер Гейдара Алієва вдалим взірцем прояву регіоналізму у київському скверобудуванні [36].

Рис. 2.2.1. Фотографії скверу Гейдара Алієва у Києві [36]

- Сквер Небесної сотні (вул. Михайлівська, 24-26), 2015 р.

Ідея створення Скверу Небесної сотні належить самообороні Майдану. У лютому 2014 року для побудови барикад активісти Майдану розібрали огорожу довкола смітника і хащів поблизу Михайлівської площі у Києві. З березня 2014 року волонтери прибрали територію, розпланували сквер, створили дитячий майданчик, координаторкою створення скверу стала Євгенія Кулеба.

Відкриття відбулось 9 липня 2015 року. До нього португальський художник Алешандре Фарту створив на стіні будинку барельєфне зображення Сергія Нігояна площею 100 квадратних метрів. Проєкт скверу Небесної сотні отримав відзнаку на конкурсі "Європейська нагорода за урбаністичний публічний простір" у Барселоні у 2016 році.

Попри постійні конфлікти із забудовником, який прагне на цій ділянці розмістити багатоповерховий готель з підземним та надземним паркінгами, громаді досі вдається відстоювати сквер. Ця ділянка є історично важливою, адже на ній розгорталися події Революції гідності. Доречним карбуванням історичної

події є створення барельєфу Сергія Нігояна – Героя України, учасника і одного із бійців 3-ї сотні Самооборони Майдану, вбитого під час протистояння на вулиці Грушевського в Києві [37].

Рис. 2.2.2. Фотографії скверу Небесної сотні у Києві [37]

- СамоСад, вул. Волоська 19/22, 2015 рік

СамоСад — це громадський сад зроблений руками, коштами і силами подільської громади і киян, який був відкритий у 2015 році. Процес відновлення почався з того, що всі разом прибрали занедбаний пустир в кварталі від Контрактової площі, зібрали лавку-сцену і розставили ящики з квітами і городиною. Місцевим мешканцям дуже хотілося перетворити кам'янисту засипану сміттям ділянку на острівцеь зелені і спокою у самому серці Подолу, щоб кожен тут міг перепочити серед дня, випити кави чи перекусити, влаштувати пікнік, погуляти з рідними, погратися з дітьми.

Рис. 2.2.5. Фотографії СамоСаду [38]

СамоСад – це не лише сад і зона відпочинку. Це невеликий, проте вільний public space, який може бути майданчиком для зборів, лекцій і втілення творчих

ідей. Також СамоСад – це невелика міська лабораторія, де відвідувачі, вже будучи задіяними в процесі, але не маючи базових знань з садівництва, здобувають ці знання, можливо часом шляхом нестандартних експериментів і помилок. Також, СамоСад це невеличкий міській город з високими розумними грядками, за якими доглядають місцеві діти і вони ж збирають урожай. Але, найголовніше, СамоСад – це горизонтальний проект, який створила громада і підтримує громада [38].

- Сквер імені Василя Стуса, на розі проспектів Перемоги та Палладіна, 2015 р.

Сквер носить ім'я одного з найактивніших представників українського культурного руху шістдесятників, Героя України Василя Стуса. Він разом з дружиною та сином у 1965–1972 роках жив на вул. Львівській, 62, у Святошинському районі. Згодом під час будівництва транспортної розв'язки над Окружною дорогою його будинок був знесений.

2006 року активісти ініціювали створення скверу на пр. Перемоги, 119–121 неподалік від Стусового будинку і місця зруйнованого Миколаївського храму. Проте ділянку продали під забудову й у березні 2009 року почали спилувати «Стусові сосни», що спричинило громадські протести. У травні відкрили пам'ятний знак Стусу. Зрештою, після мирової угоди між міськрадою та забудовником, а також родиною Стуса і громадськістю запропонували через дорогу нову ділянку, яку ще влада не продала. 26 травня 2015 року напередодні Дня Києва відбулось відкриття скверу [39].

Рис. 2.2.6. Фотографія скверу імені Василя Стуса та його планування [39]

На мою думку, сквер імені Василя Стуса є невдалим прикладом організації меморіального скверу. Через своє розташування посередині транспортної розв'язки та оточення з усіх сторін дорогою з інтенсивним рухом, сквер є непривабливим для відпочинку населення. Планувальна організація та благоустрій скверу не відображають в повній мірі персону меморіалізації.

1.3. Фактори і умови організації ландшафтно-рекреаційного середовища з урахуванням регіональних особливостей

На організацію ландшафтно-рекреаційних громадських просторів з врахуванням регіональних особливостей впливають наступні фактори:

Кліматичні та екологічні фактори – характеризуються застосуванням природних матеріалів у проектуванні та максимального збереження природного ландшафту, забезпечення екологічного комфорту місцевості [40] (рис. 1.3.1).

Табл. 1. Класифікація екологічних чинників середовища

Абіотичні	Біотичні	Антропогенні
Сонячна радіація. Космічні промені. Кліматичні: температура, відносна вологість повітря, атмосферний тиск.	Фітогенні: рослини організми. Зоогенні: тваринний світ.	Об'єкти антропогенного ландшафту: водні пристрої, геопластика рельєфу, декоративні покриття, малі архітектурні форми, рекреаційне обладнання.
Едафогенні: механічний склад, вологовміст, повітропроникливість, щільність ґрунтів.	Мікробіогенні: віруси, найпростіші, бактерії, гриби.	Об'єкти урбанізму й архітектури: міські поселення, житлові, громадські, промислові, комунікаційні, господарські споруди.
Орографічні: характер рельєфу.	Природні токсини немікробної дії.	Інженерно-технічні споруди: дамби, водосховища, канали, греблі, штучні моря, інше.
Хімічні: хімічний склад атмосфери, морських і прісних вод, ґрунтів.	Інтродукція нових видів живих організмів.	Фізичні забруднення: теплове, радіоактивне, інфрачервоне, ультрафіолетове, іонізуюче та електромагнітне випромінювання, шум та вібрація, "електронний смог".
Природні стихійні явища: землетруси, вулкани, повені, цунамі, зсуви, посухи, пожежі.	Форми взаємовпливів живих організмів різних видів.	Хімічні забруднення: будівельні матеріали, миючі засоби, пестициди та інші синтетичні органічні речовини, важкі метали тощо.

Рис. 1.3.1. Класифікація екологічних чинників середовища [41]

При регіоналістичній організації ландшафтного міського середовища екологічні фактори є одними з найважливіших, адже екологічні чинники лежать в основі генетичного коду місця. Характер рельєфу впливає на планувальну

структуру; хімічний склад ґрунтів, вологість повітря, температура та освітлення – на дендрологію ділянки; кількість сонячної радіації, міські теплові острови та температурний режим – на функціональне зонування та розміщення елементів благоустрою.

Важливим також є попередження світлового та шумового забруднення, збереження існуючого озеленення, дерев та висадка нових за екологічним принципом, збереження та очищення історичних підземних річок Києва – вирішення проблеми зливу стічних вод та залишків хімічної промисловості в акваторії водотоків.

Технологічні фактори – передбачають використання новітніх технологій при проектуванні, формуванні та експлуатації міського ландшафтного простору [40].

Оскільки система скверів буде створюватись на місцях історичних річок Києва – тобто над або поблизу взятих в колектори водотоків, доцільним буде використовувати воду з них для функціонування фонтанів, басейнів та водоймищ на території скверів. Також раціональним буде використання енергії вітру та сонця, генерування енергії відвідувачами скверів.

Соціально-економічні фактори полягають в організації або реорганізації середовища враховуючи побажання та потреби місцевих мешканців. Соціальні чинники визначають необхідну площу території, відведеної для різних типів відпочинку, переважання тієї чи іншої релаксації з поміж іншим за статевими та віковими характеристиками користувачів. Великий вплив мають категорії населення на формування простору. Характеризуються структурою соціальних зв'язків формальних/неформальних відношень, спілкування всередині соціальної групи та із оточуючим соціумом. У цьому понятті інтереси індивіда підпорядковуються інтересам соціуму, і людина сприймається як представник соціальної чи професійної групи. Також ці фактори визначають набір зон відкритого простору, зручність доступу до нього та в результаті цього – ефективність роботи його механізму [40].

Розробка проєктів з ландшафтно-планувальної організації або реорганізації київських скверів повинна проходити із залученням місцевої громади. Доцільно цікавитися у місцевого населення їх задоволенням станом ділянки та пропозиціями на рахунок її реорганізації. Також слід проводити передпроєктні натурні обстеження ділянок з метою виявлення категорій населення, що відвідує сквер.

Оскільки сквери в першу чергу орієнтовані на відпочинок місцевого населення, необхідно забезпечити зручний доступ пішоходам і велосипедистам. Але зважаючи на просвітницьку та меморіальну функцію скверів, слід враховувати увагу з боку туристів та населення з інших районів міст, яке буде діставатися скверу наземним громадським або індивідуальним транспортом.

Психологічні фактори – характеризуються суб'єктивними пристрастями людини, душевними переживаннями (простору – середовища), особливостями сприйняття оточуючого простору (світла – кольору – об'єму) [40].

Тобто необхідно дотримуватись концепції «залученості» Рельфа – якщо людина відчуває себе «всередині» місця, вона відчуває себе у безпеці, а не під загрозою, закритою, а не відкритою, у спокої, а не у стресі; чим глибше людина відчуває себе в якомусь місці, тим міцніше буде її ідентичність з цим місцем [16]. Також доцільно керуватись принципами феноменологічного підходу в архітектурі Крістіана Норберг-Шульца [15], а також принципами критичного регіоналізму.

Поміж чуттєвих характеристик відчуття людини у міському просторі, слід враховувати ще принципи гуманізації середовища – врахування потреб усіх груп населення, в тому числі і потреб інклюзивності.

Історико-культурні фактори впливають на достатній рівень забезпечення духовних потреб містян, забезпечення потреб людей у певному виді відпочинку, що відвідують сквер. Ці фактори характеризуються естетичними та художніми переживаннями простору, формуванням ментального образу місця/часу.

Тобто образність середовища повинна розвиватися паралельно з соціальною думкою, відповідати «духу місця» та історико-культурному

минулому місцевості, нести в собі не тільки рекреаційну, а ще й культурно-пізнавальну функцію.

Ще одним фактором є необхідність збереження колективної пам'яті місця, легенд та напівлегенд пов'язаних з ним.

Естетичні фактори впливають на композиційну організацію скверів – пропорційність елементів, візуальну чистоту, наявність видових точок, узгодженості між елементами благоустрою та планувальними рішеннями, колористичне рішення, гармонічність форм. Врахування регіональних особливостей київського скверобудування є важливою частиною естетичної складової ландшафтно-планувальної організації ділянок – створення системи поміж усіма скверами – і існуючими, і тими, що будуть реорганізовані дасть можливість організувати туристичний маршрут.

Керуючись засадами критичного регіоналізму, умови організації ландшафтно-рекреаційного середовища було вирішено визначити згідно фактів міського середовища та теорії міста Альдо Россі [10], а саме:

- Важливість локусу – особливого і в той же час універсального зв'язку, що існує між певними місцевими умовами та будівлями, розташованими на цьому місці.
- Індивідуальність. Аналіз та визначення художніх фактів (образів, асоціацій, метафор) міського середовища тісно пов'язані з їхньою індивідуальністю, з їхньою винятковістю.
- Комплексний підхід. Зв'язок між місцем та людьми сприймається як витвір мистецтва, що є кінцевим, доконаним фактом, який спрямовує еволюцію місця до певної естетичної мети.
- Важливість минулого. Різниця між минулим і майбутнім полягає саме в тому, що минуле частково переживається прямо зараз, і саме в цьому, з погляду урбаністики, може полягати сенс стійкості та сталості місця. Стійкість виявляється не тільки у пам'ятниках, фізичних знаках минулого, але й у плануваннях. Місця мають свої осі розвитку та основні риси свого плану,

направлення та сенс їх зростання визначають попередні, часом дуже давні факти. Іноді ці факти продовжують існувати і зберігаються як є, іноді вони зникають; тоді зберігається стійкість форми, фізичних знаків, локусів.

- Еволюція. Місця у своїй динаміці більш тяжіють до еволюції, ніж до збереження. Саме в еволюції пам'ятники зберігаються і стають рушійними силами розвитку.
- Просторова єдність. Визнаючи цю єдність, ми стверджуємо, що всі елементи, які зустрічаються на певній території є однорідними та між ними не існує розривів.
- Свобода вибору. Місто, що складається з безлічі завершених у собі частин якраз і забезпечує свободу вибору; а свобода вибору стає базою для всіх пов'язаних з нею фактів.

Ці умови можна доповнити наступними:

- Культурний код. Культурний код, що обумовлений освітою та культурою місцевого населення, визначає спосіб трактування архітектурної метафори, тобто образи скверів повинні бути зрозумілими у локальному та місцевому зрізі.
- Туристична привабливість. Розроблення системи скверів дозволить сформуванню туристичний маршрут містом, який буде розвивати райони поза межами впливу «локальної цивілізації».
- Залучення мешканців. Опитування серед місцевого населення та врахування вимог та потреб громади дозволить розробити найбільш вдале функціональне зонування.

Висновки до розділу 1

Дослідивши наукові роботи, публікації та практичний досвід з організації ландшафтно-планувальних об'єктів з урахуванням регіональних особливостей, можна дійти висновку та декодувати шість принципів критичного регіоналізму Кеннета Фремптона на площину скверобудування наступним чином:

1. Завдяки методу адхокізму в нас є можливість найбільш точно виявити потужний об'єкт або декілька об'єктів меморіалізації і акцентуватись на них;
2. Фрагментарна і маргінальна природа критичного регіоналізму підштовхує до проєктування камерних, а не монументальних об'єктів, тобто скверів, а не парків. В умовах щільної міської забудови, будучи критично обмеженими межами відведеної ділянки, дуже важливо правильно відділити квінтесенцію об'єкту меморіалізації від зайвих функцій та змістів.
3. Свідоме підсилення ролі природо-кліматичних факторів спонукає до використання місцевих технологій та матеріалів – малі архітектурні форми, мощення, елементи благоустрою мають історико-культурно корелюватись з місцевістю, де проєктується сквер. Цей пункт відноситься і до розробки дендрологічного плану, тобто нові дерева та чагарники мають підбиратись за екологічним або фітоценотичним принципами;
4. Протистояючи концепції масової культури, необхідно закладати сприйняття індивідом ландшафтно-рекреаційного об'єкту на ірраціональному рівні.
5. Ландшафтно-рекреаційні об'єкти не повинні бути уніфікованими. Вони не можуть існувати за межами своєї місцевості, адже кожна з них має свій власний історико-культурний код, рельєф, середовищне оточення. Це дозволяє створювати унікальні ландшафтно-рекреаційні об'єкти, здатні позитивно впливати на культурний рівень місцевих мешканців.
6. Критичний регіоналізм розвивається в місцях хаотичної урбанізації, тому мережу регіональних скверів потрібно розташовувати у «правильно-маргіналізованих» районах міста.

На основі проведеного аналізу зарубіжного і вітчизняного досвіду організації рекреаційних територій міст на засадах критичного регіоналізму було виділено наступні тенденції: наявність єдиного об'єкту меморіалізації або

образу, зрозумілість та локальне підґрунтя використаних архітектурних метафор, відкритість просторів для всіх груп населення, врахування регіональних матеріалів та природо-кліматичних факторів.

Серед факторів, що мають бути враховані при ландшафтно-планувальній організації київських скверів, потрібно виділити: кліматичні, екологічні, технологічні, соціально-економічні, психологічні, історико-культурні, естетичні фактори, фактор збереження колективної пам'яті місця.

Також було виділено умови організації ландшафтно-рекреаційного середовища з врахуванням регіональних особливостей, а саме: важливість локусу, індивідуальність, комплексний підхід, важливість минулого, еволюція, просторова єдність, свобода вибору, культурний код, туристична привабливість, залучення мешканців.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

2.1. Класифікація київських скверів

За ДБН Б.2.2-5:2011 сквер визначається як упорядкована й озеленена ділянка площею від 0,02 га до 2,0 га, яка є елементом архітектурно-художнього оформлення населених місць, призначена для короткочасного відпочинку населення [42].

Оскільки в західній традиції «сквер» та «міський простір» нерозривно по'язані та нормативно не розділяються, були проведені пошуки наукових досліджень скверобудування серед вітчизняних науковців. Єдиною роботою, в якій сквери визначаються відповідно до ДБН Б.2.2-5:2011 [42] та систематизуються, є дослідження Прохорової М. І. [43].

М. І. Прохоровою були виділені основні типи міських скверів та малих садів: 1) з переважанням елементів реклами; 2) "сади-скульптури"; 3) декоративні (квіткові, водні та ін.); 4) для транзитного руху та короткочасного

відпочинку пішоходів; 5) з переважанням елементів інформації; 6) сад-виставка декоративно-ужиткового мистецтва, фотографій та ін.; 7) меморіальні; 8) тихого відпочинку та прогулянок; 9) збережені природні ділянки; 10) історико-архітектурні; 11) мобільні (з пересувними малими формами); 12) дитячі ігрові; 13) поліфункціональні для ігор та відпочинку; 14) видовищні, розважальні сади (рис. 2.1.1).

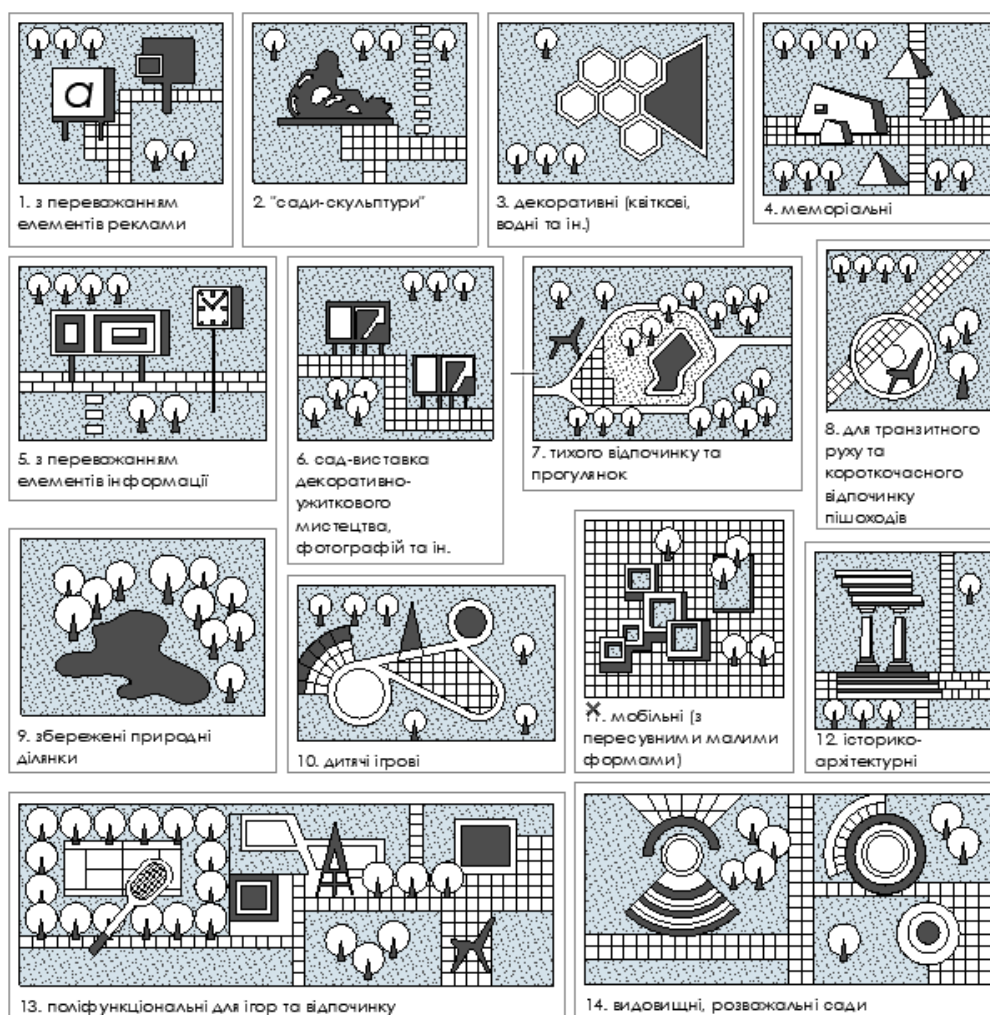

Рис. 2.1.1. Основні типи міських скверів та малих садів [43]

За твердженням Василенко Л. Г., до середини 1860-х років в Києві не було ні скверів, ні благоустроєних садів для громадського дозвілля та відпочинку. Щоб відпочити та подихати свіжим повітрям, мешканці міста їздили цілими компаніями на човнах по Дніпру, а у великі свята в Кадетську рощу або ліси

Голосіївської та Китаївської пустині [42]. Наразі, за даними КИЇВЗЕЛЕНБУДУ, в Києві налічується 654 сквери [43].

Отже, судячи з попереднього досвіду досліджень у галузі скверобудування, київські сквери умовно було поділено на наступні категорії:

1. За спеціалізацією:

1.1 Меморіальні сквери, в яких меморіалізується:

1.1.1. Трагічна подія, яка мала суттєвий вплив на історію місцевого або глобального значення;

1.1.2. Персона;

1.1.3. Річниця дипломатичних відносин або карбування політично-важливої події. За часту ініціаторами створення таких скверів виступають посольства або політичне керівництво країни-ініціатора;

1.1.4. Абстрактні поняття (рис. 2.1.2).

Рис. 2.1.2 Схематичне зображення типів меморіальних скверів

1.2 Сквери-транзити:

1.2.1 Пішохідні, які знаходяться на розі двох вулиць або між двома транспортними вузлами (наприклад, між виходом із метро та зупинкою наземного транспорту) та скорочують шлях пішоходів. Іноді планування доріжок таких скверів не співпадає з маршрутами їх користувачів. Також до скверів-пішохідних транзитів можна

віднести занедбані зелені ділянки, позначені КО «Київзеленбуд» як сквери. За відсутності базових елементів благоустрою, вони виконують лише функцію скорочення маршруту (рис.2.1.3).

1.2.2 Автомобільні озеленені частини – сквери, які є недоступними для пішоходів та слугують центрами автомобільних розв'язок (рис. 2.1.3).

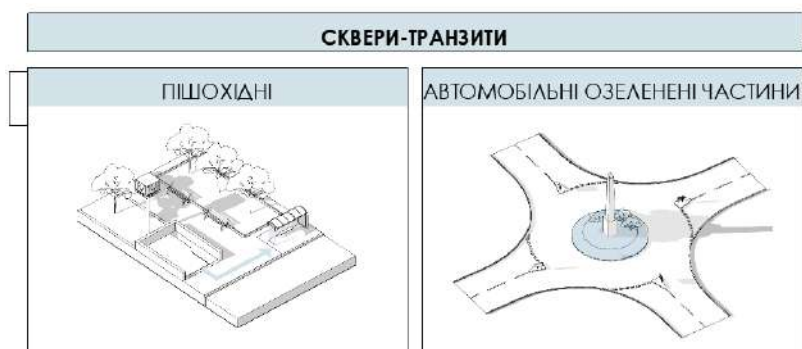

Рис. 2.1.3 Схематичне зображення типів скверів-транзитів

1.3 «Кишенькові» сквери – оази у зонах покрокової доступності для мешканців прилеглих будинків. Такий тип скверів найбільш поширений у спальних районах Києва 70-80 років – Березняках, Троєщині, Харківському масиві, Теремках. Також «кишенькові» сквери можна знайти у забудові центральної частини міста – іноді вони утворюються у відступах будівель від червоної лінії вулиці, утворюючи курдонери (рис. 2.1.4).

Рис. 2.1.4 Схематичне зображення «кишенькових» скверів

1.4 Партерні сквери – як правило, вони вирішені регулярними прийомами з композиційною структурою, підпорядкованою архітектурі головного будинку, що допомагає розкрити його фасад або основний вхід (рис. 2.1.5).

Рис. 2.1.5 Схематичне зображення партерних скверів

1.5 Багатофункціональні сквери – великі за площею (від 1,5 до 2 га), які мають більше двох функцій, але за площею поступаються парку (рис. 2.1.6).

Рис. 2.1.6 Схематичне зображення багатофункціональних скверів

2. За об'ємно-просторовою структурою:

2.1. Регулярні сквери, з чітко вираженими домінантами, у вигляді квітників, фонтанів, пам'ятників, альтанок та планувальними осями, по яким прокладені доріжки. За часту планувальні осі є перпендикулярними, або перетинаються під кутом в 45° (рис. 2.1.7).

2.2. Сквери живописної планувальної композиції. До таких скверів належать або «стихійні» сквери, в яких немає благоустрою взагалі, або нові київські сквери, де враховуються доречність транспортних транзитів та рельєф місцевості (рис. 2.1.7).

Рис. 2.1.7 Схематичне зображення регулярного та живописного планування скверів

3. За часовою ознакою:

Оскільки влаштування київських скверів датується серединою XIX ст., то відлік варто починати з цього періоду. Також скверобудування тісно пов'язане з архітектурою оточуючих будівель та споруд, тому раціонально буде користуватись хронологією архітектурних стилів м. Києва при систематизації скверів за часовою ознакою.

3.1. Сквери 1860-1920 рр., які знаходяться у забудові, яка стилістично належить до київського «цегляного» стилю, неоготики, необароко, віденського ренесансу, київського ренесансу та модерну [47]. Територіально ці сквери знаходяться у центральному історичному ареалі міста. Більшість таких скверів є партерними – вони оточують вхід в будинок або будинок цілком, багатофункціональними – деякі з цих міських зелених оаз зараз відносять до парків через їх велику площу. Для таких скверів характерною є регулярна об'ємно-просторова структура з чітко вираженими осями. Нажаль, під час численних реконструкцій та капітальних ремонтів часів радянської доби, сквери цього періоду втратили свої стилістичні риси, проте зараз деякі з них можна ідентифікувати по фонтанам Київського товариства водопостачання, відлитих з чавуну наприкінці XIX – початку XX ст. Фонтани мають охоронний статус, як пам'ятки садово-паркового мистецтва [48].

3.2. Сквери 1920-1940 років, пов'язані з архітектурою конструктивізму, сталінського неокласицизму та радянського модернізму [47].

Територіально більшість таких скверів знаходяться на Липках, в Урядовому центрі Києва, поблизу конструктивістських житлових будинків (колишніх кооперативних будинків), урядових споруд (судів, адміністрацій тощо). Більшість з них є «кишеньковими» скверами-курдонерами або партерними скверами. Об'ємно-просторова структура таких скверів була регулярною, за часту кількість композиційних осей дорівнювала одній або двом. Характерними для скверів цього періоду є невеликі акцентні групи хвойних, або їх поодинокі насадження.

3.3. Сквери 1950-2000 років, пов'язані з розбудовою міста новими житловими масивами та мікрорайонами, станціями метрополітену та громадськими спорудами модерністських стилістичних течій. Хоча більшість оточуючих модерністські споруди територій є площами з великим відсотком мощення (площа Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, площа Національного цирку України, площа Лесі Українки, Арсенальна площа, площа кінотеатру Флоренція), проте серед них є і сквери. Також через автомобілізацію населення та прокладання нових транспортних розв'язок для скверобудування цього періоду характерні круглі закриті для пішоходів сквери-клумби, навколо яких відбувається круговий дорожньо-транспортний рух. Серед скверів житлових районів та масивів цього періоду найчастіше трапляються «кишенькові» сквери (сквери Теремків, Виноградару, Русанівки, Березняків, Троєщини).

3.4. Сквери 2000-2014 рр., які за часту створювалися разом з новими житловими комплексами, торговельно-розважальними або офісними центрами. Варто відмітити, що саме скверів, відповідно до ДБН Б.2.2-5:2011 [42] було створено небагато, адже більшість уваги приділялася благоустрою та озелененню закритих прибудинкових територій, вхідних груп тощо. Для скверобудування початку 2000 років характерною регіональною рисою є створення постмодерністських дитячих містечок на території багатофункціональних скверів або скверів великої площі.

3.5. Сквери періоду 2014-2022 років характеризуються увагою до політичного та культурного просвітництва, більшість цих скверів меморіальна – присвячена трагічно-історичним подіям України або персоналіям. Також у цей період будуються сквери, присвячені дипломатичним зв'язкам з дружніми країнами та сквери присвячені абстрактним поняттям.

4. За історико-культурною цінністю:

4.1. Сквери, на території яких знаходяться історичні дерева;

4.2. Сквери, на території яких знаходяться пам'ятки садово-паркового мистецтва, або сквери-пам'ятки садово-паркового мистецтва;

4.3. Сквери, на території яких знаходяться об'єкти, які мають локальну історико-культурну цінність та відображають дух місця;

4.4. Сквери – місця археологічних розкопок (рис. 2.1.8).

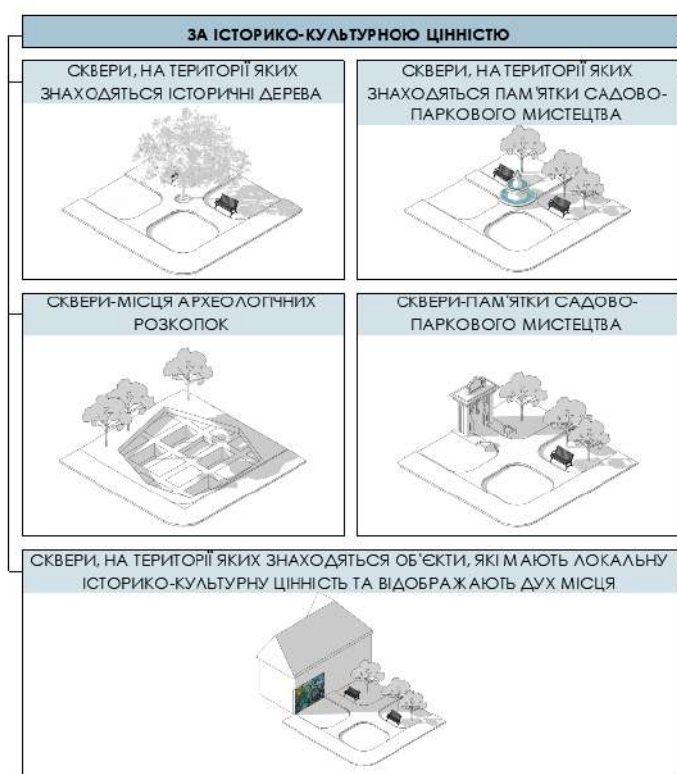

Рис. 2.1.8 Схематичне зображення типів скверів за історико-культурною цінністю

2.2. Аналіз існуючих київських скверів з метою виявлення їх регіональних особливостей

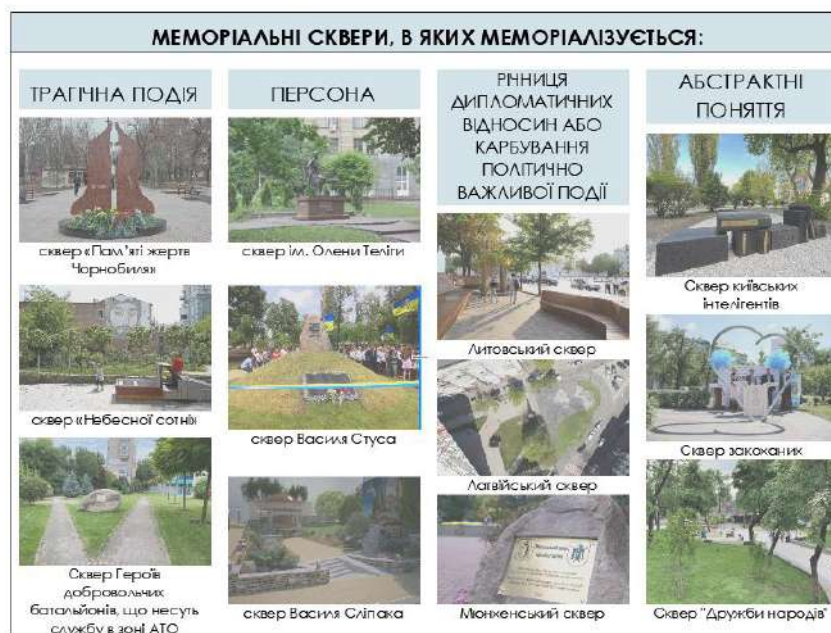
Користуючись класифікацією київських скверів, розробленою у розділі 2.1, було проаналізовано сквери з кожної категорії для виявлення їх регіональних особливостей.

Отже, прикладами київських меморіальних скверів, в яких меморіалізується трагічна подія, може слугувати сквер «Пам'яті жертв Чорнобиля», розташований на розі вул. Архітектора Ніколаєва та вул. Оноре де Бальзака; сквер «Небесної сотні», розташований у середмісті Києва на вулиці Михайлівській, 24-26; сквер Героїв добровольчих батальйонів, що несуть службу в зоні АТО (рис. 2.2.1). У проаналізованих скверах були виявлені схожі елементи благоустрою, а саме матеріальні художні акценти – стели, мурали, абстрактні пам'ятники (як, наприклад, камінь з меморіальним дописом у сквері сквер Героїв добровольчих батальйонів). Однак віднести ці характерні риси до регіональних особливостей скверобудування неможна, адже такі прийоми використовуються не тільки у Києві.

Скверами, в яких меморіалізується персона є, наприклад, сквер ім. Олени Теліги (вул. Політехнічна), сквер Гейдара Алієва (вул. Глибочицька), сквер ім. Василя Стуса (проспект Перемоги), сквер ім. Феодори Пушиної (вул. Феодори Пушиної), сквер ім. Василя Сліпака (Андріївський узвіз) (рис. 2.2.1).

Литовський сквер (Володимирський проїзд 1), Латвійський сквер (вул. М. Омеляновича-Павленка), Мюнхенський сквер (вул. Зоологічна), запланований Канадський та В'єтнамський сквери – приклади скверів, присвячених річниці дипломатичних відносин або карбування політично-важливої події (рис. 2.2.1).

Прикладами скверів, присвячених абстрактним поняттям є сквер київських інтелігентів на вул. Олеся Гончара, сквер «Дружби народів» по вул. М. Бойчука та сквер «Закоханих» на вул. К. Заслонова (рис. 2.2.1).

Рис. 2.2.1 Приклади меморіальних скверів Києва

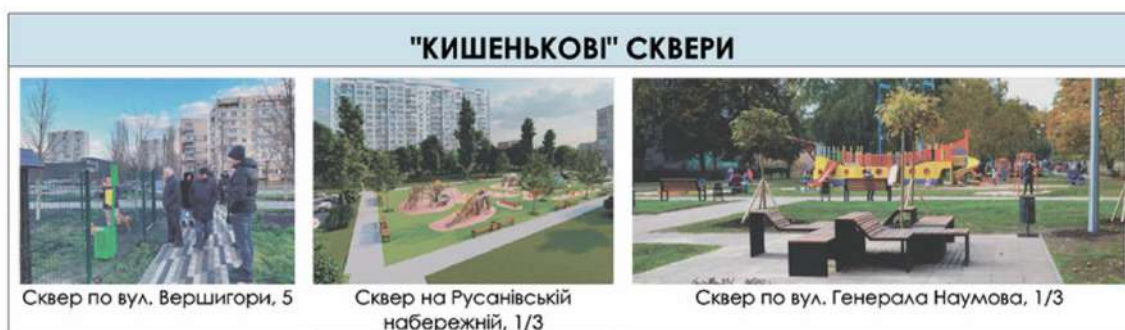
Вдалими прикладами пішохідних скверів-транзитів є сквер на розі вул. М. Бойчука та вул. Бастіонної, сквер №3 на Контрактовій площі; невдалими – сквер на розі вул. Голосіївської та просп. Голосіївського та занедбані зелені ділянки, позначені КО «Київзеленбуд» як сквери (рис. 2.2.2).

Сквер на Європейській площі та сквер на площі Льва Толстого – приклади скверів, які є недоступними для пішоходів та слугують центрами автомобільних розв'язок (рис. 2.2.2).

Рис. 2.2.2 Приклади київських скверів-транзитів

«Кишенькові» сквери» найбільш поширені у спальних районах Києва 70-80 років – Березняках, Троєщині, Харківському масиві, Теремках. Прикладами таких скверів є сквер на вул. Вершигори, на Русанівській набережній 3/1 та Русанівській набережній 6, сквер по вул. Генерала Наумова 1/3. Також «кишенькові» сквери можна знайти у забудові центральної частини міста – іноді вони утворюються у відступах будівель від червоної лінії вулиці, утворюючи курдонери (рис. 2.2.3).

Рис. 2.2.3 Приклади «кишенькових скверів»

Прикладами партерних скверів є Золотоворотський сквер, сквер біля театру ім. Івана Франка, сквер на площі Лесі Українки, сквер біля Палацу культури «Україна», сквер біля кінотеатру «Жовтень» (рис. 2.2.4).

Рис. 2.2.4 Приклади партерних скверів

Павлівський сквер, Поліцейський сквер та сквер на Щекавицькій площі – приклади багатофункціональних скверів. На їх території є зони тихого і активного відпочинку, дитячі майданчики, майданчики для вигулу собак, атракціони, фонтани, бювети тощо (рис. 2.2.5).

Рис. 2.2.5 Приклади багатofункціональних скверів

До скверів з регулярним плануванням відносяться сквер біля Оперного театру, сквер по вул. Січових Стрільців 16, сквер на Контрактівій площі (рис. 2.2.6)

Рис. 2.2.6 Приклад київського скверу з регулярним плануванням

До живописних скверів належать або «стихійні» сквери, в яких немає благоустрою взагалі, або нові київські сквери, де враховуються доречність транспортних транзитів та рельєф місцевості – сквер на розі вул. М. Бойчука та вул. Бастіонної, сквер Гейдара Алієва (рис. 2.2.7).

Рис. 2.2.7 Приклад київського скверу з живописним плануванням

Прикладами київських скверів 1860-1920 рр. є партерні сквери центральної частини міста – сквер на Театральній площі (вул. Володимирська 48А), сквер на площі Франка, деякі багатофункціональні сквери – Павлівський сквер та сквер ім. Чкалова. Більшість із скверів цього періоду можна ідентифікувати по фонтанам Київського товариства водопостачання, відлитих з чавуну наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. До таких скверів належать: Золотоворітський сквер, сквер ім. Чкалова, Поліцейський сквер, сквер на Театральній площі, Маріїнський парк, парк імені Тараса Шевченко, сквер №2 на вул. Володимирській (рис. 2.2.8).

Рис. 2.2.8 Приклад київських скверів періоду 1890-1920 років

Прикладами скверів 1920-1940 є парк імені Богомольця, сквер на вул. Пилипа Орлика, сквер у провулку Козловського, сквер по вул. Богомольця (рис. 2.2.9).

Рис. 2.2.9 Приклад київських скверів періоду 1920-1940 років

До скверів 1950-2000 років належать сквери, які оточують модерністські громадські споруди – сквер Миру на Либідській площі, сквер на Львівській площі, сквер біля Палацу Україна, сквер біля Київського палацу дітей та юнацтва. Також для скверобудування цього періоду характерні круглі закриті

для пішоходів сквери-клумби, навколо яких відбувається круговий дорожньо-транспортний рух – перебудований сквер на Європейській площі, сквер на площі Льва Толстого, сквер на перетині просп. Героїв Сталінграду та вул. О. Архипенка, сквер на перетині вул. Йорданської та вул. О. Архипенка, сквер на Волгоградській площі. Серед скверів житлових районів та масивів цього періоду найчастіше трапляються «кишенькові» сквери – сквери Теремків, Виноградару, Русанівки, Березняків, Троєщини (рис. 2.2.10).

Рис. 2.2.10 Приклад київських скверів періоду 1950-2000 років

Сквери 2000-2014 рр., або сквери, які проходили капітальний ремонт у цьому часовому проміжку, можна визначити по постмодерністських дитячих містечках на території багатофункціональних скверів або скверів великої площі – Павлівського скверу, скверу №3 по вул. Володимирській, дитячих майданчиках Пейзажної алеї (рис. 2.2.11).

Рис. 2.2.11 Приклад київських скверів періоду 2000-2014 років

Сквери періоду 2014-2022 років зазначені на рис. 2.2.12.

СКВЕРИ 2014-2022 РОКІВ			
БІЛЬШІСТЬ МЕМОРІАЛЬНИХ СКВЕРІВ, В ЯКИХ МЕМОРІАЛІЗУЄТЬСЯ:			
ТРАГІЧНА ПОДІЯ	ПЕРСОНА	РІЧНИЦЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН АБО КАРБУВАННЯ ПОЛІТИЧНО ВАЖЛИВОЇ ПОДІЇ	АБСТРАКТНІ ПОНЯТТЯ
<ul style="list-style-type: none"> - Сквер "Небесної сотні" - Сквер Героїв добровольчих батальйонів, що несуть службу в зоні АТО - Сквер «Пам'яті жертв Чорнобиля» - Сквер "Герої не вмирають" - Сквер Гонгадзе та журналістів, які загинули за свободу слова 	<ul style="list-style-type: none"> - Сквер Василя Стуса - Сквер Василя Сліпака - Сквер Кузьми Скрябіна - Сквер Павла Шеремета - Сквер Бориса Немцова - Сквер Володимира Мельничука - Сквер Гейдара Алієва 	<ul style="list-style-type: none"> - Литовський сквер - Латвійський сквер - Мюнхенський сквер - В'єтнамський сквер (будується) - Канадський сквер (будується) - Парк Кіото - Корейський традиційний сад у Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка 	<ul style="list-style-type: none"> - Сквер київських інтелігентів - Сквер закоханих - Сквер "Дружби народів"

Рис. 2.2.11 Приклад київських скверів періоду 2014-2022+ років

За історико-культурною цінністю:

Прикладами київських скверів, на території яких знаходяться історичні дерева є: сквер по вул. Блакитного, на території якого знаходиться 400-річний дуб Ветрова, сквер на перехресті вул. Архітектора Вербицького і Харківського шосе (250-річний дуб), парк «Кинь-Грусть» (200-річні липи), бук 1900 року у парку КПІ (рис. 2.2.12).

Павлівський сквер, Золотоворітський сквер, сквер ім. Чкалова, Поліцейський сквер, сквер на Театральній площі, Маріїнський парк, парк імені Тараса Шевченка, сквер №2 на вул. Володимирській – є скверами, на території яких знаходяться пам'ятки садово-паркового мистецтва, або сквери-пам'ятки садово-паркового мистецтва (рис. 2.2.12).

Також у київському скверобудуванні є приклади скверів, на території яких знаходяться об'єкти, які мають локальну історико-культурну цінність та відображають дух місця – «Стусові сосни», клен у «Самосаді», мурал із зображенням Сергія Нігояна сквері Небесної сотні.

Прикладами скверів – місць археологічних розкопок є: фундамент Десятинної церкви біля Національного музею історії України, сквер ім. Вікентія Хвойки.

Рис. 2.2.12 Приклади київських скверів за історико-культурною цінністю

2.3 Систематизація виявлених регіональних особливостей ландшафтно-планувальної організації київських скверів

Провівши аналіз існуючих київських скверів був виявлений ряд регіональних особливостей, характерних для київського скверобудування різних

періодів. Ці особливості можна поділити на існуючі – ті, що були збережені або відновлені під час більш пізніх реновацій скверів, на зниклі – ті, яким не знайшлося місця при подальших капітальних ремонтах та перебудовах скверів, та на нові – які за останні 10 років набули популярності під час ландшафтно-планувальної організації скверів в м. Києві. Також регіональні особливості було систематизовано за наступними категоріями:

1. Дендрологічні регіональні особливості:

1.1 Каштан як символ Києва. За даними КО «Київзеленбуд», станом на 2020 рік в Києві налічувалося понад 1 мільйон висаджених каштанів [45]. Судячи з подеревної інвентаризації дерев Павлівського скверу, зі 166 дерев 52 є Каштанами звичайними (*Aesculus hippocastanum*). Однак ця дендрологічна київська особливість наразі є під загрозою зникнення – у Києві ростуть не стійкі до захворювань та шкідливих комах кінські каштани звичайні, які згодом можуть замінити на платани (*Platanus occidentalis*) – вони теж дають хорошу тінь, але менш вибагливі до навколишнього середовища та температурних режимів (рис. 2.3.1).

Рис. 2.3.1 Дендрологічна регіональна особливість київського скверобудування пов'язана з каштанами

1.2 Клен, липа, ялина, дуб, граб, тополя – аборигенні види рослин для Києва [49]. Вони найчастіше зустрічаються у київських скверах тому-що вони історично і природньо росли у Києві, через це вони є стійкими і витривалими до місцевої екології (рис. 2.3.2).

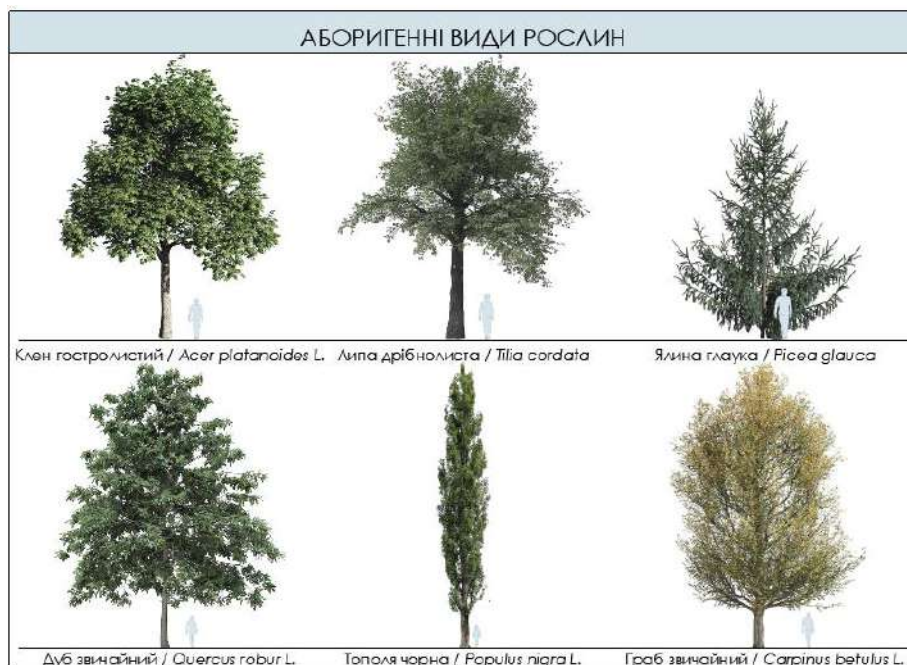

Рис. 2.3.2 Аборигенні види рослин для Києва

1.3 Характерними для скверів періоду 1920-1940 років є невеликі акцентні групи хвойних, або їх поодинокі насадження (Ялина колюча (*Picea pungens*), Сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), Туя західна (*Thuja occidentalis*) у парку ім. Богомольця, Ялина колюча (*Picea pungens*) у сквері біля площі Івана Франка, у сквері пров. І. Козловського) [50] (рис. 2.3.3).

Рис. 2.3.3 Приклади хвойних рослин, які часто зустрічаються у київських скверах 1920-1940 рр.

1.4 Повсюдне використання Ялівця козацького (*Juniperus sabina L.*) у зелених насадженнях та скверах Києва зумовлене його невибагливістю до ґрунтів, морозостійкістю, стійкістю до спеки і посухи, міського клімату і промислових викидів

Регіональні особливості елементів благоустрою:

2.1 Як вже було зазначено в розділі 2.1, сквери 1860-1920 років можна ідентифікувати по фонтанам Київського товариства водопостачання, так званим фонтанам Термена, відлитих з чавуну наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Вони служили як для прикраси ландшафту, так і для утилітарних цілей: з їх басейнів могли пити воду коні. Фонтани були оформлені у вигляді чавунних чаш великого чи малого розмірів. Всього їх було вісім. На даний час збереглися сім – п'ять великих та два малих. Усі вони діють. Але окрім фонтанів, з чавуну виготовлялися ще й ліхтарі, лави, сміттєві урни та огорожі для благоустрою зелених зон та вулиць міста. Окрему увагу слід приділити ліхтарям, які останніми роками зникають з вулиць і скверів Києва. Через це ентузіастами була створена інтерактивна мапа історичних ліхтарів Києва [51]. Перші в Києві електричні ліхтарі, які ще на початку 1890-х років встановлювала фірма "Савицький і Страус", були встановлені в Ботанічному саду ім. акад. О. В. Фоміна. Чавунні ліхтарі виготовляли до 1950 років, потім виробництво було замінено на більш дешеве (рис. 2.3.4).

Рис. 2.3.4 Регіональна особливість київських скверів – фонтани Київського товариства водопостачання (фонтани Термена)

2.2 Характерною регіональною рисою для скверів періоду 2000-2014 рр., або скверів, які проходили капітальний ремонт у цьому часовому проміжку, є постмодерністські дитячі містечка. Тематично вони виконуються у вигляді замків з домінуючими гіперболістичними персонажами з казок або тваринами. Деякі деталі дитячих містечок виконуються з різнокольорової мозаїки (рис. 2.3.5).

Рис. 2.3.5 Приклад скверу з постмодерністських дитячим містечком

2. Регіональні особливості пов'язані з водою:

Ще одною особливістю київських скверів є зв'язок з водою – наявність бюветів, скважин, колодязів, фонтанів, басейнів. На мою думку, вона пов'язана з великою системою підземних річок та струмків Києва, що налічує більше 70 водотоків. Станом на 2017 рік, в Києві налічувалося 190 бюветних комплексів, більшість з яких розташована у скверах [52]. Серед них є як історичні бювети початку ХХ століття, з чавунними альтанками і джерелами, так і сучасні. Фонтанам у київських скверах приділялася особлива увага ще з 1890 років. Окрім вищезазначених фонтанів Термена до регіональних київських фонтанів можна віднести каскади фонтанів, фонтани-кульбаби, фонтани, оздоблені мозаїкою, фонтани з світловим та музичним супроводом, пішохідні фонтани-басейни, більш живописні фонтани-водоспади. Колодязі у скверах створювались на місцях доступу до підземних водотоків Києва, але починаючи з другої половини ХХ століття більшість з них була знищена через забруднення цих самих водотоків побутовими відходами та відходами хімічної промисловості. До сучасних тенденцій взаємодії з водою у київських скверах можна віднести створення сухих фонтанів, систем туманоутворення, які вмикаються на територіях деяких київських скверів у спеку, створення питних фонтанчиків для тварин, дощових садочків (рис. 2.3.7).

Рис. 2.3.7 Нові прийоми залучення води у благоустрій київських скверів, які набувають популярності

3. Нові особливості київського скверобудування:

4.1 Більшість нових скверів мають живописне планування. Особливо ця закономірність простежується у ландшафтно-планувальній структурі скверів, які розроблялися при активній комунікації з місцевими мешканцями. Використання криволінійних доріжок, узгоджених з маршрутами руху пішоходів та велосипедистів, створення площ для розподілення потоків людей без домінант у вигляді квітників або фонтанів є новими особливостями організації київських скверів.

4.2 Все більше скверів своєю ландшафтно-планувальною організацією нагадують західні міські простори. В перекладі з англійської square – площа, відкритий міський простір, організація якого не є чітко регламентованою. Останніми роками у київському скверобудуванні простежується тенденція до нівелювання кордонів між мощенням, по якому можна ступати і відгородженими квітниками або зеленими насадженнями. Сквери виступають цілісною частиною міського середовища, раціонально відкликаючись на архітектурне оточення та містобудівні умови знаходження ділянки.

4.3 Цікавою особливістю організації київських скверів останніх 10 років є залучення митців до створення міських художніх творів на їх території – інсталяцій, муралів, скульптур. Така практика дозволяє популяризувати сучасне мистецтво та знайомити містян з іменами авторів. Наприклад, у Павлівському сквері розмалювати газорозподільні станції замовили київському дизайнеру Андрію Датурі, у сквері Небесної сотні португальський художник Алешандре Фарту створив на стіні будинку барельєфне зображення Сергія Нігояна, у сквері київських інтелігентів знаходяться незвичайні скульптури птахів авторства К. Скрытущького, які символізують сучасну українську інтелігенцію та арт-інсталяція архітектора Романа Литвина «Усьому свій час».

4.4 Все більше київських «кишенькових» скверів стають меморіальними – окрім функції тимчасового відпочинку населення вони виконують ще й просвітницьку функцію, адже завдяки інформаційним елементам

середовища вони знайомлять відвідувачів з героїчною, історичною або політичною постаттю меморіалізації, подією або поняттям. Прикладом слугує розпочата організація скверу Павла Шеремета, сквер імені Максима Шаповала, сквер імені Володимира Мельничука.

Висновки до розділу 2

Отже, проаналізувавши київські сквери та виявивши їх регіональні особливості, можна зробити наступні висновки. По-перше, більшість київських скверів була розпланована у другій половині ХХ століття, коли Україна входила до складу СРСР, де була чітка регламентація ландшафтно-планувальної організації об'єктів містобудування, в тому числі і скверів. Через це сквери цього періоду не відзначаються виразністю, вони позбавлені яскравих індивідуальних та регіональних особливостей, для них характерною є регулярна ландшафтно-планувальна структура.

При аналізі ж розпланованих після 1991 р. скверів, тобто скверів вже незалежної України, можна прослідити закономірний розвиток в бік гуманізації та демократизації міського середовища. Важливою, якщо і не основоположною умовою створення або реорганізації скверів стала думка громади. Саме місцеві мешканці, як суб'єкт користування міським простором, вирішує доцільність розміщення, функціональне зонування та планувальну структуру скверу. Громада, залучена юридичною, медійною та соціальною підтримкою має силу відстоювати міські зелені оази.

Також регіональною особливістю київських скверів останніх років є карбування пам'яті героїчних постатей сучасників, які мешкали поблизу обраної для організації скверу ділянки. На мою думку, створення скверів, маючих у своєму задумі об'єкт меморіалізації, пов'язаний з місцевістю – це позитивний вплив на культурний рівень місцевих мешканців. Також надання індивідуальності міському середовищу, особливо тому, яка знаходиться за межами центру міста, здатне перетворювати малопривабливі території на туристичні магніти.

Але найбільш цікавою особливістю київського скверобудування є зв'язок скверів з водою – історичними річками та струмками, які наразі протікають у підземних колекторах. Вода з цих водотоків використовується для функціонування бюветів, фонтанів та басейнів, що є домінантами скверів.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА КЕРУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРИ ЛАНДШАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

3.1. Критерії підбору ділянок під організацію або реорганізацію регіоналістичних скверів

Керуючись засадами критичного регіоналізму та маючи на меті виявити регіональні особливості досвіду київського скверобудування, особливості місцевості, рельєфу, флори, об'єкти для меморіалізації, було прийняте рішення що до організації системи меморіальних скверів на місцях історичних річок у м. Києві.

Однією з важливих складових міського середовища Києва є численні річки і струмки. Окрім загальновідомих Дніпра, Либіді та Почайної, під Києвом протікає ще щонайменше 70 історичних водотоків [53]. До XIX ст. потоки київських річок та струмків часто служили природними межами володінь монастирів та діляниць, що належали міському магістрату. Також на багатьох річках влаштовувались млини, системи зрошення полів, дамби, воду з них використовували у господарстві. Найбільші річки були судноплавними, наприклад, на відомому плані полковника Ушакова 1695 року зазначено, що за 2 км від джерела ширина Либіді становила 50 метрів, також відомо про 7 млинів на річці, якими володіли монастирі та міські міщани [53].

На мою думку, маючи потужний природний потенціал у вигляді системи річок та струмків, що протікають територією всього міста, останнім правильним рішенням було закривати їх у колектори. Активне випрямлення річищ та «ув'язнення» водотоків у канали почалося ще в першій половині XIX століття. Наразі більшість з них протікає в колекторах, лише іноді виринаючи на

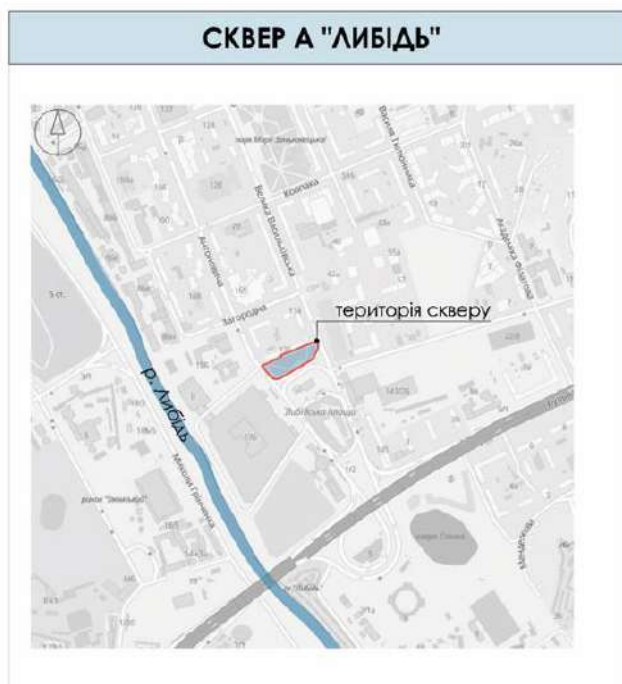
поверхню. Також основними проблемами як Либіді, так і всіх інших річок Києва є забруднення твердим сміттям, стічними водами і муловими опадами, накопичення важких металів, радіонуклідів та нафтопродуктів.

Катастрофічне антропогенне втручання призвело до втрати артерій Києва – його струмків та річок. Найменше, що зараз можна зробити – це меморіалізувати ці історичні та невідомі пересічному містянину місця, акцентувавши увагу на їх важливості у становленні міста. Саме тому пропонується проєкт системи регіоналістичних скверів на місцях історичних річок у м. Києві.

Провівши аналіз картографічних та історичних джерел інформації що до розташування підземних київських річок та сумістивши його з реєстром зелених зон комунальної власності територіальної громади міста Києва, що перебувають на балансі КО «Київзеленбуд», були обрані ділянки скверів, що знаходяться над річками або поблизу них (рис. 3.1.1). Була перевірена наявність реалізованих або запланованих проєктів по цим ділянкам. Не менш важливим критерієм відбору ділянки була наявність важливого об'єкту меморіалізації, пов'язаного з річкою – легенди, події або персоналії.

Рис. 3.1.3 Ситуаційний план

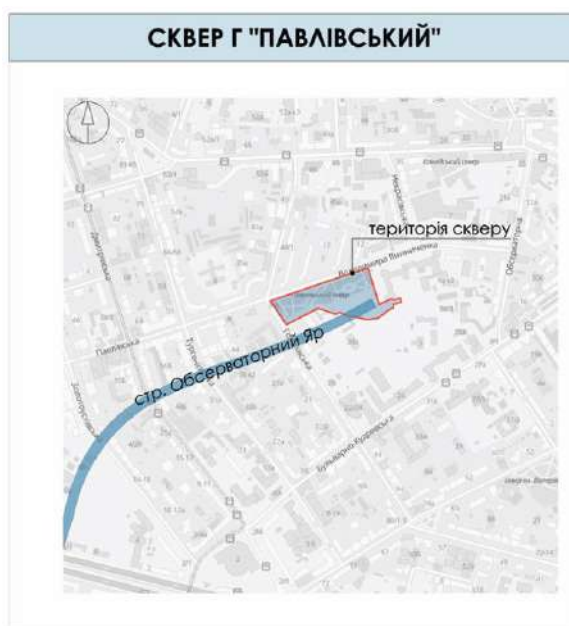
2. Сквер Б – «Почайна», по вул. Маршала Тимошенка, 2-М (індекс об'єкту за КО «Київзеленбуд»: 1000543 [45]) знаходиться на одному з озер системи Опечень – Андріївському (рис. 3.1.4). Ці озера утворилися у колишній заплаві річки Почайни внаслідок робіт з наміву території житлового масиву Оболонь. Річка Почайна ж найбільш відома як імовірне місце Хрещення Русі князем Володимиром в 988 році. У Почайну, згідно «Звичайному життю св. Володимира» (початок XIV століття), після хрещення киян великий князь повелів скинути ідол слов'янського «Волоса, бога (скотаря)». У XII ст. виникла легенда про паломника, який, мандруючи Палестиною, впустив у Йордан срібний ківш і знайшов його прийшовши додому, в Почайні [54].

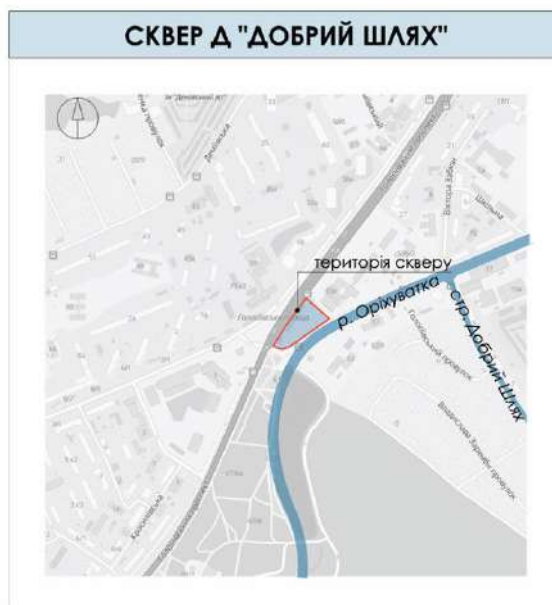
Рис. 3.1.5 Ситуаційний план

4. Сквер Г – «Павлівський», на розі вул. В. Винниченка і Павлівської (індекс об'єкту за КО «Київзеленбуд»: 1000906 [45]) розташований над річкою Скоморох та межує з Обсерваторною гіркою (рис. 3.1.6), яка пов'язана з історією про місце заховання князя Олега та Астрономічною обсерваторією Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Походження назви річки досі невідоме, однак можливо її назвали через стрімку та бурхливу течію, адже скоморохи – східнослов'янські професійні мандрівні співці й актори, учасники свят, обрядів, ігор [57].

Рис. 3.1.6 Ситуаційний план

5. Сквер Д – «Добрий шлях» на розі вул. Голосіївської та просп. Голосіївського (індекс об'єкту за КО «Київзеленбуд»: 1000707 [45]), що знаходиться над Голосіївським струмком (рис. 3.1.7). Версія назви місцевості та струмка відносить нас до часів татаро-монгольської навали військ хана Батия, начебто у Голосієві, після боїв за Київ жінки голосно “голосили” про загиблих чоловіків [53]. Через кілька століть з розвитком промислу чумаків саме звідси їх проводили у добрий шлях на Крим за сіллю. Це була дуже ризикована подорож, і часто чумаки не поверталися додому. Вулиця Добрий шлях, прокладена край Голосіївського лісу, також говорить на користь цієї напівлегендарної версії [53].

Рис. 3.1.7 Ситуаційний план

3.2. Аналіз актуальних та перспективних потреб міського населення що до ландшафтно-планувальної організації обраних територій

Для виявлення актуальних і перспективних потреб міського населення що до ландшафтно-планувальної організації обраних територій, було проаналізовано відгуки відвідувачів з різних інтернет джерел. Також, оскільки сквери в більшій мірі орієнтовані на місцеве населення, була проаналізована мапа доступності озеленення (рис. 3.2.1)

Також, судячи з мапи доступності озеленення, цей район немає озеленення в пішохідній доступності більшості мешканців.

Тобто, можна зробити висновок, що основними проблемами, які необхідно вирішити при проектуванні скверу є його шумоізоляція і ізоляція від вихлопних газів, зрозумілість пішохідних маршрутів, а також розроблення зон тимчасового відпочинку для місцевого населення.

Сквер Б – «Почайна»

Було проаналізовано 10 відгуків відвідувачів [59]. В більшості з них наголошується на відсутності підходів до річки, великій кількості очерету та незадовільному стану води у озерах системи Опечень. Незважаючи на це, деякі відвідувачі люблять відпочивати на приозерній території, рибачити, влаштовувати пікніки (рис. 3.2.3). Однак деякі відвідувачі відмітили значні поліпшення благоустрою ділянки озера, яка належить ЖК «Lake city» – у 2020 році там був проведений капітальний ремонт.

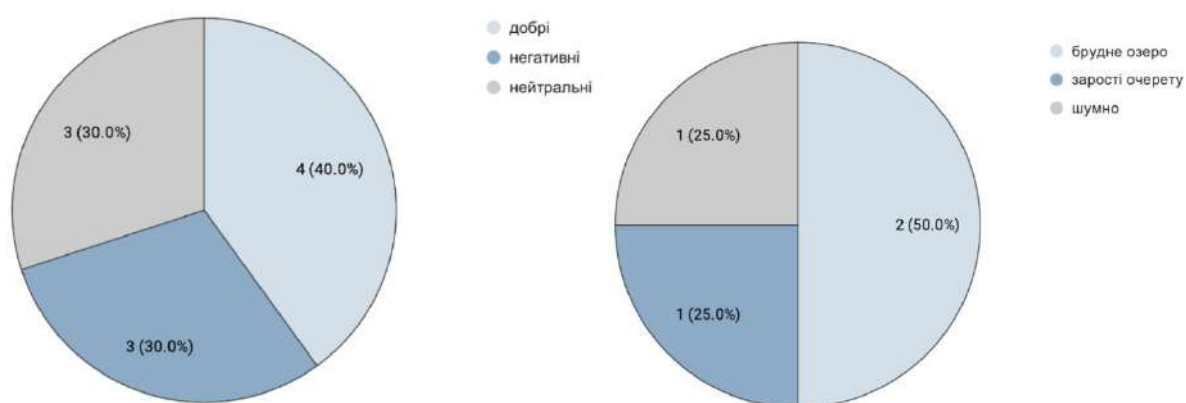

Рис. 3.2.3 Діаграма відгуків відвідувачів та аналіз негативних відгуків

Також, судячи з мапи доступності озеленення, цей район немає озеленення в пішохідній доступності більшості мешканців.

Тобто, можна зробити висновок, що основними проблемами, які необхідно вирішити при проектуванні скверу є доступ до води і взаємодія з нею, розроблення місць для відпочинку різних категорій відвідувачів, збереження можливості розширення скверу до набережної навколо всього Андріївського озера.

Сквер В – «Кирилівський»

Судячи з мапи доступності озеленення, цей район має добру систему озеленення в пішохідній доступності мешканців.

Відгуків відвідувачів скверу немає, але після проведення натурного аналізу, можна зробити висновок, що основними проблемами, які необхідно вирішити при проектуванні скверу є різноманітність його функціонального зонування – влаштування зон для тихого і активного відпочинку, відпочинку з дітьми, доступу маломобільних груп населення до території скверу, а також вирішення проблеми шуму і загазованості з вул. Олени Теліги.

Сквер Г – «Павлівський»

Було проаналізовано 2600 відгуків відвідувачів [60]. Середня оцінка скверу – 4,4 з 5 балів. Більшість відгуків стосується атмосфери у сквері – місцеві мешканці відчувають зв'язок з місцем та не хочуть його втрачати. Однак багато хто звертає увагу на неналежний стан елементів благоустрою – ями у мощенні доріжок, відсутність квітників та газонів, бруд та пил. Також частина коментарів стосується безпеки у сквері, пов'язаною з розподіленням функціональних зон – через відсутність майданчика для вигулу тварин та спортивної зони, ці процеси відбуваються на дитячому майданчику, що наражає дітей на небезпеку випадково бути зачепленим спортивним тренажером або злякатися собаки (рис. 3.2.4).

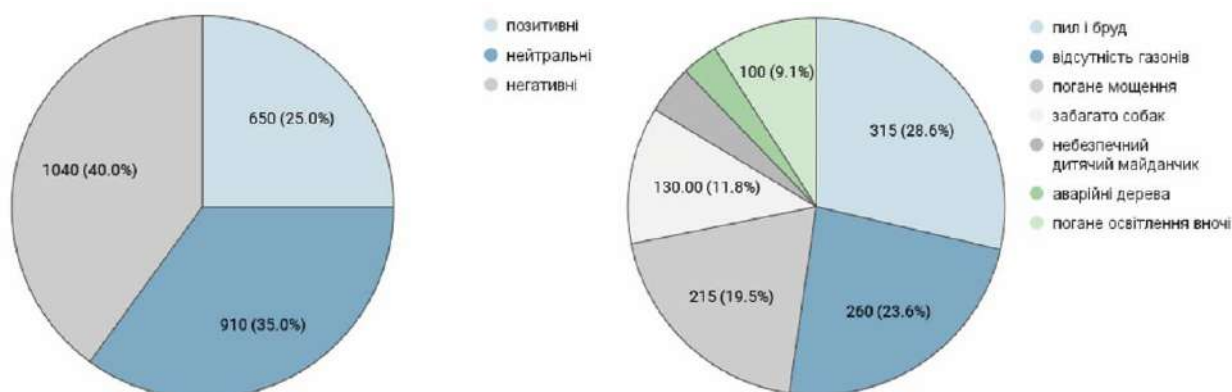

Рис. 3.2.4 Діаграма відгуків відвідувачів та аналіз негативних відгуків

Судячи з мапи доступності озеленення, цей район має незадовільну систему озеленення в пішохідній доступності мешканців.

Сквер Д – «Добрий шлях»

Був проаналізований 31 відгуків відвідувачів та 583 оцінки [61]. Середня оцінка – 5.9 з 10 балів. Більшість відвідувачів зазначила, що на Голосіївській площі брудно та шумно, забагато МАФів, відсутні місця тимчасового відпочинку та затінені місця для очікування транспорту (рис. 3.2.5).

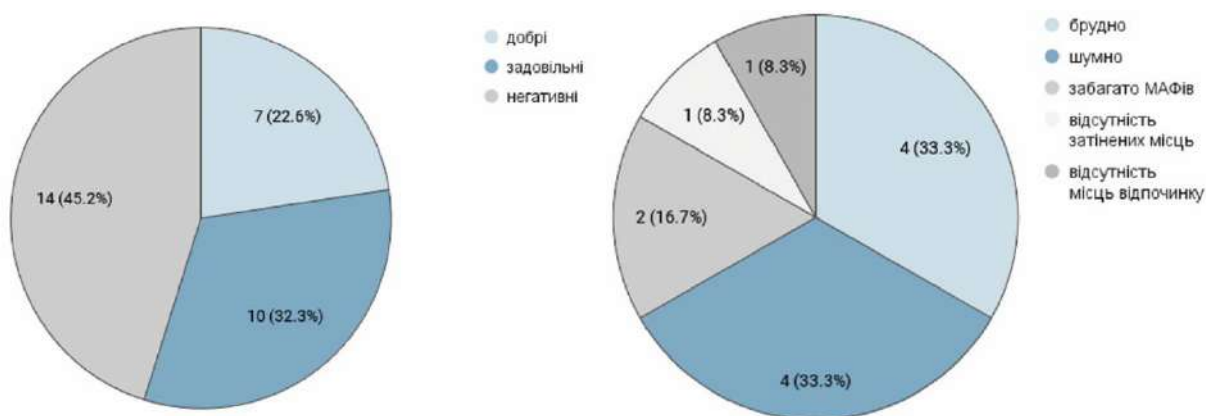

Рис. 3.2.5 Діаграма відгуків відвідувачів та аналіз негативних відгуків

Судячи з мапи доступності озеленення, цей район має достатню кількість ландшафтно-рекреаційний територій.

3.3. Особливості благоустрою та озеленення обраних територій

Сквер А – «Либідь»

Існуючий стан:

Наразі сквер знаходиться у занедбаному стані, на його території знаходиться рослинний самосів та стихійні доріжки, витоптані пішоходами (рис. 3.3.1).

Рис. 3.3.1 Існуючий стан проектної ділянки

Також на ділянці є такі дерева, як тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), тополя канадська (*Populus canadensis*), липа дрібнолиста (*Tilia cordata*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), клен гостролистий (*Acer platanoides L.*). Деревина перебувають у задовільному стані.

Проектна пропозиція:

Тематично сквер пов'язаний з легендою про родину засновників міста Києва – Кия, Щека, Хорива та їх сестри Либідь. Так як в Києві є легендарні гори, названі на честь Щека і Хорива, у сквері вони знайшли своє відображення у штучно створених пагорбах, які окрім метафоричної функції, захищають ще відвідувачів від шуму і вихлопних газів з проїжджих частин (рис. 3.3.2). Планується на пагорбах створити луговий газон з квітами, підібраними за термінами цвітіння, щоб воно було безперервним (рис. 3.3.3).

На центральному пагорбі, що закінчується підпірною стінкою, планується посадити плющ звичайний (*Hedera Helix*). Також задля покращення естетичного вигляду скверу, до існуючих дерев планується досадити солітери, наприклад, іргу Ламарка Балерина (*Amelanchier lamarckii Ballerina*), клен польовий Нанум (*Acer campestre Nanum*), клен сірий (*Acer griseum*), калину звичайну (*Viburnum opulus*), черемуху звичайну колората (*Prunus padus 'Colorata'*) (рис. 3.3.3).

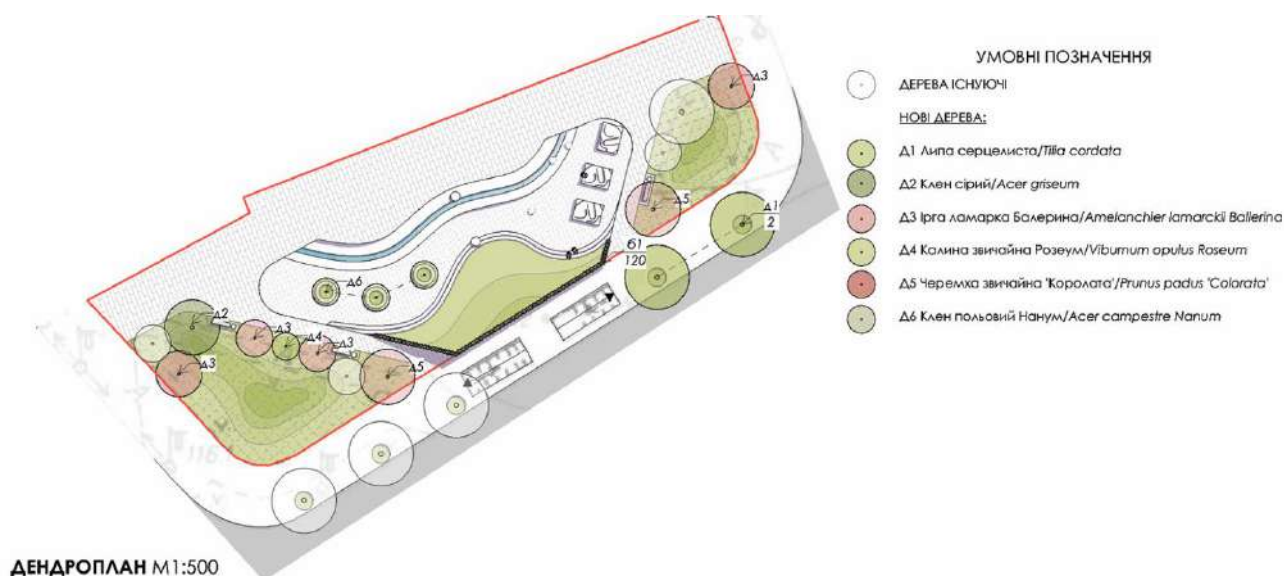

Рис. 3.3.2 Тематично-дендрологічне зонування скверу

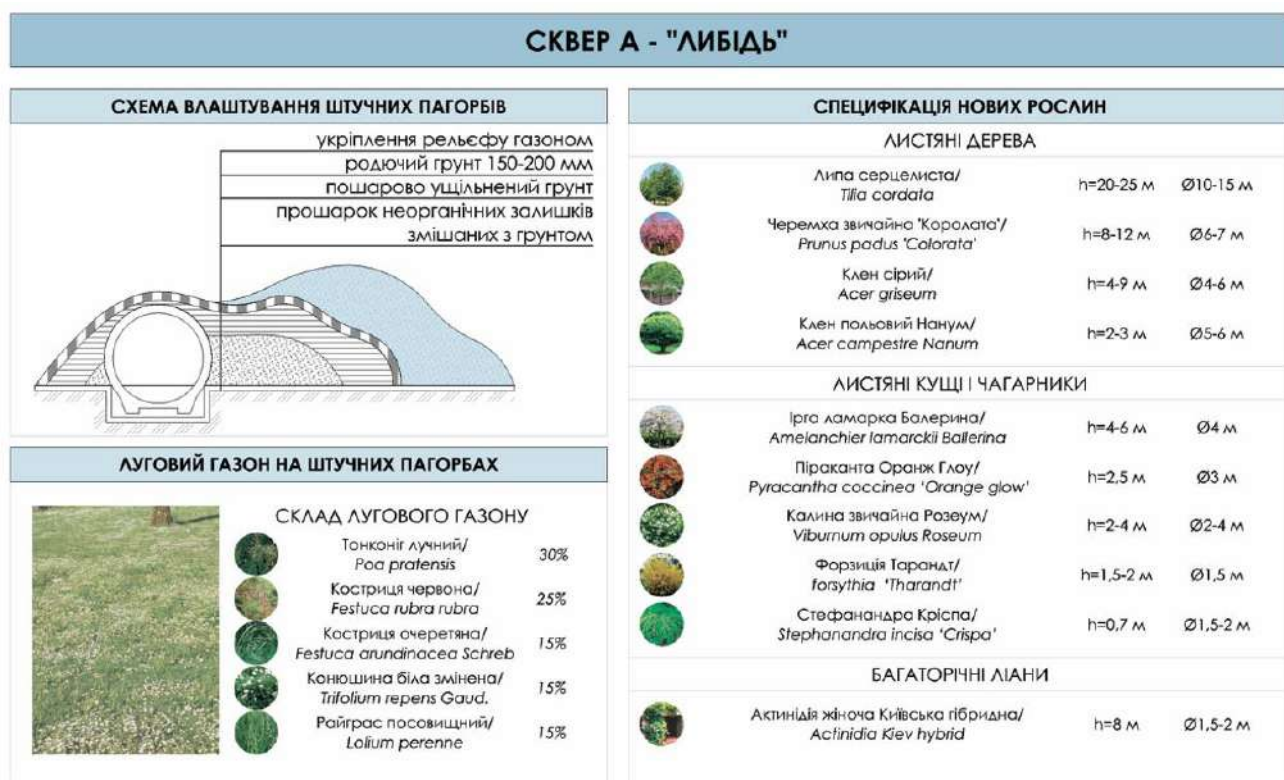

Рис. 3.3.3 Специфікація рослин

Сквер Б – «Почайна»

Існуючий стан:

Зараз на території скверу росте тополя канадська (*Populus canadensis*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), береза повисла (*Betula pendula*) (рис. 3.3.4).

Рис. 3.3.4 Існуючий стан проектної ділянки

Проектна пропозиція:

Умовно ділянку скверу можна поділити на дві частини – сонячну, з мощенням, місцями для сонячних та повітряних ван, орієнтованих на південь, та тіньову – північну, з пішохідною прогулянковою стежкою (рис. 3.3.5).

Рис. 3.3.5 Тематично-дендрологічне зонування скверу

Тіньова частина буде проходити вздовж існуючих дерев, які перебувають у задовільному стані, тому питання з тінню буде вирішено за їх рахунок. Планується урізноманітнити склад дерев плодовими видами та додати декоративні кущі та чагарники (рис. 3.3.6). Паркан сусідньої ділянки гаражного кооперативу буде закрито живоплотом з глоду одноматочкового (*Crataegus monogyna*). Планується створення живописного квітучого газону з барвистих трав і квітів – материнка, чебрецю, космеї двічіперистої, агератума, левиного зеву, ехінацеї, ромашки, маку, гвоздики та інших польових квітів (рис. 3.3.6). Огорожею набережної будуть виступати катки з лікарськими травами – м'ятаю, мелісою, пустирником, чабрецем. Також будуть створені штучні острівці-городи, до яких можна буде дістатися човном. На них, окрім харчових рослин, будуть зростати груші звичайні «Зуте Бредерод» (*Pyrus communis 'Zoete Brederode'*), які окрім плодів, будуть давати необхідну тінь перебуваючим на острівцях (рис. 3.3.6).

СКВЕР Б - "ПОЧАЙНА"					
СХЕМА ВЛАШТУВАННЯ ШТУЧНИХ ОСТРІВЦІВ		СПЕЦИФІКАЦІЯ НОВИХ РОСЛИН			
		ЛИСТЯНІ ДЕРЕВА			
			Верба вавілонська Тортуоза/ <i>Salix babylonica 'Tortuosa'</i>	h=10-12 м	Ø6-8 м
			Груша звичайна Зуте Бредерод/ <i>Pyrus communis 'Zoete Brederode'</i>	h=8-12 м	Ø4-6 м
			Черемха звичайна 'Королата'/ <i>Prunus padus 'Colorata'</i>	h=8-12 м	Ø6-7 м
			Горобина звичайна/ <i>Sorbus aucuparia</i>	h=5-7 м	Ø2-4 м
		ЛИСТЯНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ			
			Глід одноматочковий/ <i>Crataegus monogyna</i>	h=3-7 м	Ø3-6 м
			Чубушник вінцевий/ <i>Philadelphus coronarius</i>	h=3 м	Ø3 м
			Спірея сіра 'Грефшейм'/ <i>Spiraea x cinerea 'Gretschheim'</i>	h=2-3 м	Ø2-3 м
			Слива цистена/ <i>Prunus cistena</i>	h=2-3 м	Ø2-3 м
	Верба козяча Кілмарнок/ <i>Salix caprea 'Kilmarnock'</i>	h=2 м	Ø1,5 м		
	Стефанандра Кріспа/ <i>Stephanandra incisa 'Crispa'</i>	h=0,7 м	Ø1,5-2 м		
БАГАТОРІЧНИКИ					
	Магонія падуболиста/ <i>Mahonia aquilifolium</i>	h=1,5 м	Ø1,5-2 м		

Рис. 3.3.6 Специфікація рослин

Однією з провідних ідей скверу «Почайна» є залучення місцевих мешканців до садівництва та збиральництва. Діти та дорослі матимуть змогу збирати букети з польових квітів та лікарські трави, а місцевим мешканцям буде наданий доступ до плавучих городів. Це зробить дозвілля у сквері різноманітним, а праця з землею та збиральництво буде носити заспокійливий терапевтичний ефект.

Сквер В – «Кирилівський»

Існуючий стан:

Наразі сквер знаходиться у занедбаному стані, на його території знаходиться рослинний самосів та стихійні доріжки, витоптані пішоходами. Окрім цього, під час натурного обстеження, було виявлено, що на території скверу зростають ясеня звичайний (*Fraxinus excelsior*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*), вільха серцелиста (*Alnus cordata*), гіркокаштан звичайний (*Aesculus hippocastanum*), клен гостролистий (*Acer platanoides L.*) (рис. 3.3.7)

Рис. 3.3.7 Існуючий стан проектної ділянки

Проектна пропозиція:

Сквер є меморіальним та присвячений Куренівській трагедії. Відвідувач, піднімаючись серпантином від вул. Олени Теліги нагору немов проходить шлях від минулого – трагічного, до нового світлого життя, де є місце радості і спокою (рис. 3.3.8).

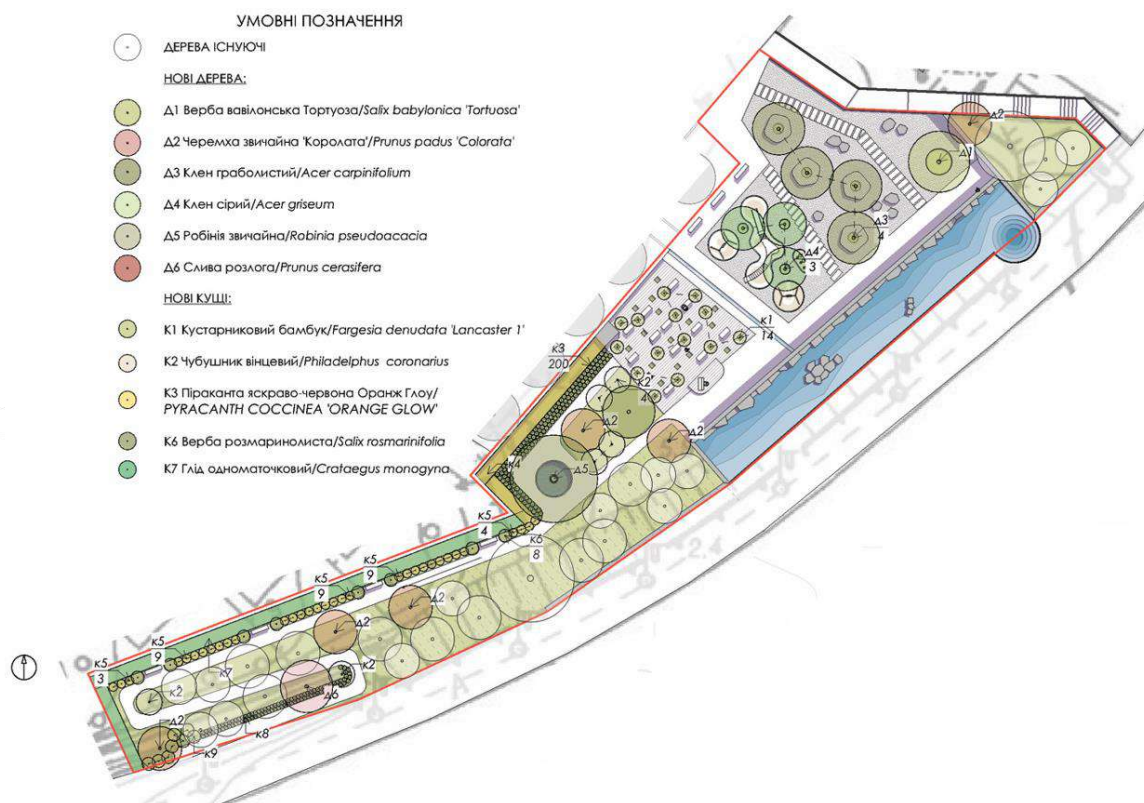

Рис. 3.3.8 Тематично-дендрологічне зонування скверу

Рослинність вздовж серпантину буде відповідним чином змінюватись – на його початку переважатимуть темні і колючі чагарники і кущі – ялівець повзучий (*juniperus horizontalis*), ліщина європейська «Конторта» (*corulus avellana* 'Contorta'), стефанандра надрізанолиста «Кріспа» (*stephanandra incisa* 'Crispa'). Чим вище – тим рослини барвистіші і приємніші – чубушник вінцевий (*Philadelphus coronarius*), форзиція «Тарандт» (*forsythia* 'Tharandt'), піраканта яскраво-червона «Оранж глоу» (*pyracantha coccinea* 'Orange glow') (рис. 3.3.8).

Межі скверу буде відокремлено від приватних ділянок живоплотом з глоду одноматочкового (*Crataegus monogyna*). У зоні лекторію під відкритим небом буде висаджений кустарниковий бамбук (*Fargesia denudata* 'Lancaster 1'). У зонах тимчасового відпочинку буде висаджений клен сірий (*Acer griseum*), в тіні якого розмістяться лави для відпочинку, та велика іва вавлонська «Тортюса» (*Salix babylonica* 'Tortuosa'), яка гіллям буде спадати до водоспаду-прірви (рис. 3.3.8).

СКВЕР В - "КИРИЛІВСЬКИЙ"																								
СИСТЕМА ПОСАДКИ ДЕРЕВ GREEN MAX URBAN TREE SYSTEM	СПЕЦИФІКАЦІЯ НОВИХ РОСЛИН																							
	ЛИСТЯНІ ДЕРЕВА																							
	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>Робінія звичайна/ <i>Robinia pseudoacacia</i></td> <td>h=20-25 м</td> <td>Ø15-20 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Верба вавілонська Тартуза/ <i>Salix babylonica Tortuosa</i></td> <td>h=10-12 м</td> <td>Ø6-8 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Черемха звичайна 'Коралата'/ <i>Prunus padus 'Colorata'</i></td> <td>h=8-12 м</td> <td>Ø6-7 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Клен граболистий/ <i>Acer carpinalium</i></td> <td>h=6-9 м</td> <td>Ø4-7 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Клен сирій/ <i>Acer griseum</i></td> <td>h=4-9 м</td> <td>Ø4-6 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Слива розлога/ <i>Prunus cerasifera</i></td> <td>h=5-8 м</td> <td>Ø4-6 м</td> </tr> </tbody> </table>		Робінія звичайна/ <i>Robinia pseudoacacia</i>	h=20-25 м	Ø15-20 м		Верба вавілонська Тартуза/ <i>Salix babylonica Tortuosa</i>	h=10-12 м	Ø6-8 м		Черемха звичайна 'Коралата'/ <i>Prunus padus 'Colorata'</i>	h=8-12 м	Ø6-7 м		Клен граболистий/ <i>Acer carpinalium</i>	h=6-9 м	Ø4-7 м		Клен сирій/ <i>Acer griseum</i>	h=4-9 м	Ø4-6 м		Слива розлога/ <i>Prunus cerasifera</i>	h=5-8 м
	Робінія звичайна/ <i>Robinia pseudoacacia</i>	h=20-25 м	Ø15-20 м																					
	Верба вавілонська Тартуза/ <i>Salix babylonica Tortuosa</i>	h=10-12 м	Ø6-8 м																					
	Черемха звичайна 'Коралата'/ <i>Prunus padus 'Colorata'</i>	h=8-12 м	Ø6-7 м																					
	Клен граболистий/ <i>Acer carpinalium</i>	h=6-9 м	Ø4-7 м																					
	Клен сирій/ <i>Acer griseum</i>	h=4-9 м	Ø4-6 м																					
	Слива розлога/ <i>Prunus cerasifera</i>	h=5-8 м	Ø4-6 м																					
	ХВОЙНІ КУЩІ																							
	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>Ялівець горизонтальний Гласієр/ <i>Juniperus horizontalis Glacier</i></td> <td>h=0,15 м</td> <td>Ø1,5 м</td> </tr> </tbody> </table>		Ялівець горизонтальний Гласієр/ <i>Juniperus horizontalis Glacier</i>	h=0,15 м	Ø1,5 м																			
	Ялівець горизонтальний Гласієр/ <i>Juniperus horizontalis Glacier</i>	h=0,15 м	Ø1,5 м																					
	ЛИСТЯНІ КУЩІ ЧАГАРНИКИ																							
	<table border="1"> <tbody> <tr> <td></td> <td>Ліщина звичайна Конлорта/ <i>Corylus avellana Conlorta</i></td> <td>h=2-3 м</td> <td>Ø2-3 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Глід одноматочковий/ <i>Crataegus monogyna</i></td> <td>h=3-7 м</td> <td>Ø3-6 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Верба розмаринолиста/ <i>Salix rosmarinifolia</i></td> <td>h=2 м</td> <td>Ø1,5-2,5 м</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Чубушник вінцевий/ <i>Philadelphus coronatus</i></td> <td>h=3 м</td> <td>Ø3 м</td> </tr> </tbody> </table>		Ліщина звичайна Конлорта/ <i>Corylus avellana Conlorta</i>	h=2-3 м	Ø2-3 м		Глід одноматочковий/ <i>Crataegus monogyna</i>	h=3-7 м	Ø3-6 м		Верба розмаринолиста/ <i>Salix rosmarinifolia</i>	h=2 м	Ø1,5-2,5 м		Чубушник вінцевий/ <i>Philadelphus coronatus</i>	h=3 м	Ø3 м							
	Ліщина звичайна Конлорта/ <i>Corylus avellana Conlorta</i>	h=2-3 м	Ø2-3 м																					
	Глід одноматочковий/ <i>Crataegus monogyna</i>	h=3-7 м	Ø3-6 м																					
	Верба розмаринолиста/ <i>Salix rosmarinifolia</i>	h=2 м	Ø1,5-2,5 м																					
	Чубушник вінцевий/ <i>Philadelphus coronatus</i>	h=3 м	Ø3 м																					

Рис. 3.3.8 Специфікація рослин

Сквер Г – «Павлівський»

Існуючий стан:

Павлівський сквер є об'єктом культурною спадщини садово-паркового мистецтва [62], отже його планувальну структуру та рослинність змінювати заборонено. При дослідженні плану подеревної інвентаризації скверу, було виявлено найрозповсюдженіші дерева: гіркокаштан кінський (*Aesculus hippocastanum*), клен гостролистий (*Acer platanoides L*), липа дрібнолиста (*Tilia cordata*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), глід одноматочковий (*Crataegus monogyna*), береза повисла (*Betula pendula*), тополя пірамідальна (*Populus pyramidalis*). Вік деяких рослин перевищує 100 років (рис. 3.3.9).

Рис. 3.3.9 Існуючий стан проектної ділянки

Проектна пропозиція:

Рис. 3.3.10 Тематично-дендрологічне зонування скверу

Оскільки головною проблемою Павлівського скверу є відсутність нижнього шару рослинності через вимивання ґрунтів дощовими водами, то частковим її рішенням буде влаштування дощових садочків на території скверу (рис. 3.3.11). Дощові сади — це штучне поглиблення в рельєфі, засаджене вологолюбними багаторічними рослинами, які завдяки особливостям кореневої системи збирають та затримують опадову воду з території (рис. 3.3.12).

Створення дощових садків є однією із практик призначених для очищення забруднених зливових стоків. Такі конструкції — це також чудовий метод для повторного використання та оптимізації дощової води, зменшуючи чи уникаючи

необхідність додаткової іригації. Рослинна композиція дощових садків складається водночас з вологолюбних і витривалих до посухи видів, які після приживання не потребують особливого догляду [63].

Також у зоні активної води планується зробити штучний ставок з живою рибою, адже через дощові садочки у сквері з'явиться велика кількість комах, з якими потрібно буде боротися. У ставку планується висадити водні рослини, такі як глечик жовтий (*Nuphar lutea*), ряска мала (*Lemna minor*), водяна лілія (*Nymphaea caerulea*) (рис. 3.3.12).

Окрім дощових садків, пов'язаних з концепцією води, у сквері на місцях матеріальних вузлів повязаних з зорями сузір'я Оріон буде висаджений самшит вічнозелений (*Buxus sempervirens*) і тис ягідний (*Taxus baccat*), яким будуть надані фігурні форми. Використання топіарів пов'яже сучасність скверу з його історичним минулим, адже Павлівський сквер історично тяжіє до французького типу садово-паркового мистецтва (рис. 3.3.12).

Рис. 3.3.11 Схем влаштування дощових садів

СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН ДЛЯ ДОЩОВИХ САДІВ			СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН ДЛЯ ВОДОЙМИЩА		
ХВОЙНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ			БАГАТОРІЧНИКИ		
	Мікробіота перехреснопарна/ <i>Microbiota decussata</i>	h=0,9 м Ø1,5 м		Глечики жовті/ <i>Nuphar lutea</i>	h=0,5 м Ø0,03 м
ЛИСТЯНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ				Латаття чотиригранне/ <i>Nymphaea tetragona</i>	h=0,3 м Ø0,03 м
	Гортензія деревовидна/ <i>Hydrangea arborescens</i>	h=2-2,5 м Ø2 м		Жовтець водний/ <i>Ranunculus aquatilis</i>	
	Пухироплідник калинолистий/ <i>Physocarpus opulifolius</i>	h=2 м Ø2,5 м		Ряска мала/ <i>Lemna minor</i>	
	Спірея біла/ <i>Spiraea alba</i>	h=1,2 м Ø1,5 м		Аїр звичайний/ <i>Acorus calamus</i>	
БАГАТОРІЧНИКИ			СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН-ТОПІАРІВ		
	Таволжник звичайний/ <i>Aruncus dioicus</i>	h=1,5 м Ø0,8 м	ХВОЙНІ ДЕРЕВА І КУЩІ		
	Золотарник звичайний/ <i>Solidago virgaurea L.</i>	h=0,8-1,2 м Ø0,8 м		Тис ягідний/ <i>Taxus baccata</i>	h=1,5-2 м Ø1-1,5 м
	Османдаструм коричний/ <i>Osmunda cinnatomea</i>	h=0,3-1,5 м Ø0,8 м	ЛИСТЯНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ		
	Пенстермон бородатий/ <i>Penstemon barbatus</i>	h=0,9 м Ø0,5 м		Самшит вічнозелений/ <i>Viburnum sempervirens</i>	h=4 м Ø2-3 м
	Осока птахонога Варієгата/ <i>Carex variegata</i>	h=0,2 м Ø0,4 м		Бірючина звичайна/ <i>Ligustrum vulgare</i>	h=3-4 м Ø3 м

Рис. 3.3.12 Специфікація рослин

Сквер Д – «Добрий шлях»

Існуючий стан:

Наразі сквер знаходиться у занедбаному стані, на його території знаходиться рослинний самосів та стихійні доріжки, витопані пішоходами, що йдуть до метро та зупинок наземного транспорту (рис. 3.3.13)

Рис. 3.3.13 Існуючий стан проектної ділянки

Також на ділянці існують насадження липи дрібнолистої (*Tilia cordata*), клена ясенелистого (*Acer negundo*), ясеня звичайного (*Fraxinus excelsior*), робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia*), які знаходяться у задовільному стані, тому мають бути збережені.

Проектна пропозиція:

Тематично сквер пов'язаний з напівлегендою про Чумацький шлях, тому прогулянковий маршрут для відвідувачів буде імітувати шлях козаків – через степ до соляного озера і оазису (рис. 3.3.14).

0

Рис. 3.3.14 Тематично-дендрологічне зонування скверу

У зоні степу будуть висаджені декоративні злакові: Ковиль пухнастий (*Stipa*), Перистоцетинник лісохвостий (*Pennisetum Compressum*), Міскантус велетенський (*Miscanthus giganteus*), Війник брильянтовий (*Calamagrostis brachytricha*), Молінія блакитна Варієгата (*Molinia caerulea Variegata*) (рис. 3.3.15).

Соляне озеро – амфітеатр з сухим фонтаном, буде оточений кустарниковий бамбуком (*Fargesia denudata 'Lancaster 1'*), що буде давати необхідну тінь не заважаючи відвідувачам спостерігати за виступами у амфітеатрі (рис. 3.3.15).

Зона оазису – ділянка з густою тінню, яку дають існуючі дерева, буде засаджена тіньовитривалими травами і квітами, поширеними в українських широколистих лісах, наприклад, підмаренником справжнім (*Galium verum*), веснівкою дволистою (*Maianthemum bifolium*), перестрічем лучним (*Melampyrum*

pratense), медункою темною (*Pulmonaria obscura*), суницею та ехінацеєю (рис. 3.3.15).

Також до існуючих дерев будуть досаджені слива вишненосна (*Prunus cerasifera*), яка буде приваблювати відвідувачів рожевим весняним квітом, та верба розмаринолиста (*Salix rosmarinifolia*).

СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН У ЗОНІ СТЕПУ		
ЛИСТЯНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ		
	Крушина ламка 'Аспленіфоля' <i>Frangula alnus 'Asplenifolia'</i>	h=2-2,5 м Ø1,5-2 м
БАГАТОРІЧНИКИ		
	Війник брильянтовий/ <i>Calamagrostis brachytricha</i>	h=2,5 м Ø3 м
	Міскантус цукороквітковий/ <i>Miscanthus sacchariflorus</i>	h=2,4 м Ø3 м
	Молінія блакитна Варієгата/ <i>Molinia caerulea Variegata</i>	h=2 м Ø2 м
	Перистошестинник лісохвостий/ <i>Pennisetum Compressum</i>	h=0,9 м Ø0,8 м
	Ковила найтонша Поні Тейлз/ <i>Stipa tenuissima Pony Tails</i>	h=0,4 м Ø0,3 м
СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН У ЗОНІ ОАЗИСУ		
ЛИСТЯНІ ДЕРЕВА		
	Клен граболистий/ <i>Acer carpinifolium</i>	h=6-9 м Ø4-7 м
	Слива розлога/ <i>Prunus cerasifera</i>	h=5-8 м Ø4-6 м
ЛИСТЯНІ КУЩІ І ЧАГАРНИКИ		
	Верба розмаринолиста/ <i>Salix rosmarinifolia</i>	h=2 м Ø1,5-2,5 м

СПЕЦИФІКАЦІЯ РОСЛИН У ЗОНІ АМФІТЕАТРУ		
	Кустарниковий бамбук/ <i>Fargesia denudata 'Lancaster I'</i>	h=3-4 м Ø2,5-3 м

НАСАДЖЕННЯ ТІНЬОВИТРИВАЛИХ ТРАВ І КВІТІВ			
		Тонконіг лучний/ <i>Poa pratensis</i>	30%
		Костриця червона/ <i>Festuca rubra rubra</i>	25%
		Перетрні лучний/ <i>Melampyrum pratense</i>	9%
		Підмаренник справжній/ <i>Galium verum</i>	9%
		Веснівка дволиста/ <i>Maianthemum bifolium</i>	9%
		Медунка темна/ <i>Pulmonaria obscura</i>	9%
		Ехінацея пурпурова/ <i>Echinacea purpurea</i>	9%

Рис. 3.3.15 Рослини скверу «Добрий шлях»

Висновки до розділу 3

Київ – місто, яке стоїть більш ніж на 70 водотоках, яким невинно випала роль бути заключеними у колектори. Наразі, єдине, що залишається – це їх меморіалізація, адже більшість з них лягла з основу київських топонімів, їх часткова реабілітація та захист. Проекти останніх років показують підвищену увагу до київських річок – Либіді та Почайної, отже система регіоналістичних скверів на місцях історичних річок буде своєчасним і потрібним заходом покращення міського середовища та міської пам'яті.

Планується організація системи скверів, в яких будуть враховані регіональні особливості київського скверобудування, *genius loci* районів і ділянок проектування, потреби та побажання місцевих громад, культурно-просвітницькі та меморіальні функції.

Аналіз ділянок показав, що вони потребують часткової або повної реорганізації. Райони, в яких вони розташовані, потребують ландшафтно-рекреаційних зон і туристичних магнітів, які принесуть нові економічні ресурси, адже одним із шести принципів критичного регіоналізму є розвиток в місцях хаотичної урбанізації, в «правильно-маргіналізованих» районах міста.

Також планується урізноманітнити рослинний світ обраних п'яти скверів, використовуючи рослини не лише для естетизації простору, а й для просвітництва, покращення екології та збиральництва.

РОЗДІЛ 4. ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ

4.1. Художня програма формоутворення системи київських скверів

4.1.1. Опис загальної художньої концепції проекту системи скверів

Загальною художньою концепцією є створення системи регіоналістичних скверів на місцях історичних водотоків у м. Києві, де основною асоціацією є вода. Причому вода жива – бурхлива та рухлива, адже річки і струмки динамічні, а не статичні.

Але сквери поєднуються у систему не тільки у площині водотоків – відповідно до концепції *genius loci*, кожна ділянка має свого духа місця, янгола-охоронця. Досліджуючи київські легенди, пов'язані з водними ресурсами та їх топонімами, були виявлені «головні герої» обраних скверів – об'єкти меморіалізації – події, які мали місце в минулому і про які необхідно пам'ятати, місцеві легенди, важливі персоналії. Віднайшовши їх, з'явилася ще одна площина перетину – зоряне небо, а саме його північна частина, яку можна спостерігати із київських обсерваторій. Відтак, «духи» скверів отримали свої синонімічні сузір'я: сквер «Либідь» – сузір'я Лебеда, «Добрий шлях» – галактику Чумацький шлях, «Павлівський» – сузір'я Оріон, «Кирилівський» – сузір'я Андромеди, «Почайна» – сузір'я Ківш.

Маючи зв'язок у площині зоряного неба і підземного світу, який символізують заключенні в колектори київські водотоки, залишилася площина Землі – місце, де об'єднуються всі світи.

4.1.2. Зображення художньої концепції проекту системи скверів

Рис. 4.1.1.1. Художня концепція системи скверів

4.2. Художня програма формоутворення окремих київських скверів

4.2.1. Художня програма формоутворення скверу А – «Либідь»

Ділянка скверу пов'язана з Либіддю та легендою про сім'ю засновників міста Києва. Керуючись художньою концепцією об'єднання усіх скверів у єдину систему через образи зоряного неба, було обране сузір'я Лебедя, що входить до складу Чумацького шляху [64]. Воно було покладено у планувальну структуру скверу (рис. 4.2.1). Також планується створення штучних пагорбів, які по-перше захистять сквер від зовнішнього шуму та зроблять його затишнішим, а по-друге, символізуватимуть гори Щекавицю та Хоревицю, названих на честь братів Либідь.

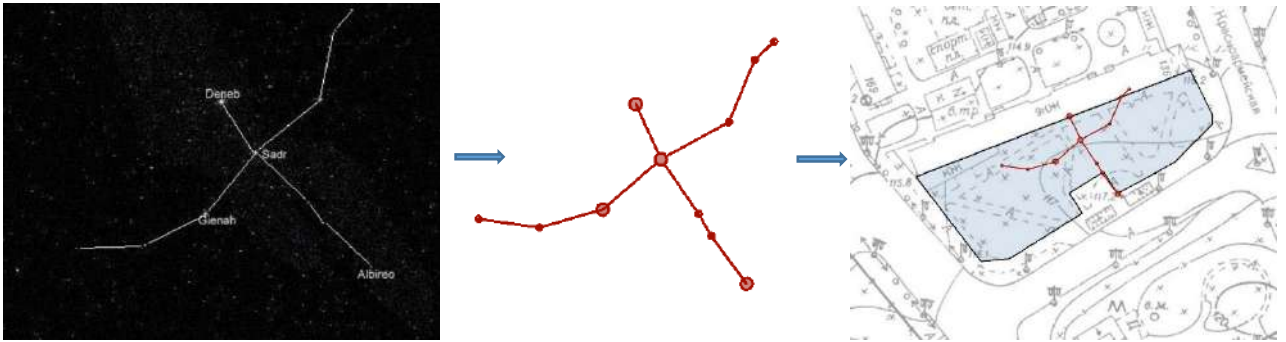

Рис. 4.2.1.1. Художня концепція скверу «Либідь»

На ділянці виділено 5 тематичних зон (рис. 4.2.2), назви яких розкриватимуться за їх змістом:

1. Зона київських гір – Щекавиці та Хоривиці, штучно створені гори;
2. Зона живої річки – динамічна імітація річки Либідь, з якою можуть взаємодіяти відвідувачі;
3. Зона єднання – простір для зустрічей, інсталяція образу родинного кола.
4. Зона запливи – місця для тимчасового відпочинку поряд з водотоком;
5. Історична стіна-інсталяція – стіна з історико-просвітницькою функцією, на якій показана деградація річки Либідь і можливості її реабілітації.

Рис.4.2.1.2. Схема тематичного зонування ділянки

Відвідувачі скверу були поділені наступним чином:

За метою відвідування скверу:

1. Відпочиваючі;
2. Туристи;
3. Пішоходи, що йдуть до метро.

Також пропонується розділити відвідувачів за типами особистості на екстравертів (відмічені червоним) та інтровертів (відмічені синім). Таким чином, різноманіття локацій дозволить найбільш ефективно проводити час усім відвідувачам (рис. 4.2.1.3).

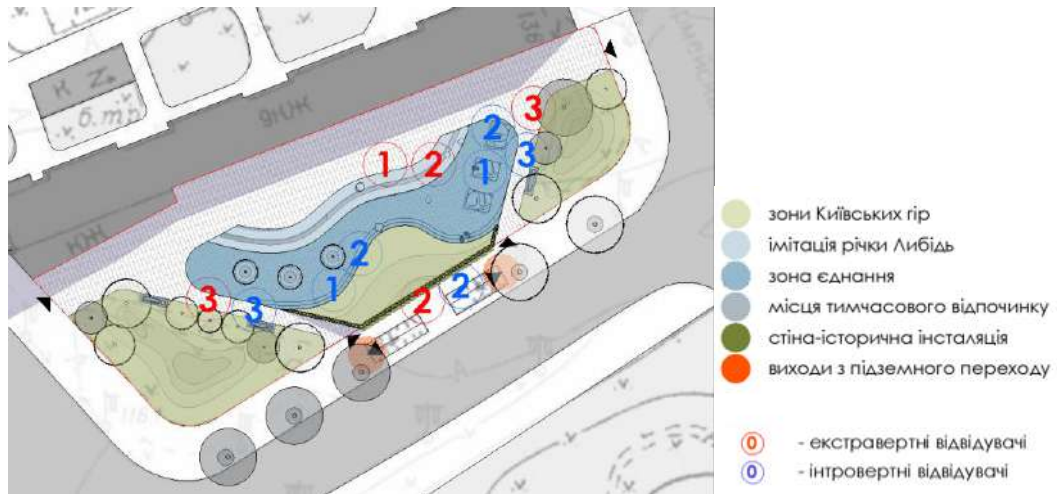

Рис.4.2.1.3. Схема сценарного моделювання урбанізованого середовища

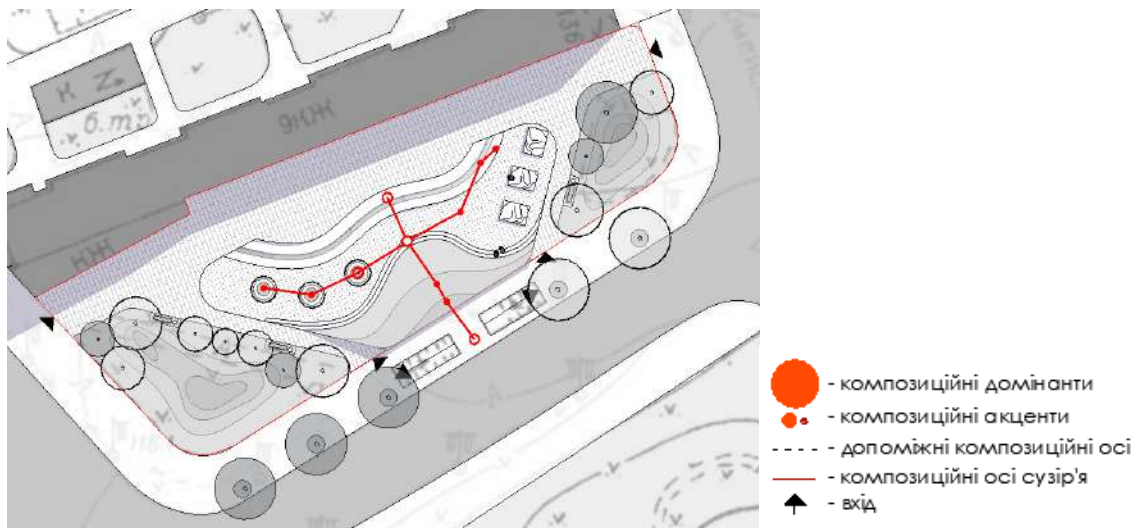
Рис. 4.2.1.4. Схема програмованого емоційного забарвлення реакцій людини на оточення

На схемі періодичності функціонального використання території (рис. 4.2.1.5) показано приблизну кількість проведення часу на тій чи іншій локації в залежності від типу локації. У сквері локації розраховані на перебування на них більше 20 хвилин (зона київських гір, зона річки Либідь), 5-20 хвилин (зона єднання) та менше 5 хвилин (історична інсталяція, виходи з метро).

Рис. 4.2.1.5. Схема періодичності функціонального використання території

Об'ємно-просторова композиція майбутнього містобудівного об'єкта у плані повторює сузір'я Лебідь (рис. 4.2.1.6).

Рис. 4.2.1.6. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта

Засоби виразності мають виразити загальну концепцію містобудівного об'єкту (рис. 4.2.1.7).

Рис. 4.2.1.7. Схема узгодження засобів виразності урбанізованого середовища

Під час розробки проектної пропозиції ландшафтно-планувальної організації скверу на розі вул. Антоновича та вул. Великої Васильківської, було виявлено і узагальнено основні естетичні вимоги до об'єкту:

- планування, тематичне зонування, художні об'єкти мають відкликатись на історичну та природну цінність території – річку Либідь, та топоніми, пов'язані з нею.
- засоби виразності мають виражати загальну концепцію містобудівного об'єкту.
- художній образ скверу не повинен виходити за рамки та резонувати з загальною художньою концепцією системи скверів на місцях історичних водотоків м. Києва.

Територія цього скверу пов'язана з Либіддю та легендою про сім'ю засновників міста Києва. Розвиваючи образний ряд зоряного неба, який пов'язує сквери в єдину систему, виникає асоціація з сузір'ям Лебідь, яке є частиною Чумацького шляху. Це сузір'я було покладено у планувальну структуру скверу.

4.2.2. Художня програма формоутворення скверу Б – «Почайна»

Ділянка скверу пов'язана з річкою Почайною та легендою про йорданський срібний ківш [65]. Планується декодувати образ ковша на зоряне небо та покласти у планувальну структуру скверу астеризм Великий ківш. На місцях його найяскравіших зірок планується облаштування матеріальних композиційних вузлів та вузлів берегових ліній (рис. 4.2.2.1).

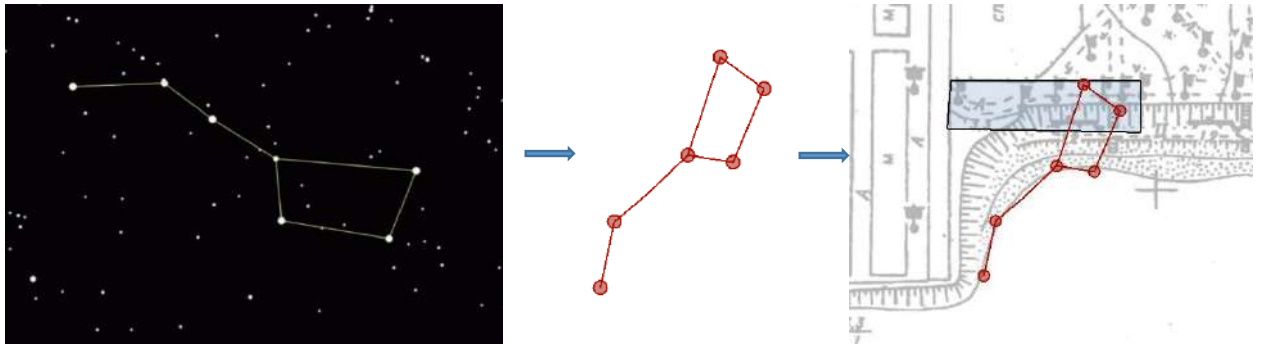

Рис. 4.2.2.1. Художня концепція об'єкту

На ділянці виділено 4 тематичні зони (рис. 4.2.2.2), назви яких розкриватимуться за їх змістом:

1. Місця для сонячних ван, велотренажери, зона тихого відпочинку – зона прогулянок та індивідуального відпочинку на штучних пристанях
2. Струмок і джерело – джерела очищеної води, яку можна використовувати для пиття;
3. Зона лугів і галявина – зона з зеленими насадженнями відпочинку з дітьми;
4. Зона землеробства – міські городи з їстівними та лікарськими травами, які можуть вирощувати місцеві мешканці.

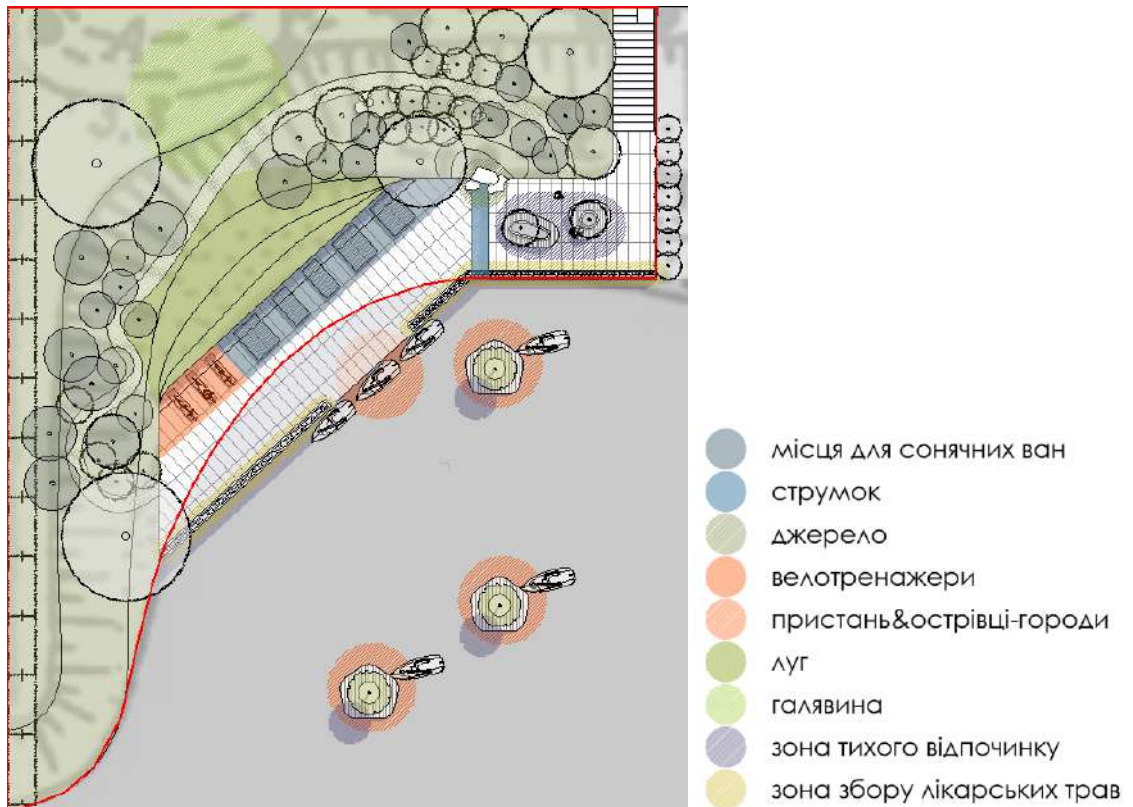

Рис.4.2.2.2. Схема тематичного зонування ділянки

Відвідувачі скверу були поділені наступним чином:

За метою відвідування скверу:

1. Місцеві мешканці;
2. Туристи.

Також пропонується розділити відвідувачів за типами особистості на екстравертів (відмічені червоним) та інтровертів (відмічені синім). Таким чином, різноманіття локацій дозволить найбільш ефективно проводити час усім відвідувачам (рис. 4.2.2)

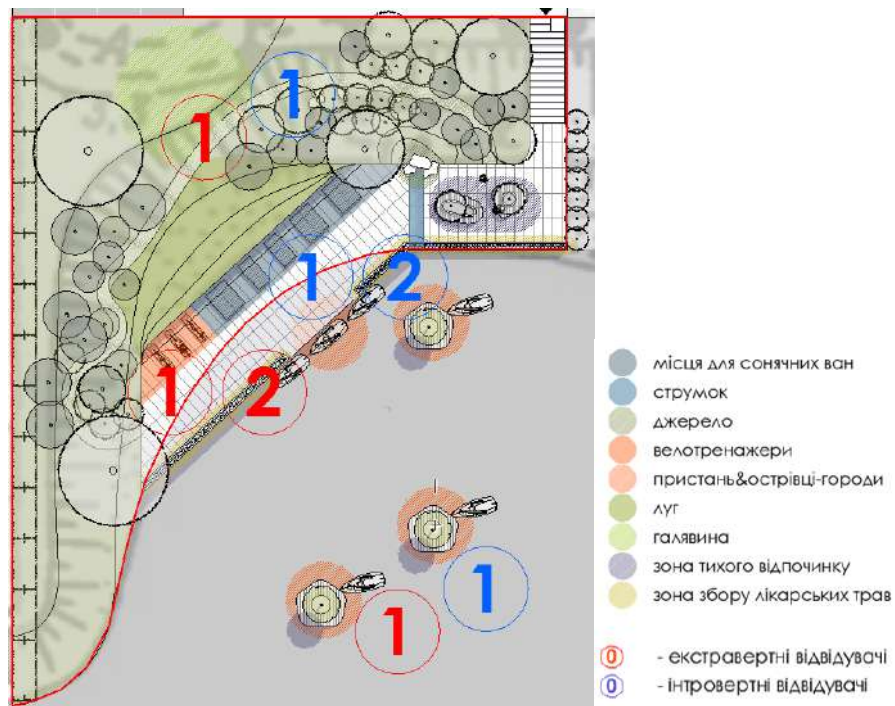

Рис.4.2.2.3. Схема сценарного моделювання урбанізованого середовища

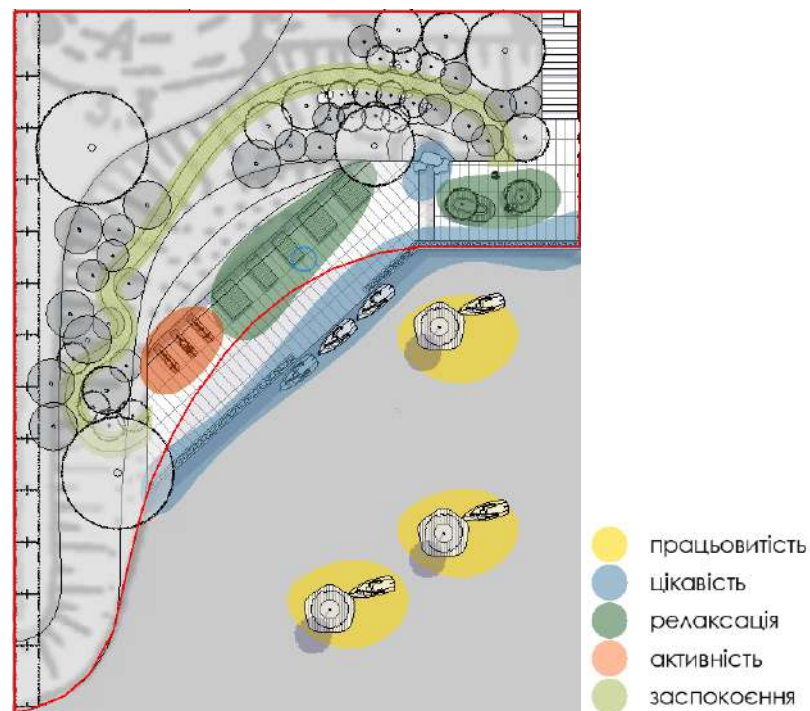

Рис. 4.2.2.4. Схема програмованого емоційного забарвлення реакції людини на оточення

На схемі періодичності функціонального використання території показано приблизну кількість проведення часу на тій чи іншій локації в залежності від типу локації. У сквері локації розраховані на перебування на них більше години (острівці-городи), 20 хвилин – година (місця для сонячних ван, велотренажери,

зона тихого відпочинку, зона лугів і галявина), менше 5 хвилин (струмок, джерело, вхідна група).

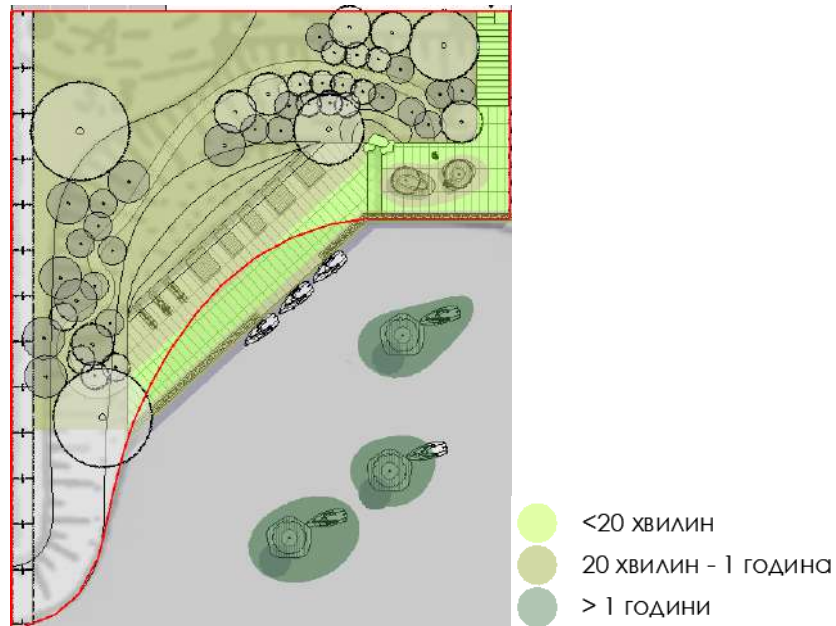

Рис. 4.2.2.5. Схема періодичності функціонального використання території

Об'ємно-просторова композиція майбутнього містобудівного об'єкта у плані повторює Великий ківш.

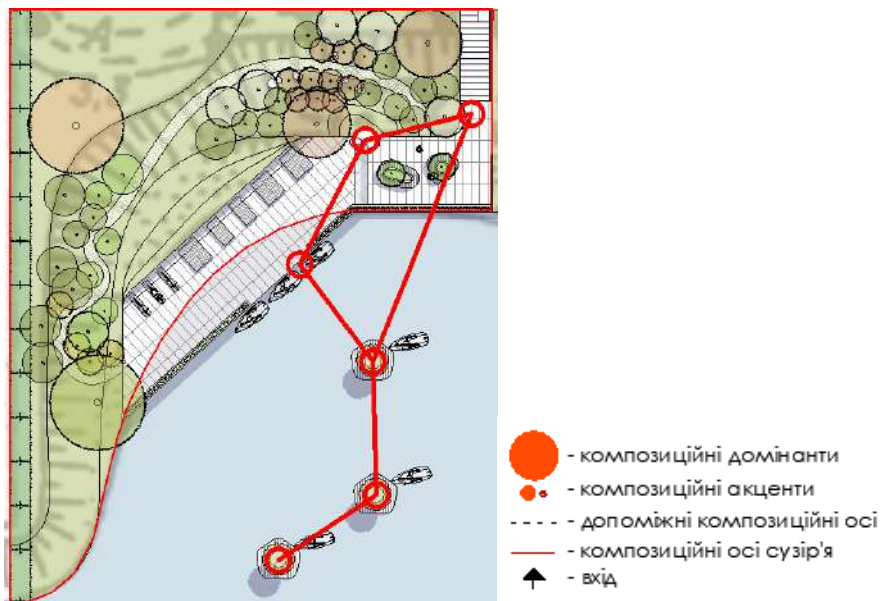
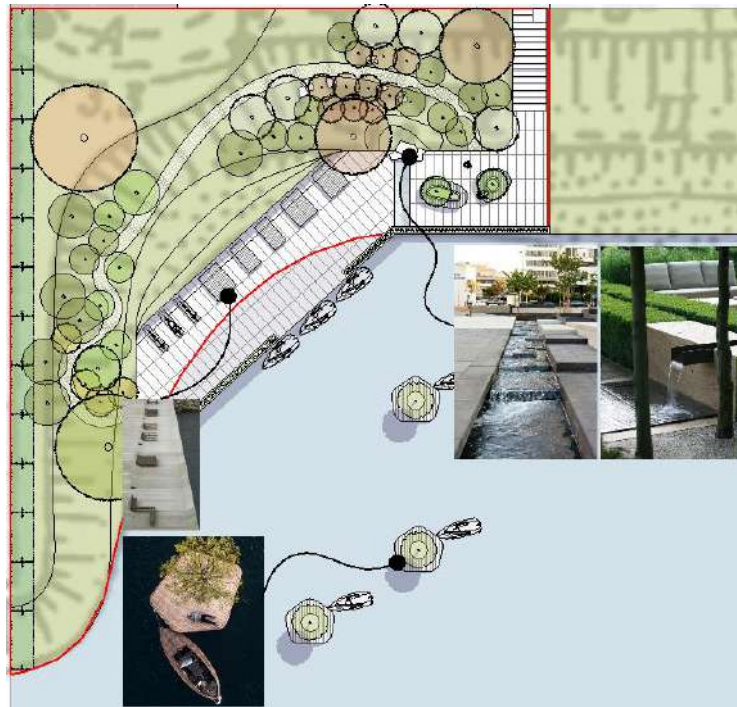

Рис. 4.2.2.6. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта

Рис. 4.2.2.7. Схема узгодження засобів виразності урбанізованого середовища

Під час розробки проектної пропозиції ландшафтно-планувальної організації скверу на Андріївському озері, було виявлено і узагальнено основні естетичні вимоги до об'єкту:

- планування, тематичне зонування, художні об'єкти мають відкликатись на історичну та природну цінність території – колишню річку Почайну.
- засоби виразності мають виражати загальну концепцію містобудівного об'єкту.
- художній образ скверу не повинен виходити за рамки та резонувати з загальною художньою концепцією системи скверів на місцях історичних водотоків м. Києва.

Ділянка скверу пов'язана з річкою Почайною та легендою про йорданський срібний ківш. Планується декодувати образ ковша на зоряне небо та покласти у планувальну структуру скверу астеризм Великий ківш. На місцях його найяскравіших зірок планується облаштування матеріальних композиційних вузлів та вузлів берегових ліній.

У розробці цієї ділянки зацікавлене місцеве населення – активна громада вже пропонувала проект по реорганізації цієї ділянки, але він не викликав інтересу у місцевої влади.

4.2.3. Художня програма формоутворення скверу В – «Кирилівський»

Основна функція цього скверу – це меморіалізація Куренівської трагедії 1961 р. Для цього був обраний образ Андромеди, сузір'я якої покладено у планувальну структуру скверу. Відомо, що в день трагедії земляна дамба, що стримувала накачаній в яр за десятиліття бруд, прорвалася і Куренівку накрило 25-метровою хвилею селевого потоку. За даними історика Іллі Афанасьєва загинуло від 350 до 450 осіб. За давньогрецькою легендою про Андромеду, Посейдон накликав на царство Кефея повінь та морське чудовисько, яке спустошувало володіння царя. В жертву було принесено Андромеду. Також пропонується на місці найяскравіших зірок сузір'я, тобто просторових вузлів, зробити аудіо-візуальні інсталяції, пов'язані з образом Куренівської трагедії та чистим водотоком, яким колись був Кирилівський струмок (рис. 4.2.3.1).

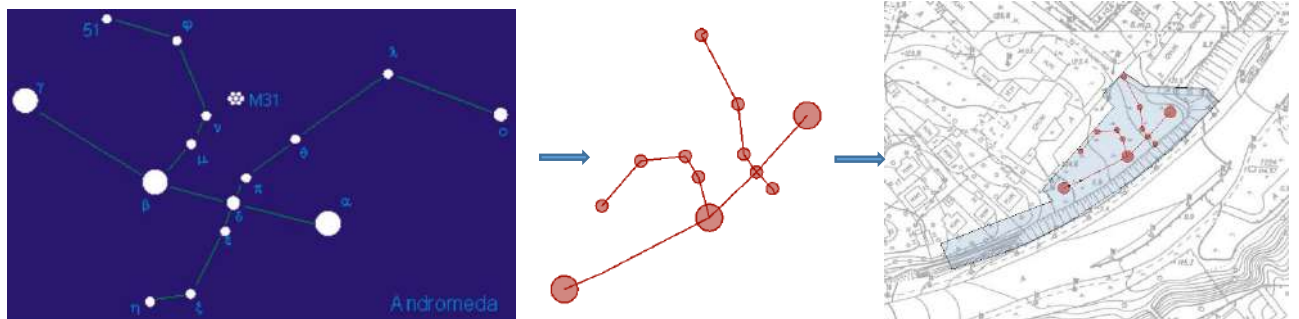

Рис. 4.2.3.1. Художня концепція об'єкту

На ділянці виділено 3 тематичні зони (рис. 4.2.3.2), назви яких розкриватимуться за їх змістом:

1. Струмок надії – джерело з чистою водою, яке символізує початок нового життя;
2. Водоспад прірва – об'ємна інсталяція, що імітує затоплений яр з аудіо-візуальним супроводом, що виконує меморіальну та просвітницьку функції;

3. Воронка – заглиблення у водоспаді, в яке можна зазирнути і емоційно залучитися до об’єкту меморіалізації;
4. Серпантин – шлях до верхньої частини скверу, метафоричного «нового життя»;
5. Сітка над водоймищем – місце релаксації та відпочинку;
6. Вербна алея – прогулянкова алея з висадженими національними рослинами;
7. Культурно-просвітницький майданчик;
8. Зона тимчасового відпочинку;
9. Дитячий майданчик.

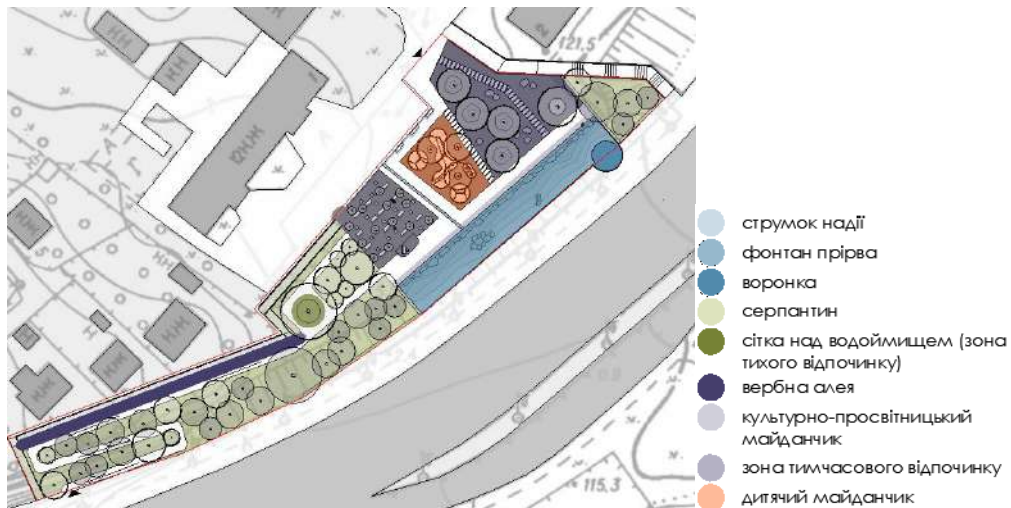

Рис. 4.2.3.2. Схема тематичного зонування ділянки

Відвідувачі скверу були поділені наступним чином:

За метою відвідування скверу:

1. Місцеві мешканці;
2. Туристи;
3. Пішоходи та автомобілісти;

Також пропонується розділити відвідувачів за типами особистості на екстравертів (відмічені червоним) та інтровертів (відмічені синім). Таким чином, різноманіття локацій дозволить найбільш ефективно проводити час усім відвідувачам (рис. 4.2.3.3)

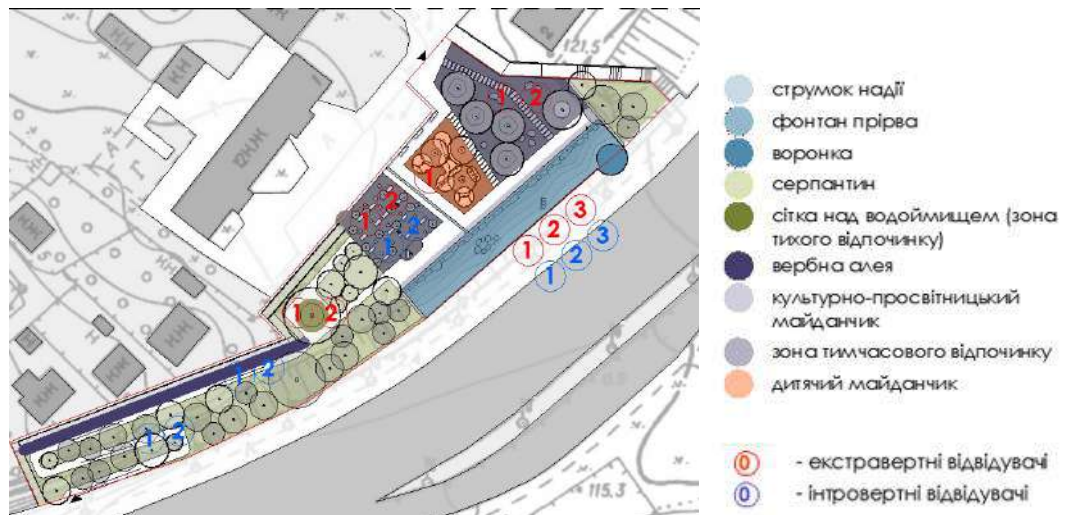

Рис. 4.2.3.3. Схема сценарного моделювання урбанізованого середовища

Рис. 4.2.3.4. Схема програмованого емоційного забарвлення реакцій людини на оточення

На схемі періодичності функціонального використання території показано приблизну кількість проведення часу на тій чи іншій локації в залежності від типу локації. У сквері локації розраховані на перебування на них більше години (культурно-просвітницький майданчик, дитячий майданчик), 20 хвилин – година (сітка над водоймищем) та менше 20 хвилин (серпантин, зона тимчасового відпочинку, водоспад прірва, воронка, вхідна група, вербна алея).

Рис. 4.2.3.5. Схема періодичності функціонального використання території

Об'ємно-просторова композиція майбутнього містобудівного об'єкта у плані повторює сузір'я Андромеди.

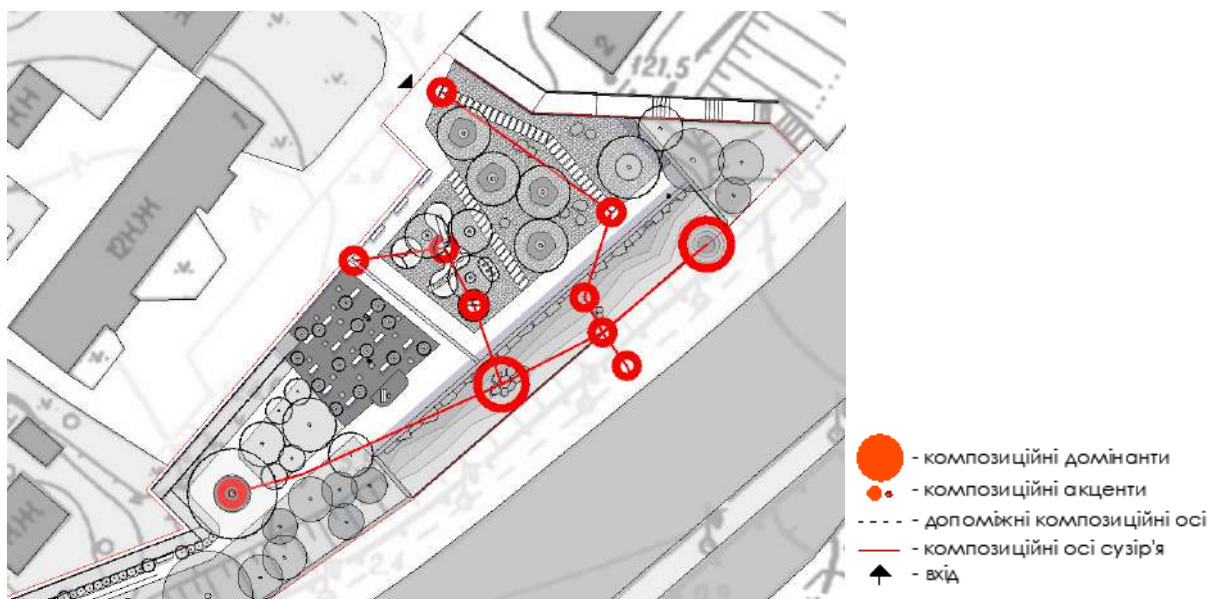

Рис. 4.2.3.6. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта

Рис. 4.2.3.7. Схема узгодження засобів виразності урбанізованого середовища

Під час розробки проектної пропозиції ландшафтно-планувальної організації скверу по вул. Олени Теліги, було виявлено і узагальнено основні естетичні вимоги до об'єкту:

- планування, тематичне зонування, художні об'єкти мають відкликатись на історичну та природну цінність території – Кирилівський струмок та яри, а також на об'єкт меморіалізації – Куренівську трагедію 1961 р.
- засоби виразності мають виражати загальну концепцію містобудівного об'єкту.
- художній образ скверу не повинен виходити за рамки та резонувати з загальною художньою концепцією системи скверів на місцях історичних водотоків м. Києва.

Територія цього скверу знаходиться в трагічній місцевості, сповненої подій, які необхідно меморіалізувати. Однією з них є Куренівська трагедія 1961 р., карбування пам'яті про яку буде провідною ідеєю скверу. Розвиваючи образний ряд зоряного неба, який пов'язує сквери в єдину систему, та

пам'ятаючи про об'єкт меморіалізації, виникає асоціація з сузір'ям Андромеда, в назву якого покладений однойменний міф Стародавньої Греції.

У розробці цієї ділянки зацікавлена місцева громада – Куренівська трагедія – важлива трагічна подія в історії Києва, яка багато років замовчувалась на нівелювалась радянською владою.

4.2.4. Художня програма формоутворення скверу Г – «Павлівський»

В основу плану майбутнього скверу покладено сузір'я Оріон, де зірки трактуються як композиційні вузли. Найбільші – Бетельгейзе, Рігель та Беллатрікс утворюють просторові вузли, менші зірки – матеріальні. До того ж давні українські народні назви цього сузір'я – Плуг та Золотий плуг. Оскільки здавна на території України було поширене хліборобство, що було неможливе без плуга, та існував культ золотого плуга, предки теперішніх українців називали так групу зір, що нині є частиною сузір'я Оріон [66], таким чином вшановуючи своє основне знаряддя обробітку землі. Ця особливість також знайде своє відображення у тематичному зонуванні території (рис. 4.2.4.1).

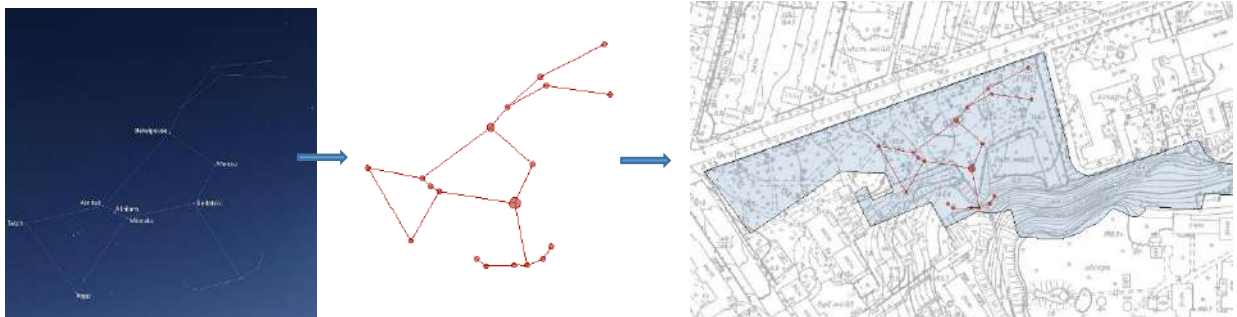
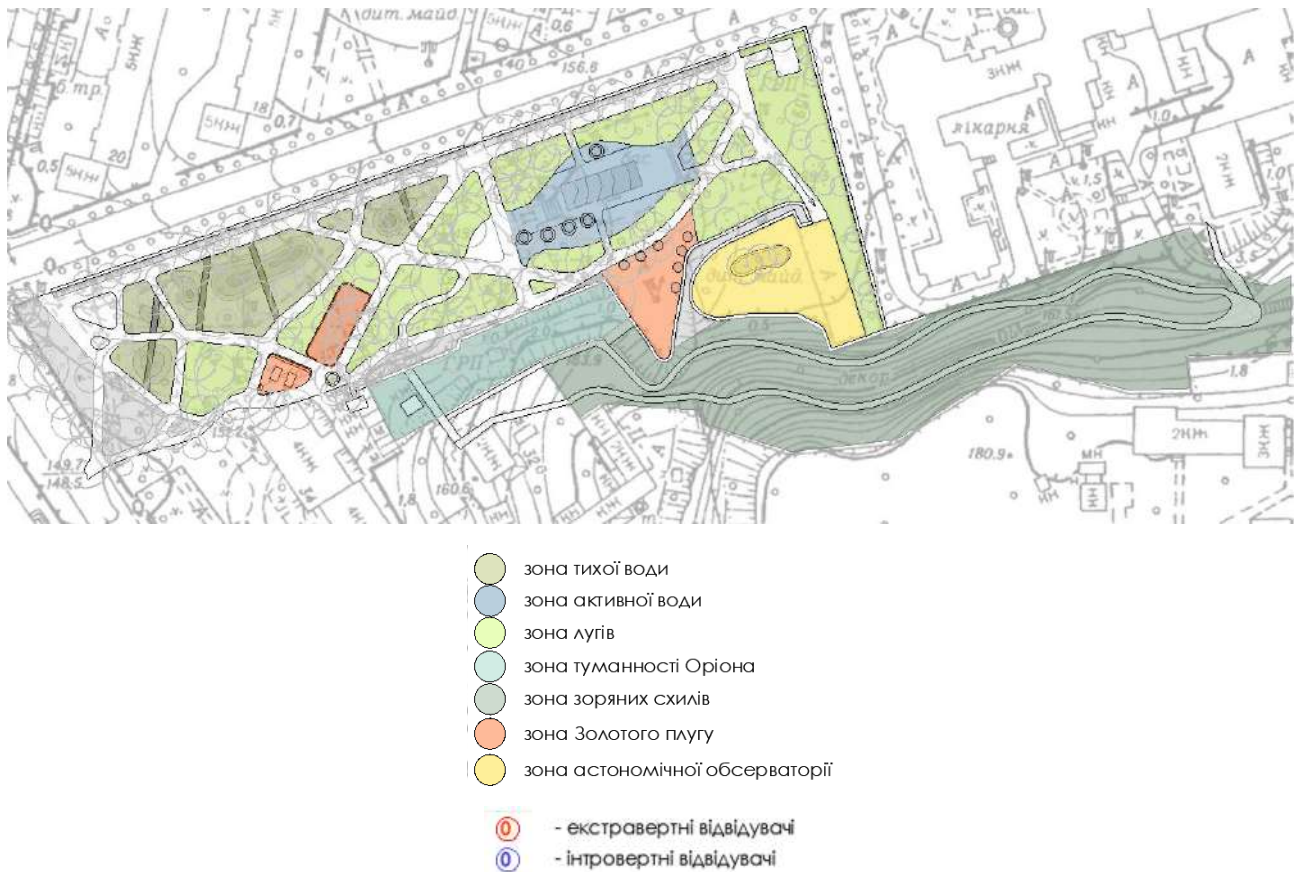

Рис. 4.2.4.1. Художня концепція об'єкту

На ділянці виділено 7 тематичних зон (рис. 4.2.4.2), назви яких розкриватимуться за їх змістом:

1. зона тихої води – дощові садочки;
2. зона активної води – низький басейн з групою фонтанів, аудіо-супроводом та виходом до верхнього рівня (повітряне містечко) і нижнього рівня (початок дігерського маршруту підземною річкою Скоморох);
3. зона лугів – території скверу для тихих прогулянок;

4. зона туманності Оріона – схили з інсталяціями, які імітують зорі та підсвічуються зсередини;
5. зона зоряних схилів – історичні схили Обсерваторної гірки, на яких підсвічуються дерева та чагарники, серпантин для пробіжок;
6. зона Золотого плугу – територія скверу, що імітує оброблену плугом землю, місце для занять спортом та місце для вигулу тварин;
7. зона астрономічної обсерваторії – складається із експериментального дитячого майданчика, який обладнаний телескопами та картою зоряного неба.

Рис. 4.2.4.2. Схема тематичного зонування ділянки

Відвідувачі скверу були поділені наступним чином:

За метою відвідування скверу:

1. Батьки з дітьми;
2. Спортсмени;
3. Відвідувачі з собаками;
4. Місцеві мешканці;

5. Туристи

Також пропонується розділити відвідувачів за типами особистості на екстравертів (відмічені червоним) та інтровертів (відмічені синім). Таким чином, різноманіття локацій дозволить найбільш ефективно проводити час усім відвідувачам (рис. 4.2.4.3)

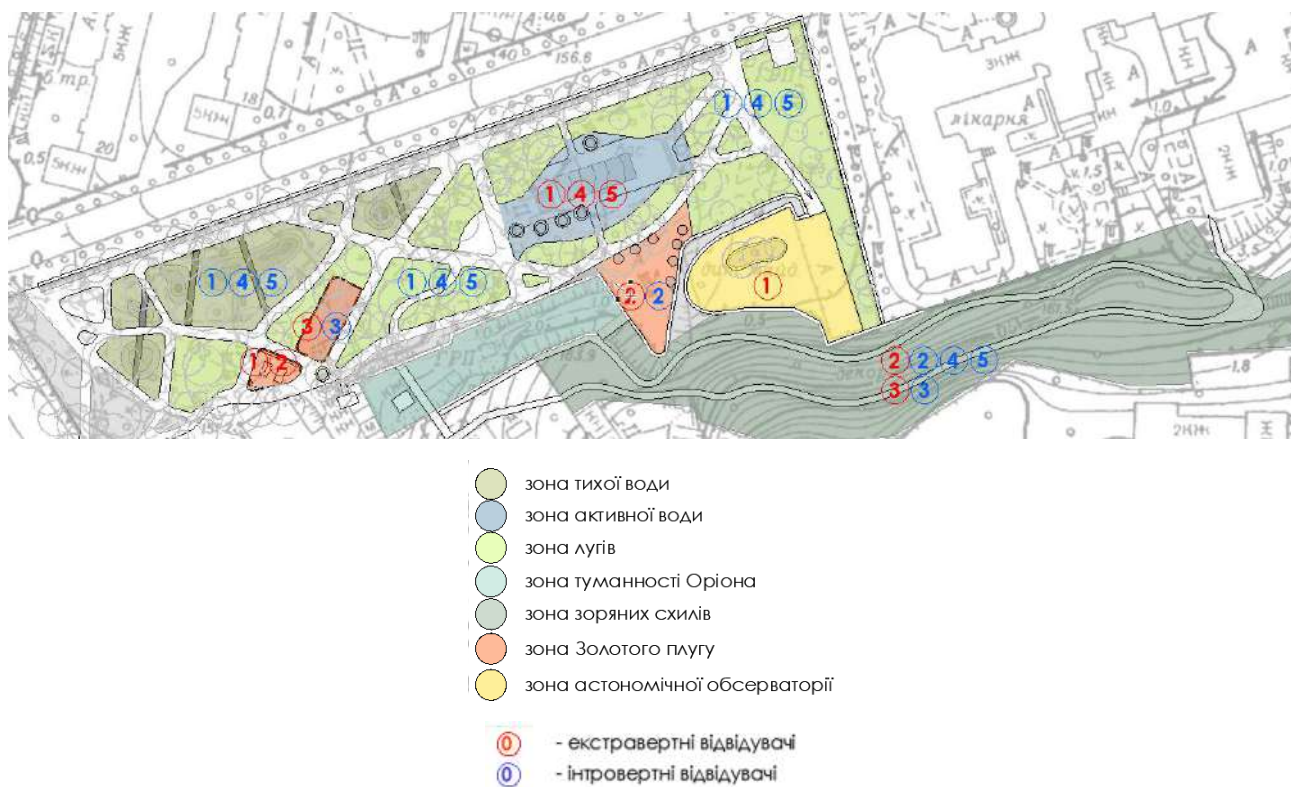

Рис. 4.2.4.3. Схема сценарного моделювання урбанізованого середовища

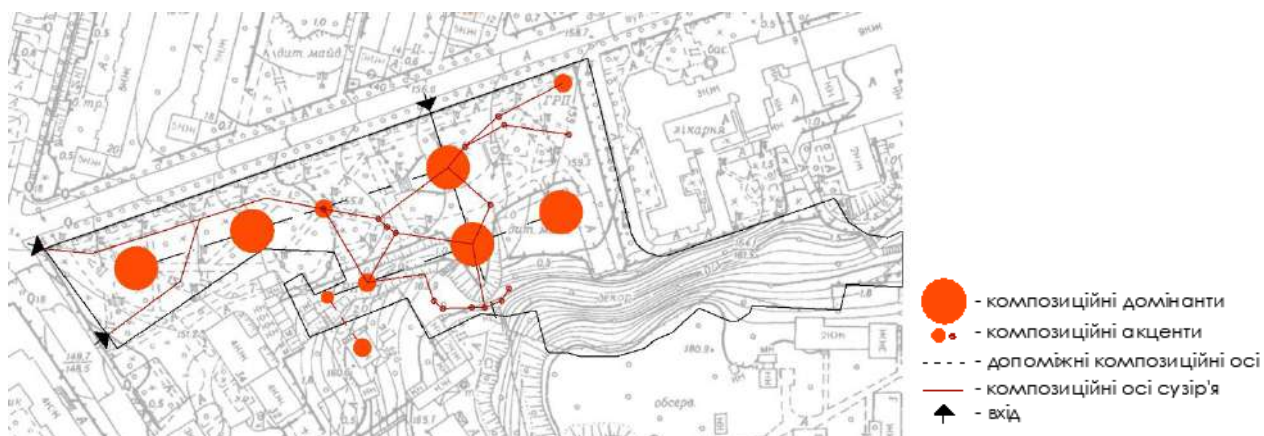
Рис. 4.2.4.4. Схема програмованого емоційного забарвлення реакції людини на оточення

На схемі періодичності функціонального використання території показано приблизну кількість проведення часу на тій чи іншій локації в залежності від типу локації. У сквері локації розраховані на перебування на них більше години (дитячий та спортивний майданчики, майданчик для вигулу собак, зона лугів), 20 хвилин – година (зона зоряних схилів, зона Золотого плугу, зона тихої і активної води) та менше 20 хвилин (навколо інсталяцій та арт-об'єктів, пішохідні доріжки).

Рис. 4.2.4.5. Схема періодичності функціонального використання території

Об'ємно-просторова композиція майбутнього містобудівного об'єкта у плані повторює сузір'я Оріон; доміанти співпадають з найяскравішими зірками, акценти – зі звичайними зірками цього сузір'я. Також було додано дві перпендикулярні осі, щоб приєднати зони за межами сузір'я.

Рис. 4.2.4.6. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта

Пам'ятаючи про зв'язок ділянки з історичною річкою Скоморох, пропонується створення елементів благоустрою та інсталяцій з динамічною водою, що будуть нагадувати відвідувачам про історично-важливий водний ресурс Києва.

Також пропонується зберегти важливі для місцевого населення мурали.

Рис. 4.2.4.7. Схема узгодження засобів виразності урбанізованого середовища

Під час розробки проектної пропозиції ландшафтно-планувальної організації Павлівського скверу було виявлено і узагальнено основні естетичні вимоги до об'єкту:

- планування, тематичне зонування, художні об'єкти мають відкликатись на історичну цінність території, на її природню складову – річку Скоморох та Обсерваторну гірку, та на техногенну складову – навколишню історичну забудову, а саме на Астрономічну обсерваторію та Флігель кінця ХІХ ст.
- засоби виразності мають виражати загальну концепцію містобудівного об'єкту.
- художній образ скверу не повинен виходити за рамки та резонувати з загальною художньою концепцією системи скверів на місцях історичних водотоків м. Києва.

Оскільки Павлівський сквер асоціюється з обсерваторією та Обсерваторною гіркою, під якою бере початок річка Скоморох, доцільним буде продовжити асоціації з обсерваторією, а саме із зоряним небом, з сузір'ям Оріон, яке є найяскравішим у Північній півкулі, яке можна побачити із Академічної обсерваторії. Виявлення цих регіональних особливостей, а також «духу місця» допоможуть розробити унікальний сквер, зберегти колективну пам'ять місця та його історію.

У розробці цієї ділянки зацікавлене і місцеве населення – громада активно з 2003 року відстоює цю єдину зелену оазу району.

4.2.5. Художня програма формоутворення скверу Д – «Чумацький шлях»

В плануванні майбутнього скверу знайде своє відображення образ галактики Чумацький шлях. Також в концепцію буде покладений Чумацький шлях, як торгово-візницький шлях ХVІ—ХІХ століть. Оскільки сквер здебільшого буде поділений на зручний транзит, що сполучатиме метро Голосіївська та вул. Голосіївську, і зону очікування транспорту, буде запропонований публічний простір з мощенням із білих камінців, що нагадуватимуть соляні озера Криму. Також, враховуючи знаходження скверу над

Голосіївським струмком, образ живої води знайде своє відображення у елементах благоустрою та інсталяціях на території скверу (рис. 4.2.5.1).

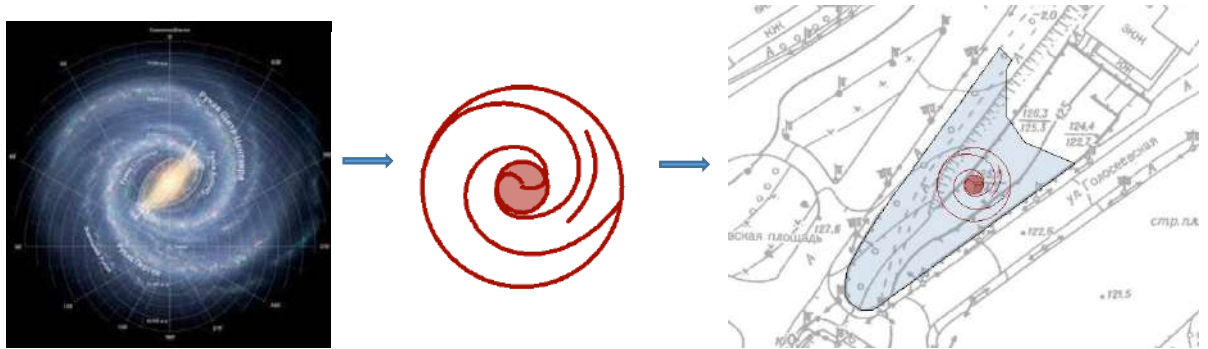

Рис. 4.2.5.1. Художня концепція об'єкту

На ділянці виділено 4 тематичні зони (рис. 4.2.5.2), назви яких розкриватимуться за їх змістом:

1. зона Соляного озера – центральний публічний простір скверу з сухим фонтаном та мощенням із білих камінців, що імітує кримські соляні озера, зона зустрічей, виступів, лекцій;
2. зона степу – зона з зеленими насадженнями, що імітують флору українського степу;
3. зона оазису – місце очікування громадського транспорту з посадженими деревами, які дають глибоку тінь;
4. зона Чумацького шляху – прогулянкова стежка.

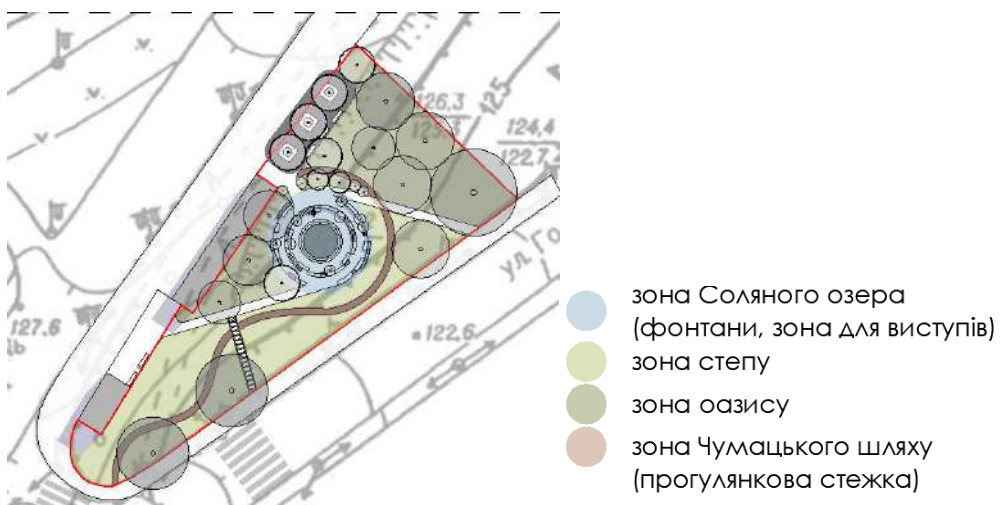

Рис. 4.2.5.2. Схема тематичного зонування ділянки

Відвідувачі скверу були поділені наступним чином:

За метою відвідування скверу:

1. Відпочиваючі;
2. Туристи;
3. Пішоходи, що йдуть до метро.

Також пропонується розділити відвідувачів за типами особистості на екстравертів (відмічені червоним) та інтровертів (відмічені синім). Таким чином, різноманіття локацій дозволить найбільш ефективно проводити час усім відвідувачам (рис. 4.2.5.3).

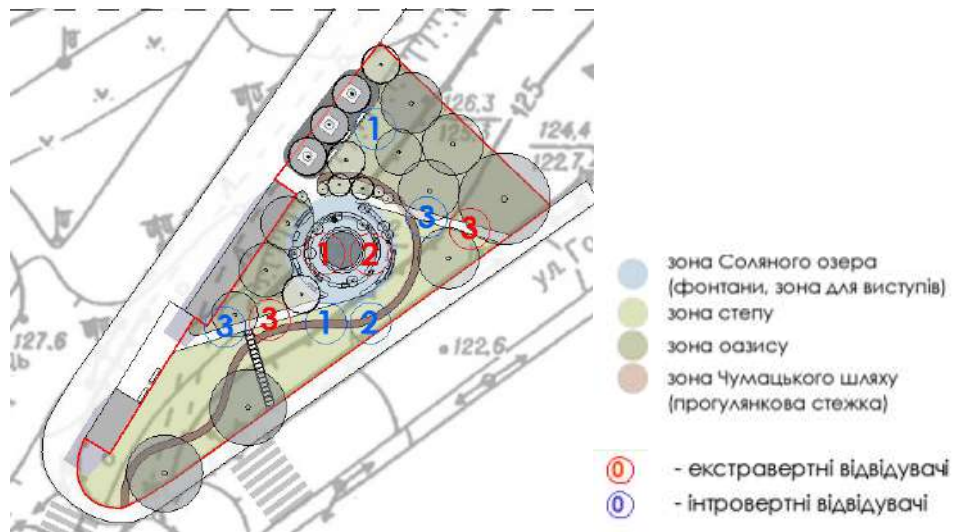

Рис. 4.2.5.3. Схема сценарного моделювання урбанізованого середовища

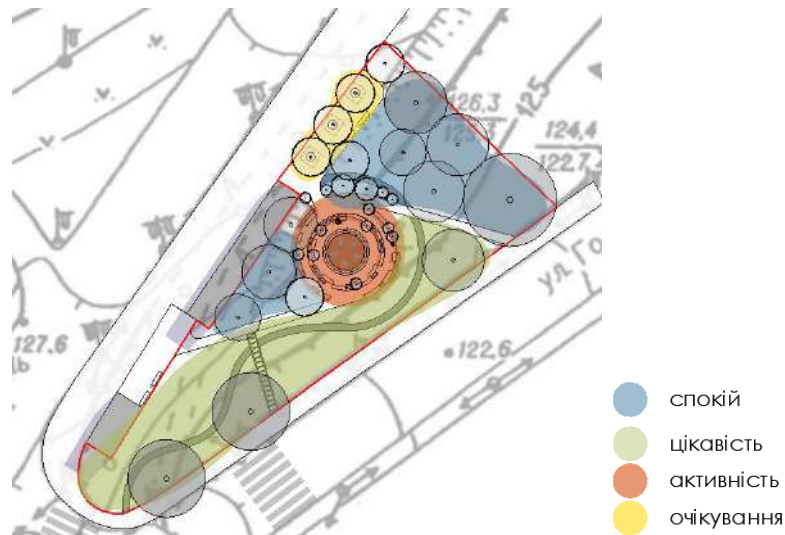

Рис. 4.2.5.4. Схема програмованого емоційного забарвлення реакцій людини на оточення

На схемі періодичності функціонального використання території показано приблизну кількість проведення часу на тій чи іншій локації в залежності від типу локації. У сквері локації розраховані на перебування на них більше 20

хвилин (зона Соляного озера, зупинка громадського транспорту), 5 – 20 хвилин (зона оазису, зона степу) та менше 5 хвилин (Чумацький шлях).

Рис. 4.2.5.5. Схема періодичності функціонального використання території

Об'ємно-просторова композиція майбутнього містобудівного об'єкта у плані повторює галактику Чумацький шлях; домінантою – головним публічним простором скверу виступає центр галактики. Також було додано два раціональних композиційних акценту – вхідні зони скверу.

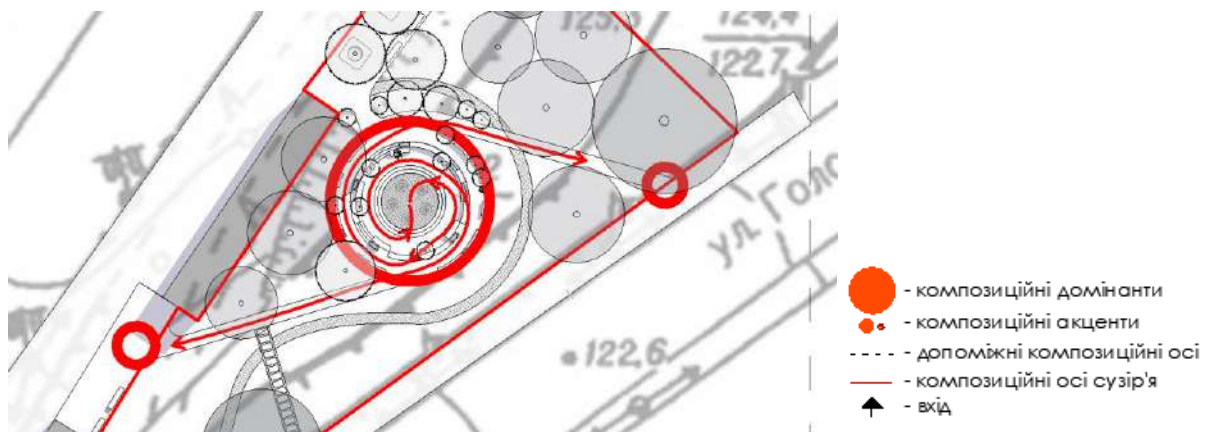
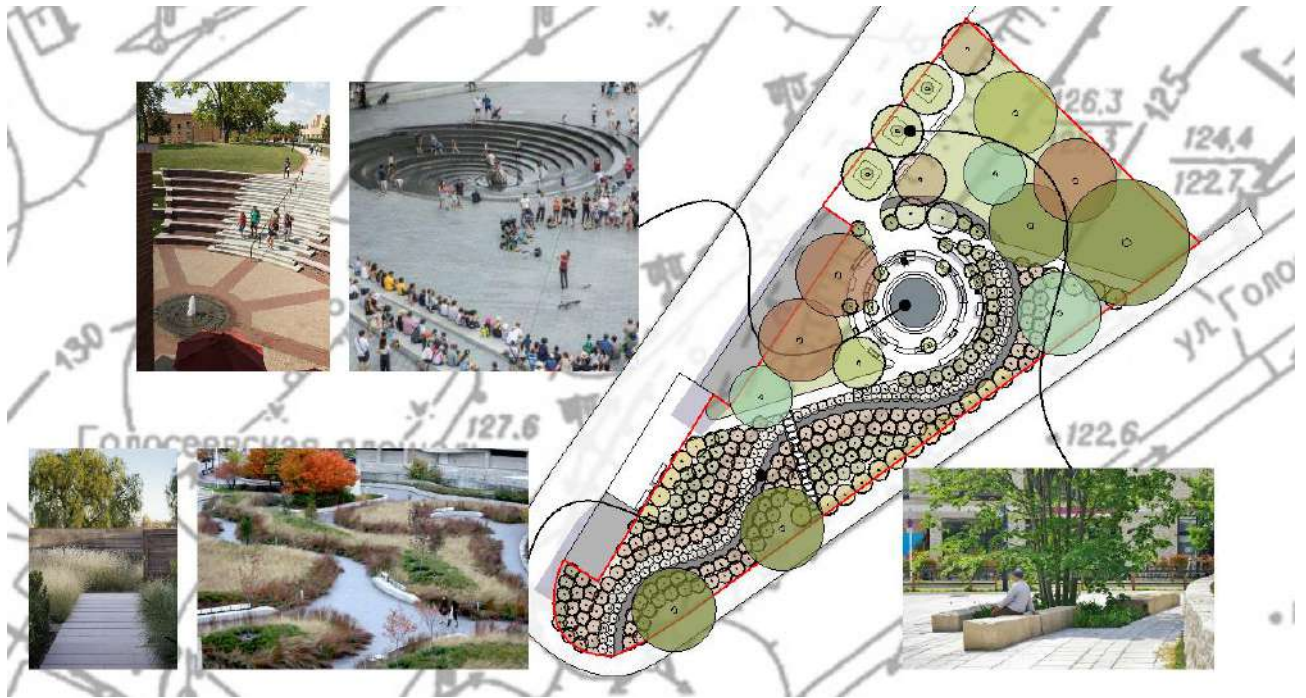

Рис. 4.2.5.6. Схема об'ємно-просторової композиції містобудівного об'єкта

Рис. 4.2.5.7. Схема узгодження засобів виразності урбанізованого середовища

Під час розробки проектної пропозиції ландшафтно-планувальної організації скверу на розі Голосіївського проспекту та Голосіївської вулиці, було виявлено і узагальнено основні естетичні вимоги до об'єкту:

- планування, тематичне зонування, художні об'єкти мають відкликатись на історичну та природну цінність території – Голосіївський струмок та легенду місця, пов'язану з Чумацьким шляхом.
- засоби виразності мають виражати загальну концепцію містобудівного об'єкту.
- художній образ скверу не повинен виходити за рамки та резонувати з загальною художньою концепцією системи скверів на місцях історичних водотоків м. Києва.

Оскільки територія цього скверу пов'язана з Голосіївським струмком, який протікає під нею та Чумацьким шляхом, адже саме звідси чумаків проводили у добрий шлях на Крим за сіллю, було запропоновано розвинути цю асоціацію та розглянути Чумацький шлях як галактику, у якій розташована наша Сонячна система.

У розробці цієї ділянки зацікавлена місцева громада – оскільки розглядається проект реконструкції Голосіївської площі, організація цієї частини буде її логічним продовженням.

Висновки до розділу 4

Організація системи регіоналістичних скверів на місцях підземних київських річок передбачає втілення загальної художньої концепції. Загальна художня концепція полягає в об'єднанні підземного світу, який символізують підземні ріки і струмки, зоряного неба – синонімічні до духів місця скверів сузір'я, і Землі – місця перетину світу ідей і речей. Червоною ниттю через концепції всіх скверів проходить динамічна жива вода і легенда, пов'язана з нею.

Таким чином, сквер «Либідь» отримав свого духа місця у вигляді родини засновників Києва, сквер «Почайна» - легенду про хрещення Русі, Кирилівський сквер меморіалізує Куренівську трагедію, яка мала місце у цих місцях у 1961 році, Павлівський сквер – сузір'я Оріон, найяскравіше сузір'я, яке можна спостерігати з київської обсерваторії, яка з ним межує, сквер «Добрий шлях» - напівлегенду про Чумацький шлях.

РОЗДІЛ 5. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Вступ

Цивільний захист України – це державна система органів управління, сил і засобів, для організації та забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру [69].

Надзвичайна ситуація (НС) – це порушення нормальних умов життя та діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним, епідемією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до загибелі людей і матеріальних витрат [69].

Загальними ознаками надзвичайних ситуацій є:

- Наявність або загроза загибелі людей;

- Істотне погіршення стану довкілля;
- Матеріальні збитки;
- Суттєві погіршення умов життєдіяльності населення.

За масштабом поширення з урахуванням тяжких наслідків НС можуть бути:

- Загальнодержавного рівня;
- Регіонального рівня;
- Місцевого рівня
- Об'єктового рівня.

За швидкістю і раптовістю протікання НС класифікують на:

- Раптові (вибухи, землетруси, транспортні аварії та катастрофи);
- НС, які швидко поширюються (аварії з викидом СДОР, утворення хвиль прориву на гідрологічних спорудах, пожежі, тощо);
- НС, які поширюються з помірною швидкістю (аварії з викидом радіоактивних речовин, аварії на комунально-енергетичних мережах);
- НС, які повільно поширюються (посухи, епідемія, екологічнонебезпечні явища) [72].

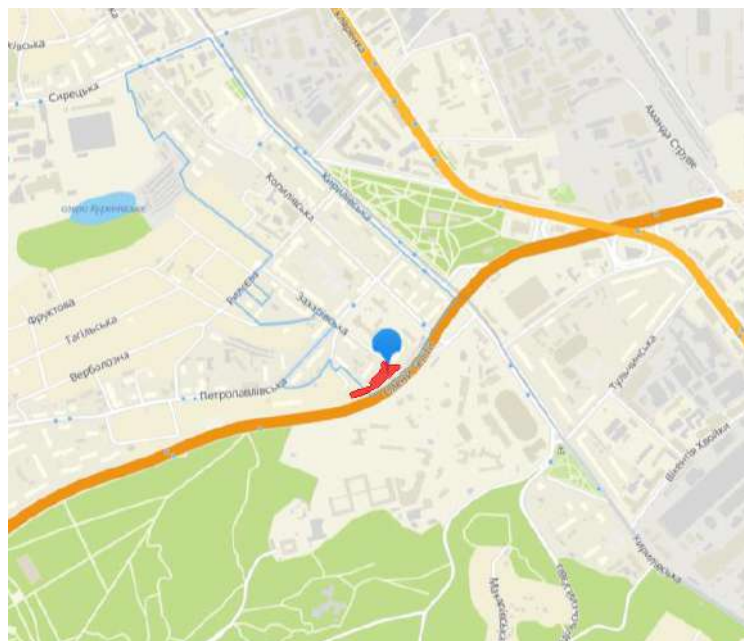
Завдання Цивільного захисту (ЦЗ) України:

- Запобігання виникненню небезпечних ситуацій техногенного походження і вжиття заходів для зменшення збитків та втрат у разі аварій, катастроф, вибухів, великих пожеж і стихійних лих;
- Оповіщення населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій у мирний і воєнний час та постійне інформування його про наявну обстановку;
- Захист населення від наслідків стихійних лих, аварій, катастроф, великих пожеж і застосованих засобів ураження;
- Організація життєзабезпечення населення під час аварій, катастроф, стихійного лиха та у воєнний час;
- Організація та проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у районах лиха та в осередках ураження [71].

5.1. Коротка характеристика об'єкту проектування

5.1.1 Характеристика району в якому проектується об'єкт

- Ділянка знаходиться в Оболонському районі м. Києва, в місцевості Куренівка і межує з:
  - на Півночі – з вул. Петропавлівською;
  - на Сході – з вул. Захарівською;
  - на Півдні – з вул. Олени Теліги;
  - на Заході – з пров. Петропавлівським (рис. 5.1.1).
- На ділянці проектування переважають опідзолені ґрунти переважно на лесових породах;
- Найнижча відмітка – 121.5 м, найвища – 124.6 м.
- На ділянці високий рівень ґрунтових вод;
- КО «Київзеленбуд» ділянці проектування присвоєний індекс: 1000543, цільове призначення ділянки – зелені насадження загального користування, сквер;
- Забудова на ділянці відсутня;
- Середня температура на ділянці проектування за рік складає - 7,7⁰. Максимальна середня температура - 20,4⁰, мінімальна середня температура – -5,4⁰.
- Середня швидкість вітру за рік складає 4.5 м/с, (16,2 км/год).
- Переважання повторюваності напрямку вітру за рік: північно-західній.

Рис. 5.1.1 Схема розташування ділянки проектування

5.1.2 Характеристика об'єкта проектування

- Об'єкт проектування – меморіальний сквер, присвячений пам'яті жертв Куренівської трагедії 1961 р. На території скверу будуть розміщуватися: штучний водоспад-прірва, що імітує затоплений яр з аудіо-візуальним супроводом, що виконує меморіальну та просвітницьку функції; зона роздумів – місця тихого відпочинку біля інсталяції; зона діброви пам'яті – зелені насадження, що імітують густий ліс та захищають сквер від шуму з головної вулиці; відкритий лекторій, дитячий та спортивний майданчики, сітка-батут, комунально-складська зона (рис. 5.1.2).
- Загальна площа ділянки – 0,6 га.
- Об'єкт передбачений для цілодобового функціонування.
- Кількість одночасних відвідувачів (із розрахунку 1га/100 осіб) становить 60 відвідувачів.

Рис. 5.1.2 Генеральний план скверу

5.2 Обґрунтування та прийняття рішень з питань цивільного захисту

5.2.1 Аналіз потенційно небезпечних об'єктів в районі проектування

В районі проектування існують наступні потенційно небезпечні об'єкти:

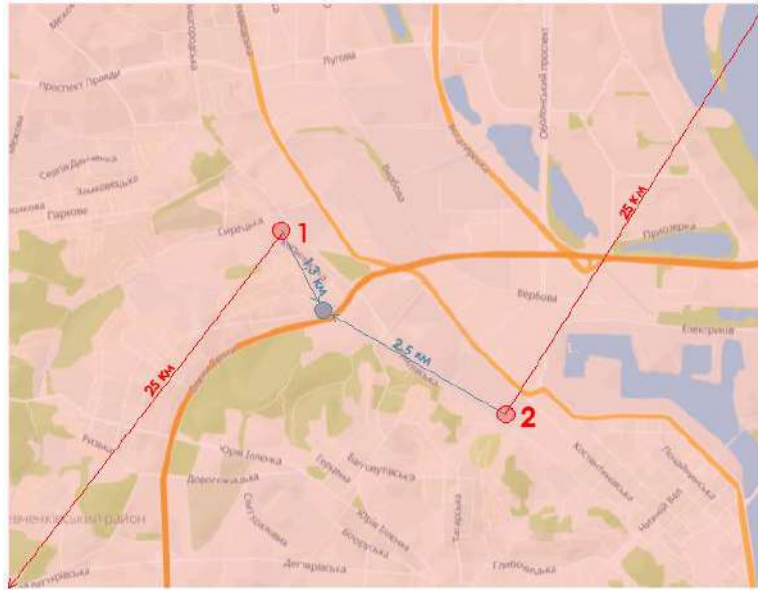
- АТ "Київський вітамінний завод" (1,3 км) – небезпека зараження хімічними речовинами в разі вибуху або пожежі;

- Фармацевтичний завод «Фармак» (2,5 км) – небезпека зараження хімічними речовинами в разі вибуху або пожежі;
- Дніпровська водонапірна станція ВАТ «АК «Київводоканал» (13 км) – використання газо-повітряної суміші, вибухонебезпечний об'єкт, а також небезпека витоку хлору;
- Деснянська водонапірна станція ВАТ «АК «Київводоканал» (12,4 км) – використання газо-повітряної суміші, вибухонебезпечний об'єкт, а також небезпека витоку хлору;
- ТЕЦ-3 «АК «Київенерго» (7,7 км) – використання газо-повітряної суміші, вибухонебезпечний об'єкт;
- ТЕЦ-5 «АК «Київенерго» (18 км) – використання газо-повітряної суміші, вибухонебезпечний об'єкт;
- ТЕЦ-6 «АК «Київенерго» (17 км) – використання газо-повітряної суміші, вибухонебезпечний об'єкт;
- Завод «Радикал» (19 км) – небезпека зараження ртуттю в разі вибуху або пожежі;
- Інститут ядерних досліджень НАН України (16,3 км) – небезпека радіоактивного ураження в разі вибуху або пожежі.

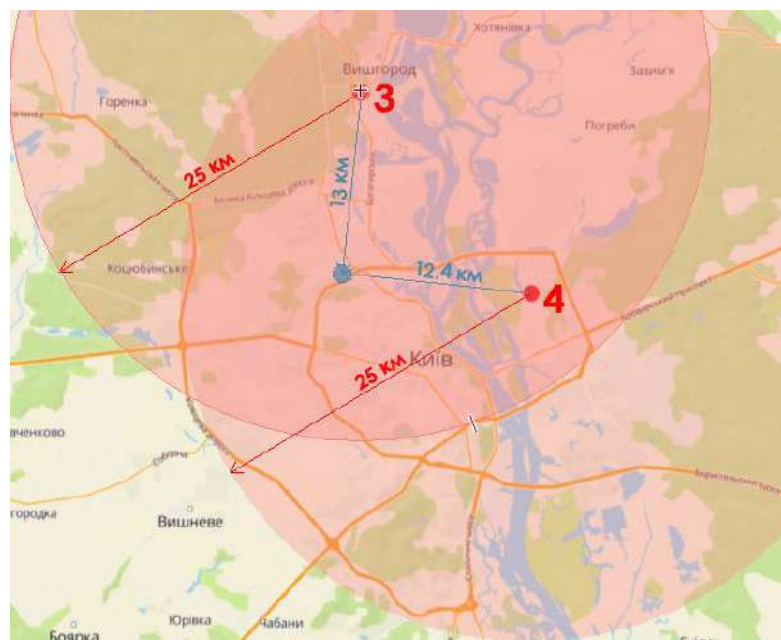
Найбільш потенційно небезпечними об'єктами для ділянки проектування є:

1. АТ "Київський вітамінний завод" (вулиця Копилівська, 38, Київ),
2. Фармацевтичний завод «Фармак» (вулиця Кирилівська, 63, Київ),
3. Дніпровська водонапірна станція ВАТ «АК «Київводоканал» (вулиця Дніпроводська, 1А, Київ),
4. Деснянська водонапірна станція ВАТ «АК «Київводоканал» (проспект Алішера Навої, Київ).

Ділянка проектування знаходиться на відстані менше 25 км від найбільш потенційно небезпечних об'єктів промисловості, отже у випадку аварії та викиду небезпечних хімічних речовин ділянка потрапляє у радіус ураження (рис. 5.2.1, рис. 5.2.2).

Рис. 5.2.1 Схема зони можливого хімічного зараження від витoku хімічних речовин з АТ "Київський вітамінний завод" (1), Фармацевтичного заводу «Фармак» (2).

Рис. 5.2.2 Схема зони можливого хімічного зараження від витoku хлору з Дніпровської водонапірної станції ВАТ «АК «Київводоканал» (3), Деснянської водонапірної станції ВАТ «АК «Київводоканал» (4).

5.2.2 Прийняття рішень з питань цивільного захисту на об'єкті, що проектується

Через ряд обставин, а саме: високий рівень поверхневих вод (адже ділянка проектування знаходиться над підземним Кирилівським струмком), функціональне призначення ділянки – сквер, тобто місце тимчасового

відпочинку відвідувачів, в умовах надзвичайної ситуації (можливого хімічного зараження від витоку хлору та інших хімічних речовин) пропонується евакуація населення.

5.3. Розрахунок заходів цивільного захисту на об'єкті, що проектується

Евакуація — це упорядковане виведення чи вивезення людей з об'єктів і населених пунктів, перебування в яких стає небезпечним для життя.

Основна мета евакуації — забезпечення безпеки кожної людини і всіх.

Евакуації підлягають цінності, документація та архівні матеріали. Масштаби евакуації залежать від величини поширення ураження чи загрози надзвичайної ситуації. Успішність проведення евакуації залежить від підготовленості керівництва об'єктів, населених пунктів, адміністративних територій, керівників держави, населення, сил і засобів.

Розрізняють такі види евакуації:

- загальна евакуація — будівля або населений пункт звільняються повністю;

- часткова евакуація — звільняється частина приміщення, населеного пункту чи адміністративного району. При частковій евакуації необхідно обмежити господарсько-виробничу діяльність і збільшити шанси на врятування. Така евакуація в будь-яку мить може перерости в загальну евакуацію;

- негайна евакуація є терміновим заходом, якщо надзвичайна подія (пожежа, вибух, аварія та інш.) уже виникла, або може виникнути в обмежений відрізок часу. Кожний з названих видів евакуації під впливом обстановки, що змінюється, може перерости в негайну евакуацію;

- тимчасова евакуація - проводиться при порівняно невеликій, тимчасовій загрозі (підняття рівня води, хімічна аварія на віддаленні та інш.).

Відвідувачі повинні бути евакуйовані за межі міста в небезпечне місце автомобільним, автобусним чи пішим шляхом.

Оповіщає і організує евакуацію евакокомісія.

У випадку хімічного зараження від витоку хімічних речовин з АТ "Київський вітамінний завод" маршрут евакуації проходить від вул. Олени Теліги до південно-західної околиці м. Києва з подальшим розміщенням у містах та селищах Київської області, що знаходяться за 25 км від АТ "Київський вітамінний завод" (наприклад, Глеваха або Крушинка).

У випадку хімічного зараження від витоку хімічних речовин з Фармацевтичного заводу «Фармак» маршрут евакуації проходить від вул. Олени Теліги до західної околиці м. Києва з подальшим розміщенням у містах та селищах Київської області, що знаходяться за 25 км від Фармацевтичного заводу «Фармак» (наприклад, Макарів або Мотижин).

У випадку хімічного зараження від витоку хлору з Дніпровської водонапірної станції ВАТ «АК «Київводоканал» маршрут евакуації проходить від вул. Олени Теліги до південної околиці м. Києва (наприклад, Теремки або Корчувате).

У випадку хімічного зараження від витоку хлору з Деснянської водонапірної станції ВАТ «АК «Київводоканал» маршрут евакуації проходить від вул. Олени Теліги до західної околиці м. Києва (наприклад, Петропавлівської Борщагівки).

Голова комісії визначає місце Збірної евакуаційного пункту (ЗЕП); маршрути евакуації з приміщень; кількість евакуаційних груп (не більше 100 чоловік в одній групі); призначає старших груп; спосіб евакуації; маршрут евакуації та кроки маршрутів, Проміжні пункти евакуації (ППЕ); Приймальний евакуаційний пункт (ПЕП).

Основний спосіб евакуації комбінований.

Висновки до розділу 5

Кодекс Цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагування на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки

громадян України, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності при виникненні надзвичайних ситуацій і проведенні відповідних заходів щодо їхліквідації.

Розділ «Заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» є інструментом виконання вимог Кодекс Цивільного захисту України на місцевому рівні, а обґрунтовані даним проектом рішення та пропозиції є обов'язковими для виконання.

ВИСНОВКИ

1. На основі проведеного аналізу досвіду керування засадами критичного регіоналізму при організації територій, зокрема скверів, було виявлено, що така стратегія організації міських територій є дієвою. Дослідивши наукові роботи, публікації та практичний досвід з організації ландшафтно-планувальних об'єктів з урахуванням регіональних особливостей, було виділено та декодовано шість принципів критичного регіоналізму Кеннета Фремптона на площину скверобудування, а саме: керування методом адхокізму; проектування камерних, а не монументальних об'єктів; свідоме підсилення ролі природо-кліматичних факторів; акцент на сприйняття індивідом ландшафтно-рекреаційного об'єкту на ірраціональному рівні; відмова від уніфікації; розвиток ландшафтно-рекреаційних територій в місцях хаотичної урбанізації.
2. Було проаналізовано київські сквери та виявлено їх регіональні особливості. Київські сквери першої половини ХХ ст. мають чітко виражені характерні риси – елементи благоустрою з чавуну. Найяскравішими прикладами є фонтани Термена. Сквери другої половині ХХ століття не відзначаються виразністю, вони позбавлені яскравих індивідуальних та регіональних особливостей, для них характерною є регулярна ландшафтно-планувальна структура. У організації скверів після 1991 р. можна прослідити закономірний розвиток в бік гуманізації та демократизації міського середовища. Важливою, якщо і не основоположною умовою створення або реорганізації скверів є думка громади.

3. Найбільш цікавою особливістю київського скверобудування є зв'язок скверів з водою – історичними річками та струмками, які наразі протікають у підземних колекторах. Вода з цих водотоків використовується для функціонування бюветів, фонтанів та басейнів, що є домінантами скверів.

4. Система регіоналістичних скверів на місцях історичних річок буде своєчасним і потрібним заходом покращення міського середовища та міської пам'яті.

5. Аналіз обраних ділянок показав, що вони потребують часткової або повної реорганізації. Райони, в яких вони розташовані, потребують ландшафтно-рекреаційних зон і туристичних магнітів, які принесуть нові економічні ресурси, адже одним із шести принципів критичного регіоналізму є розвиток в місцях хаотичної урбанізації, в «правильно-маргіналізованих» районах міста.

6. Планується організація системи скверів, в яких будуть враховані регіональні особливості київського скверобудування, *genius loci* районів і ділянок проектування, потреби та побажання місцевих громад, культурно-просвітницькі та меморіальні функції.

7. Планується урізноманітнити рослинний світ обраних п'яти скверів, використовуючи рослини не лише для естетизації простору, а й для просвітництва, покращення екології та збиральництва.

8. Художня концепція полягає в об'єднанні підземного світу, який символізують підземні ріки і струмки, зоряного неба – синонімічні до духів місця скверів сузір'я, і Землі – місця перетину світу ідей і речей. Червоною ниткою через концепції всіх скверів проходить динамічна жива вода і легенда, пов'язана з нею.

9. Таким чином, сквер «Либідь» отримав свого духа місця у вигляді родини засновників Києва, сквер «Почайна» - легенду про хрещення Русі, Кирилівський сквер меморіалізує Куренівську трагедію, яка мала місце у цих місцях у 1961 році, Павлівський сквер – сузір'я Оріон, найяскравіше сузір'я, яке можна спостерігати з київської обсерваторії, яка з ним межує, сквер «Добрий шлях» - напівлегенду про Чумацький шлях.

10. Заходи цивільного захисту забезпечують безпеку людей у випадку надзвичайної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рикер П. и др. Память, история, забвение. – Издательство гуманитарной литературы, 2004. – 728 с.
2. Цели в области устойчивого развития [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/cities/>
3. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини: [Електронний ресурс] // від 16.11.1972 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text
4. Закон України № 156-VIII Про засади державної регіональної політики: [Електронний ресурс] // від 05.02.2015 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/156-19>
5. Типові правила благоустрою території населеного пункту, затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 27.11.2017 № 310 [5]
6. Закон України "Про благоустрій населених пунктів" [Електронний ресурс] // від 05.02.2015 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15>
7. Alexander Tzonis, Liane Lefaivre. How Not to Teach Architectural History || History Is Returning to Design. –Journal of Architectural Education/ AUT Vol. 34; Iss. 1, 1980 – 7-10 с.
8. Frampton, Kenneth. Modern architecture: A Critical History – Thames and Hudson, 1985 – 314 с.
9. Lefaivre, L. M., and Alexander Tzonis. Critical regionalism: architecture and identity in a globalized world – Prestel publishing, 2003 – 164 с.
10. Альдо Росси. Архитектура города — М. : Стрелка Пресс, 2017. – 264 с.
11. Чарльз Дженкс. Язык архитектуры постмодернизма — Москва : Стройиздат, 1985. — 136 с.
12. Тімохін, Віктор Олександрович. Регіоналізм і архітектурно-містобудівні проблеми урбанізації – Регіональна політика, вип. 11, 2016 – 59-63 с.
13. Bowring Jacky, Simon Swaffield. Think global, think local: Critical regionalism and landscape architecture – Landscape Review 9.2, 2004 – 1-12 с.

14. Bowring, Jacky & Egoz, Shelley & Ignatieva, Maria. As good as the West: two paradoxes of globalisation and landscape architecture in St. Petersburg – JoLA - Journal on Landscape Architecture, 2009 – 204-210 с.
15. Relph Edward. Place and Placelessness – London: Pion, 1976 – 160 с.
16. Christian Norberg-Schulz. Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture – Rizzoli, 1979 – 216 с.
17. Fang Wang, Martin Prominski. Urbanization and Locality Strengthening Identity and Sustainability by Site-Specific Planning and Design – Springer, Berlin, 2018 – 384 с.
18. Fang Wang, Martin Prominski. Water-Related Urbanization and Locality Protecting, Planning and Designing Urban Water Environments in a Sustainable Way – Springer, Berlin, 2020 – 377 с.
19. Huiting Ruan, Martin Prominski. Understanding and developing locality with a non-representational approach: Cases of waterfront spaces along the river Rhine River – Research and Applications IF2.443, 2021, DOI: 10.1002/rra.3923
20. Carmona, M., Heath, T. O., & Oc, T. T. and Tiesdell, S. Public Places-Urban Spaces, The Dimensions of Urban Design – 2003 – 322 с.
21. Дух места – Speech №9, 2012 – 65 с.
22. Рябушин А. В. Творческие противоречия в новейшей архитектуре Запада. – М. : Стройиздат, 1985. – 272 с.
23. Castells, M. The Rise of the Network Society – London: Blackwell Publishers, 2003 – 656 с.
24. Frampton, K. Seven Points for the Millennium: An Untimely Manifesto, Architectural Review – 1999, 76-80 с.
25. Frampton, K. Critical Regionalism Revisited, Agglutinations – 2003 [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.agglutinations.com
26. Hobsbawm, E. and Ranger, T. The Invention of Tradition. – Cambridge, Cambridge University Press, 1983 – 324 с.
27. Halbwachs, M. On Collective Memory. Trans. and ed. Lewis Coser. – Chicago: University of Chicago Press, 1992 – 400 с.

28. Watson, G. B., & Bentley, I. Identity by design. – Oxford: Architectural Press (Elsevier), 2003. <https://doi.org/10.4324/9780080489025>
29. Таємний сад, проект бюро Олсон і Кундіг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://olsonkundig.com/projects/secret-garden/>
30. El Anatsui's Broken Bridge II, Olson Kundig Architects [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://olsonkundig.com/projects/el-anatsuis-broken-bridge-ii/>
31. Реконструкція громадських просторів в кварталі Гратосольо, Мілан Cino Zucchi Architetti [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zucchiarchitetti.com/projects/landscape/pa004/>
32. CZA Neighbourhoog park [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zucchiarchitetti.com/projects/landscape/pa006/>
33. The Great Synagogue Memorial Park in Oświęcim / NArchitekTURA + Bartosz Haduch [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.archdaily.com/957731/the-great-synagogue-memorial-park-in-oswiecim-narchitektura-plus-bartosz-haduch>
34. Kola Bhaban Prangon at University of Dhaka / STHANIK Consultants [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.archdaily.com/959705/kola-bhaban-prangon-at-university-of-dhaka-sthanik-consultants?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
35. Minor Paradises / studiolibani + #civilarchitectureorg [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.archdaily.com/963348/minor-paradises-studiolibani-plus-civil-architecture?ad_source=search&ad_medium=projects_tab
36. Сквер Гейдара Алиева [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://the-city.kiev.ua/ru/article/skver-geydara-alieva-kover-vodopad-i-vostochnye-rasteniya-103>
37. Сквер Небесної Сотні (Київ) [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%9D%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%97%D0%A1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96_\(%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%9D%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%97%D0%A1%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96_(%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2))

38. Самосад [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://samosad.kyiv.ua/>
39. Шелест М. В. Механізм формування відкритого міського простору змін [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/>
40. Фактори, що впливають на проектування середовищних об'єктів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://um.co.ua/3/3-9/3-99238.html>
41. С.П. Мигаль, Г.В. Сомар, Т.А. Сомар Екологічний чинник у дизайні просторово-предметного середовища. – Львів: Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.14 366-372
42. ДБН Б.2.2-12:2019 Планування та забудова територій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2019/07/DBN-B22-12-2019.pdf>
43. Прохорова М. И. Городской сквер. – Москва: Государственное архитектурное издательство, 1946. — 60 с.
44. Василенко Л. Г. Сквери історичної частини Києва. – Київ: КНУБА, 2017. Сучасні проблеми архітектури та містобудування – 26-30.
45. Реєстр зелених зон комунальної власності територіальної громади міста Києва, що перебувають на балансі КО "Київзеленбуд" [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://gis.kyivcity.gov.ua/green_zones/
46. Канадський сквер [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kievlast.com.ua/news/v-kieve-ishhut-mesto-dlya-razbivki-kanadskogo-skvera?noredirect=true>
47. А. В. Кудрицький. Київ: Енциклопедичний довідник. — К., 1981. – 704 с.
48. Наказ Головного управління охорони культурної спадщини від 25.06.2011 № 10/38-11 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0869734-14#Text>
49. Міський дизайн: що не так з озелененням в Києві і як це вирішити? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hmarochos.kiev.ua/2016/06/16/miskiy-dizayn-shho-ne-tak-z-ozelenennyam-v-kiyevi-i-yak-tse-virishiti/>

50. Природно-заповідний фонд Києва. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дендропарк ім. ак. Богомольця». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pryroda.in.ua/kyiv-pzf/pamyatky-pryrody/botanichna-pamyatka-pryrody-mistsevoho-znachennya-dendropark-im-ak-bohomoltsya/>
51. Інтерактивна мапа київських історичних ліхтарів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?amp%3Busp=sharing&fbclid=IwAR3MGHbbL8ZNdavo4EmD7xtEgmC_ORO65YCEU58fD8J7N5fwKfkEC_XwtoA&mid=1-rXhJ6S1I9IDIZGuezNcgBEgB4Cw3bq&ll=50.44738590388884%2C30.513508003472705&z=15
52. Інтерактивна мапа київських бюветів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://iccwc.org.ua/kyiv-buvettes/kyiv-buvettes.html>
53. Степанец К. М. «Энциклопедия киевских рек», – Київ, 2015. — 214 с.
54. Тут могла бути ваша річка: [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ecoaction.org.ua/projects/lr16/richka.html>
55. В. А. Смолій «Енциклопедія історії України» у 10 т., — Київ : Наукова думка, 2003. — Т. 1 688 с.
56. Куренівська трагедія [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56361990>
57. Салата С. А. «Обсерваторна гірка – визначне місце», – Київ, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dereksiz.org/salata-sergij-anatolijovich.html?page=8>
58. Либідська площа. Відгуки відвідувачів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.foursquare.com/v/%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0/4e626ffc45dda3529928538>

59. Андріївське озеро. Відгуки відвідувачів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.google.com/maps/place/%D0%9E%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BE+%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5/@50.5024207,30.484806,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x40d4d20b0ca169eb:0xff7d2fb4c78ac372!8m2!3d50.5021595!4d30.4867279>
- 60.Павлівський сквер. Відгуки відвідувачів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.google.com/maps/place/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BA/@50.4531762,30.4932003,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x40d4ce60561aa309:0xb631c71f0f2cf55b!8m2!3d50.4531762!4d30.495389>
- 61.Голосіївська площа. Відгуки відвідувачів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://ru.foursquare.com/v/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0/4c1e1651e9c4ef3bfc1146aa>
62. Наказ Головного управління охорони культурної спадщини від 10.06.2011 №10/34-11
63. A guide to raingarden plant selection and placement відвідувачів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://www.watersensitivesa.com/raingarden-plant-selection-and-placement-fact-sheet/>
64. Лебідь (сузір'я) : [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%8C_\(%D1%81%D1%83%D0%B7%D1%96%D1%80%27%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%B4%D1%8C_(%D1%81%D1%83%D0%B7%D1%96%D1%80%27%D1%8F))
65. Л. А. Пономаренко, О. О. Різник «Київ. Короткий топонімічний довідник. Довідкове видання», – Київ, «Павлім», 2003. — 124 с.

66. Оріон (сузір'я): [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.galactic.name/photo/image_orion_constellation.php
67. Шебек Н.М. «Художня програма формоутворення урбанізованого середовища за темою випускної кваліфікаційної роботи» – Київ: КНУБА, 2019. – 20 с.
68. Носенко Г. А. Художній потенціал рельєфу як основа формування композиції міста: методичні вказівки до практичних занять. – Київ: КНУБА, 2012. – 28 с.
69. Кодекс цивільного захисту України – К., від 02.10 2012 року, № 5403 - VI.
70. Закон України від 19.11.1992 року № 2801 - X11, Основи законодавства України про охорону здоров'я.
71. Корінний В.І., Стефанович П.І., Стефанович І.С., Гуць В.М. Цивільний захист., Курслекцій - Київ: КНУБА - 2018., 208 с.
72. Демиденко Г.П. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. -Київ:НТУУ КПІ, 2008. - 300 с.

ЗАВДАННЯ
на виконання дипломного проекту зі
спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» освітнього
рівня «Магістр»

Назва вищого навчального закладу КНУБА

Кафедра Містобудування

Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

Спеціалізація «Містобудування. Архітектурно-містобудівне проектування» або
«Містобудування. Архітектурно-ландшафтне проектування»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри

містобудування

зав. каф. професор, д. арх.

Шебек Н. М. _____

Студент Селезенєва Марія Дмитрівна

Група МБ-61Б

Керівник Шебек Надія Миколаївна

1. Тема диплома

«Регіональні особливості ландшафтно-планувальної організації київських скверів»

2. Вихідні матеріали (проектні та інші, що мають бути використані)

- Генеральний план міста Києва на період до 2020 року (діючий), Департамент містобудування і архітектури
- Топографічний план Києва, М1:2000, КО «КИЇВГЕНПЛАН»

3. Характеристика земельної ділянки:

3.1. Адміністративні характеристики:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): м. Київ, Шевченківський район, ділянка в межах вул. В. Винниченка, вул. Гоголівської.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): м. Київ, Голосіївський район, ділянка в межах вул. Голосіївської та просп. Голосіївського.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): м. Київ, Оболонський район, ділянка в межах вул. Олени Теліги та вул. Захарівської.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): м. Київ, Голосіївський район, ділянка в межах вул. Антоновича, вул. Великої Васильківської.
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): м. Київ, Оболонський район, ділянка в по вул. Маршала Тимошенка 2-М

3.2. Планувальні характеристики:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): м. Київ, Шевченківський район, Кудрявець.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): м. Київ, Голосіївський район, Голосіїво.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): м. Київ, Оболонський район, Куренівка.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): м. Київ, Голосіївський район, Нова забудова.
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): м. Київ, Оболонський район, Оболонь.

3.3. Історико-культурна цінність (за містобудівним кадастром м. Києва):

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): зона охорони пам'яток культурної спадщини – зона регулювання забудови другої категорії.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): не виявлено.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): зона охорони пам'яток культурної спадщини – пам'ятка ландшафту місцевого значення.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): зона охорони пам'яток культурної спадщини – зона регулювання забудови третьої категорії.
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): не виявлено.

3.4. Функціональні характеристики (відповідно до генерального плану та реєстру зелених зон КО «КИЇВЗЕЛЕНБУД»):

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): території зелених насаджень загального користування, існуючий об'єкт зеленого господарства (сквер).
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): території громадських будівель та споруд, існуючий об'єкт зеленого господарства (сквер).
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): територія багатоповерхової забудови (існуюча), проєктна земельна ділянка (клопотання подано), сквер.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): території зелених насаджень загального користування, існуючий об'єкт зеленого господарства (сквер).
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): території захисної зелені, проєктна земельна ділянка (клопотання подано), сквер.

3.5. Обмеження (за генеральним планом міста): правові, планувальні, інші:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): за еколого-містобудівним прогнозом – зона обмеження забудови за умови безпеки польотів.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): за еколого-містобудівним прогнозом – зона обмеження забудови за умови безпеки польотів, за ДПТ – охоронна зона інженерних мереж та споруд.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): не виявлено.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): за ДПТ – зона акустичного впливу аеропортів (70 дБ, 75 дБ); за еколого-містобудівним прогнозом – рівень шуму від автотранспорту (до 70 дБа), підтоплення території.
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): за еколого-містобудівним прогнозом – підтоплення території, затоплюваність території 1% повинню.

3.6. Площа земельної ділянки:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): 2,05 га
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): 0,6 га
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): 0,6 га
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): 0,3 га
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): 0,1 га

3.7. Інженерне забезпечення: водопостачання, каналізація, газопостачання, тепlopостачання, електрозабезпечення, зв'язок.

3.8. Технічний стан:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): капітальний ремонт не проводився
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): занедбана ділянка
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): капітальний ремонт не проводився
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): капітальний ремонт не проводився
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): занедбана ділянка

4. Характеристика забудови на ділянці проектування

На всіх ділянках проектування забудова відсутня.

5. Вимоги до об'єкта проектування / реорганізації:

5.1. Містобудівні:

Оскільки сквери в першу чергу орієнтовані на відпочинок місцевого населення, необхідно забезпечити зручний доступ пішоходам і велосипедистам. Але зважаючи на просвітницьку та меморіальну функцію скверів, слід враховувати увагу з боку туристів та населення з інших районів міст, яке буде діставатися скверу наземним громадським або індивідуальним транспортом.

5.2. Природно-кліматичні:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): необхідно враховувати історичний рельєф ділянки.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): необхідно враховувати інсоляційний режим, адже поблизу ділянки відсутні будь-які елементи затінення.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): необхідно враховувати історичний рельєф ділянки та напрямки вітру, адже ділянка знаходиться на височині.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): необхідно враховувати можливість підтоплення території.
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): необхідно враховувати можливість

затоплення території.

5.3. Екологічні:

Характер рельєфу впливає на планувальну структуру; хімічний склад ґрунтів, вологість повітря, температура та освітлення – на дендрологію ділянки; кількість сонячної радіації та температурний режим – на функціональне зонування та розміщення елементів благоустрою.

5.4. Соціально-економічні:

Розробка проєктів з ландшафтно-планувальної організації або реорганізації київських скверів повинна проходити із залученням місцевої громади. Доцільно цікавитися у місцевого населення їх задоволенням станом ділянки та пропозиціями на рахунок її реорганізації. Також слід проводити передпроєктні натурні обстеження ділянок з метою виявлення категорій населення, що відвідує сквер.

5.5. Естетичні:

- Планувальна структура та тематичне зонування скверів повинні відповідати генетичному коду та «духу місця»;
- Засоби виразності повинні виражати загальну концепцію містобудівного об'єкта;
- В художніх образах скверів повинна зчитуватись загальна концепція.

5.6. Архітектурно-планувальні (вимоги до функціонально-планувального та об'ємно-просторового рішення містобудівного об'єкта).

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): необхідно передбачити велодоріжки, дитячий та спортивний майданчики, а також майданчик для вигулу тварин.
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): необхідно передбачити комфортне місце для очікування транспорту, а також зручний та швидкий доступ до входу метро.
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): необхідно передбачити можливість доступу до ділянки усіх груп населення, доступну інформацію про об'єкт меморіалізації.
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): необхідно передбачити шумозахисні елементи

середовища, зони відпочинку місцевого населення.

- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): необхідно передбачити можливість доступу до ділянки усіх груп населення, а також зручний доступ до Андріївського озера.

6. Розрахунок основних параметрів містобудівного об'єкта:

- Сквер 1 (індекс об'єкту: 1000906): 2,05 га
- Сквер 2 (індекс об'єкту: 1000707): 0,6 га
- Сквер 3 (індекс об'єкту: 1000278): 0,6 га
- Сквер 4 (індекс об'єкту: 1000054): 0,3 га
- Сквер 5 (індекс об'єкту: 1000543): 0,1 га

7. Охорона навколишнього середовища.

Під час виконання підготовчих та будівельних робіт із спорудження об'єктів, мають бути здійснені заходи щодо захисту навколишнього середовища під час будівництва, а також дотримання вимог чинного законодавства щодо охорони та збереження навколишнього природного середовища, забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення та безпеки прилеглих об'єктів техногенного середовища, згідно з ДБН А.3.1-5-2009. Організація будівельного виробництва, охорона навколишнього середовища в процесі виробництва.

Санітарно-гігієнічні характеристики повітря робочої зони мають відповідати ГОСТ 12.1.005.

8. Склад проектних матеріалів:

- Креслення та масштаби їх розробки;
- Макет;
- Пояснювальна записка.

9. Список використаних джерел.

10. Основні контрольні терміни виконання проекту:

- видача завдання _____;

- клаузура _____;
- затвердження ескізу та експозиції графічних матеріалів _____;
- допуск до захисту _____.

Студент Селіванова - СЕЛЕЗЕНОВА М. А.

Керівники проекту:

_____
_____

Консультанти:

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Ілюстрації до пункту 1.2

1.2 Досвід організації рекреаційних територій міст на засадах критичного регіоналізму

Тасмій сід, 0.2 га, 2012 р.,
Olson Kundig Architects

Закордонний досвід організації рекреаційних територій міст на засадах критичного регіоналізму
El Anatsui's Broken Bridge II, 2014 р.,
Olson Kundig Architects

Меморіальний сквер Кала Ібраїм Пранган університету Даки, 2017 р., STANIK Consultants

Реконструкція громадських просторів в кварталі Гратосолю, Мілан, 2002 р.,
Cino Zucchi Architects

Центральний сквер мікрорайону Сан Допа 41-П'яве, 2 га, 2007 р., Венеція,
Cino Zucchi Architects

Меморіальний сквер Великої синагоги в Освенцімі, 2019 р., МАСТЕРСТВО + ВАРТОЗ НАДУШ

«Малі раби», Амман, 2019 р. arch. studioblabi + #civilarchitecture.org

Сквер Небесної сотні, вул. Михайлівська, 24-26, 2015 р.,

Сквер Геїдара Алієва (вул. Губочницька, 24), 2003 р.,

Самосад, вул. Володимирська 19/22, Проект створення набережної річки Либідь в районі університету КТІ, Київ, 2016 рік

Парк "Починаю", Київ, 2022 рік

Ілюстрації до пункту 1.3

1.3

Фактори і умови організації ландшафтно-рекреаційного середовища з урахуванням регіональних особливостей

ФАКТОРИ

- КЛІМАТИЧНІТА ЕКОЛОГІЧНІ
- ХАРАКТЕР РЕЛЬЄФУ
- ХІМІЧНИЙ СКЛАД ҐРУНТІВ
- ВОЛОГІСТЬ ПОВІТРЯ
- ТЕМПЕРАТУРА ПОВІТРЯ
- ОСВІТЛЕННЯ
- ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ОЧИЩЕННЯ ПІДЗЕМНИХ РІНОК
- СВІТЛОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ

- ТЕХНОЛОГІЧНІ
- ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІ ВОДИ
- ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІ ВІТРУ
- ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІ СОНЦЯ
- СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ
- ЗАЛУЧЕННЯ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ
- СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
- СПІЛКУВАННЯ ВСЕРЕДИНІ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП
- ЗРУЧНИЙ ДОСТУП ВІСЬ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ
- ПСИХОЛОГІЧНІ
- КОНЦЕПЦІЯ "ЗАЛУЧЕНОСТІ" РЕЛЬєРА
- ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЕКТУВАННЯ ТА ДО ВЗАЄМОДІЯ З ПРОСТОРОМ
- ГУМАНІЗАЦІЯ СЕРЕДОВИЩА

- ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ
- ЗБЕРЕЖЕННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ МІСЦЯ
- ДОСТАТНИЙ РІВЕНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУХОВНИХ ПОТРЕБ МІСТЯН
- РОЗВИТОК ОБРАЗУ СЕРЕДОВИЩА ПАРАМЕТРЬНО З СОЦІАЛЬНОЮ ДУМКОЮ
- ВІДПОВІДНІСТЬ "ДУХУ МІСЦЯ"
- ЕСТЕТИЧНІ
- КОМПОЗИЦІЯ СКВЕРІВ

УМОВИ

згідно з фактами міського середовища та теорії міста Альдо Россі:

- ВАЖЛИВІСТЬ ЛОКУСУ
- ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ
- КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД
- ВАЖЛИВІСТЬ МИНУЛОГО
- ЕВОЛЮЦІЯ
- ПРОСТОТОВА ЄДНІСТЬ
- СВОБОДА ВИБОРУ
- ЦІ УМОВИ МОЖНО ДОПОВНИТИ НАСТУПНИМИ:
- КУЛЬТУРНИЙ КОД
- ТУРИСТИЧНА ПРИВАБИВІСТЬ
- ЗАЛУЧЕННЯ МІСЖАНІВ

Ілюстрації до пункту 2.1

АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛАНДАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

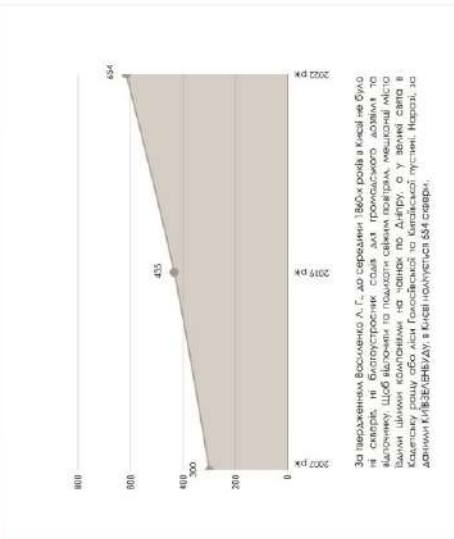
2 РОЗДІЛ

2.1. Класифікація київських скверів

Прохорова М. І. Міські сквери
ОСНОВНІ ТИПИ МІСЬКИХ СКВЕРІВ ТА МАЛИХ САДІВ

1. територіальна фігурна композиція
2. "світло-скульптурні" композиції
3. аксесарна площа (вдоль тротуару)
4. меморіальні
5. глянцеві сквери з відбиттями в воді
6. для тримання руху та парковочного простору
7. просте відношення до вулиці
8. ансамблево-аксесарно-ландшафтний сквер з фонтаном
9. "бар'єрні" сквери з лінійним елементом
10. ділянка простору
11. сквери в межах забудови
12. сквери з фонтаном
13. ландшафтний для тротуарного простору
14. вільний, розв'язаний сквер

РІСТ КІЛЬКОСТІ СКВЕРІВ У М. КИЇВІ ПО РОКАМ

ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЮ	МЕМОРІАЛЬНІ СКВЕРИ, В ЯКИХ МЕМОРІАЛІЗУЄТЬСЯ:	ЗА ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВОЮ СТРУКТУРОЮ
ТРАГІЧНА ПОДАЯ	ПЕРСОНА	РЕГУЛЯРНІ
РІЧНИЦЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН АБО КАРСУВАННЯ ПОЛІТИЧНО ВАЖЛИВОЇ ПОДАЇ	АБСТРАКТНІ ПОНЯТТЯ	ЗА ЧАСОВОЮ ОЗНАКОЮ
		СКВЕРИ 1840-1920 РОКІВ
		СКВЕРИ 1920-1940 РОКІВ
		СКВЕРИ 1950-2000 РОКІВ
		СКВЕРИ 2000-2014 РОКІВ
		СКВЕРИ 2014-2022 РОКІВ
СКВЕРИ-ТРАНЗИТИ	ПІШХОДІНІ	ЗА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЮ ШІВНІСТЮ
	АВТОМОБІЛЬНІ ОЗЕЛЕНЕНІ ЧАСТИНИ	СКВЕРИ НА ТЕРИТОРІЯХ ЯКИХ ЗНАХОДЯТЬСЯ ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА
		СКВЕРИ-МІСЦЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ РОЗКОПОК
"КИШЕНЬОВІ" СКВЕРИ	ПАРТЕРНІ СКВЕРИ	СКВЕРИ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА
		СКВЕРИ НА ТЕРИТОРІЯХ ЯКИХ ЗНАХОДЯТЬСЯ ОБ'ЄКТИ ЯКІ МАЮТЬ АКСИДАНТУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНО ШІВНІСТІ ТА ВІДОБРАЖАЮТЬ ДУХ МІСЦЯ
БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНІ СКВЕРИ		

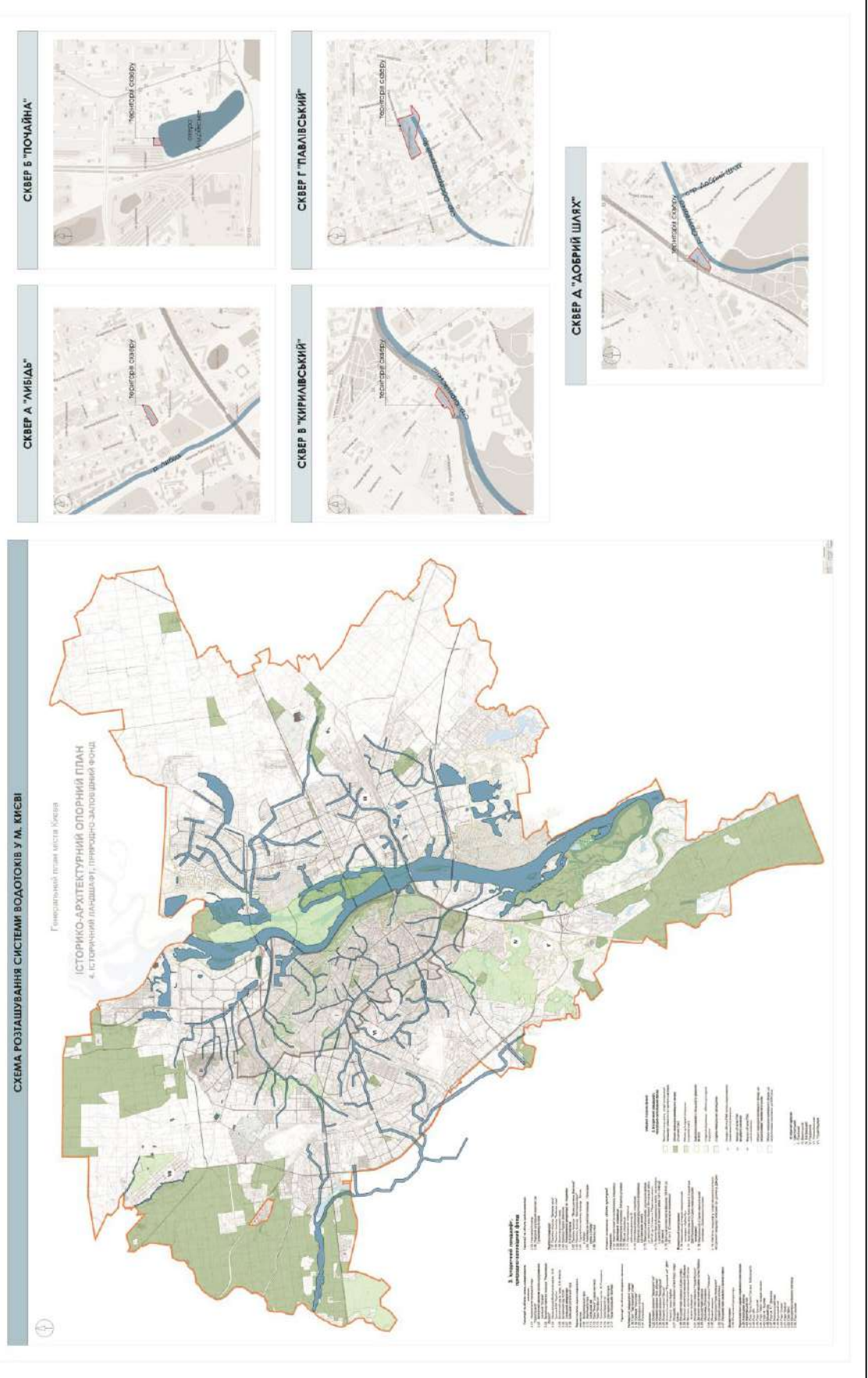

Ілюстрації до пункту 3.1

МЕТОДИКА КЕРУВАННЯ РЕГОНАЛЬНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРИ ЛАНДАФТНО-ПЛАНУВАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ КИЇВСЬКИХ СКВЕРІВ

3 РОЗДІЛ

3.1. Критерії підбору ділянок під організацію або реорганізацію регіоналістичних скверів

Сертифікат з наукової конференції

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ (КНУБА)

ДІП НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА (ДІП «НДІБВ»)

АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ (АБУ)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА (НДІ ІНБУД)

ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (ISMA)

ПРЕДСТАВНИЦТВО „ПОЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК“ (PAN)

СЛІЗЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (SUT)

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРИ, МІСТОБУДУВАННЯ І ДИЗАЙНУ (НДІПІАМД)

ДЕПАРТАМЕНТ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРИ КМДА

ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРОЄКТУВАННЯ МІСТ «ДІПРОМІСТО» ІМ.Ю.М.БИЛОКОНИ

ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКСПЕРТНО-БУДІВЕЛЬНИЙ АЛЬЯНС УКРАЇНИ»

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ФОРУМ

“Архітектура та Будівництво: нові тенденції і технології. Теорія та практика”

VI Міжнародна науково-технічна конференція “Ефективні технології в будівництві”

VI Міжнародна науково-технічна конференція “Архітектура Історичного Києва. Інформаційні технології”

VII Міжнародна науково-технічна конференція “Нові технології в будівництві”

VIII Міжнародна науково-технічна конференція “Нові технології в будівництві”

СЕРТИФІКАТ підтвержує, що

Селезнева Марія Дмитрівна

брав(ла) участь у конференціях форуму 26-27 жовтня 2021 р. м.Київ, Україна

Селезнева Марія Селезенієва

has participated in the conferences forum October 26-27, 2021 Ukraine, Kyiv

CERTIFICATE confirms that

Селезнева Марія Селезенієва

Селезнева Марія Селезенієва

Rector of Kyiv National University of Construction and Architecture – the head of organizing committee

Rector of ISMA University – co-chair of organizing committee

Logo of Kyiv National University of Construction and Architecture (KNUCA) with text: МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ, КИЇВ, УКРАЇНА

Logo of ISMA University: ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Logo of DIPA: ДІП НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Logo of ABU: АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ

Logo of NBU: НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

Logo of ISMA: ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Logo of SUT: СЛІЗЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Logo of KMA: КМДА

Logo of DPM: ДІПРОМІСТО

Logo of UAN: УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УРБАНІСТИКИ, АРХІТЕКТУРИ ТА ІНЖЕНЕРИВ

Logo of MAPEI: MAPEI

Logo of PERI: PERI

Logo of ALLBAU: ALLBAU software

Logo of AUTODESK: AUTODESK

Logo of LIRALAND: LIRALAND

Logo of MUK: MUK

Logo of KNUCA: МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ, КИЇВ, УКРАЇНА

Logo of GAZOBETON-CE: GAZOBETON-CE

Logo of AERIOCI: AERIOCI

Logo of GRAPHISOFT: GRAPHISOFT | CENTER

Logo of KNUCA: МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ, НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ, КИЇВ, УКРАЇНА

Logo of Petro Kulikov: Petro Kulikov

Logo of Deniss Dyakon: Deniss Dyakon

Logo of Certificate No. 021-120-134: Certificate No. 021-120-134

QR code

Сертифікат з наукової конференції

ХІІІ
ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА.
ЕТНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

25 листопада 2021 р.
Архітектурний факультет КНУБА
початок конференції у режимі онлайн - 10.00

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ ТА УЧАСНИКИ

Селезенєва Марія Дмитрівна
магістрантка,
Шебек Надія Миколаївна
д. арх., професор,
завідувач кафедри КНУБА

Способи респовації київських скверів на засадах
критичного регіоналізму

Anti-Plagiarism v-15.257

Максимальное совпадение с одним документом 4.0%

Словари проверки: en_US, ru_RU, ua_UA. Ошибок в документах: 14%

ID: 103729 Назовите: Регіональні особливості ландшафтно-планувальної організації кийських скверів Додано в БД: 2022-05-20 Автор: Селезенка Марія Дмитрівна Керівник: Шебєв Н. М. Консультанти: Оцінювач:	Документ		Суммарное совпадение по Базе Данных	
	Символы	Лексемы	Символы	Лексемы
	143606	1979	13496 (9%)	165 (8%)

Источники плагиата

ID	Описание	Наличие плагиата в документе	
		Символы	Лексемы